

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DE ALTMİŞ SEKİZ KUŞAĞI
DÜNYA ALGISININ
POPÜLER MÜZİĞE YANSIMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. Banu MUSTAN DÖNMEZ

HAZIRLAYAN

Emrah DOĞAN

Malatya-2016

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

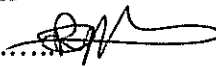

**TÜRKİYE'DE ALTMİŞ SEKİZ KUŞAĞI
DÜNYA ALGISININ POPÜLER MÜZİĞE
YANSIMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
DOÇ. DR. BANU MUSTAN DÖNMEZ

HAZIRLAYAN
EMRAH DOĞAN

Jürimiz tarafından 05.02.2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda bu yüksek lisans tezi oybirliği ile başarılı bulunarak Müzik Anabilim, Müzik Bilimleri ve Teknolojisi Bilim dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyelerinin Unvan Ad Soyadı	imzası
1. Doç. Dr. Banu Mustan Dönmez	
2. Yrd. Doç. Dr. M. Serkan Aatur	
3. Yrd. Doç. Dr. Banu Toprak	

İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ..... tarih ve .....sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Mehmet KARAGÖZ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

BİLDİRİM

Doç. Dr. Banu MUSTAN DÖNMEZ'in danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım **“TÜRKİYE'DE ALTMİŞ SEKİZ KUŞAĞI DÜNYA ALGISININ POPÜLER MÜZİĞE YANSIMASI: Geleneksel Türk Halk Müziğinin 70'li-80'li Yıllar Popüler Türk Müziği Türlerine Etkisi Üzerine Sosyo-Kültürel Bir Analiz”** isimli tezin, tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

+ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezim/Raporum sadece İnönü Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporumun 2 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

11/01/ 2016

Emrah DOĞAN

ÖNSÖZ

Tez konumun belirlenmesi aşamasından itibaren sonsuz sabrı, anlayışı, yardım severliği, ileri görüşlülüğü, yol göstericiliği ile tez çalışma süresince hep yanımda olan ve bilgi birikimini sonuna kadar benimle paylaşan değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Banu MUSTAN DÖNMEZ'e ve yüksek lisans programına başlamamda bana yol gösteren Prof. Dr. Hasan ARAPGİRLİOĞLU'na teşekkürlerimi sunarım.

2016

Emrah DOĞAN

ÖZET

Bu çalışmada, 68 Dönemi'nin Dünya'da ve Türkiye'de açtığı çığırın, Türk popüler müziğine ne şekilde yansıdığı üzerinde durulmuştur. Çalışmada öncelikle 68 Dönemi olaylarının kaynaklandığı nedenler ve Dünya'da ve Türkiye'de sosyo-politik açıdan nelere yol açtığı üzerinde durulmuştur. Ardından Dünya ve Türkiye'de cereyan eden bir takım olayların Türkiye'de Popüler Müziğe ne şekilde yansıdığı, 68 Olaylarının Türkiye'de hangi popüler müzik türlerini oluşturduğu ve 68'lilerin hangi geleneksel müziklerden ilham aldığı üzerinde durulmuştur.

68 Olayları, protest bir duruşu içermektedir. İlk üniversitelerde başlayan, ardından sivil halkı da içine alan olaylar, halkı yönetim ve sistemle karşı karşıya getirmiştir. Dolayısıyla on yıllarca süren bu politik olayların etkisi, kültüre ve müziğe yansımıştır.

68 Kuşağı'nın öğrenci hareketleriyle başlayıp Dünya'nın dört bir yanına hızla yayılması, genel olarak o dönemin dünya müziklerini etkilemiş, Dünya'da *Protest/Muhalif Müzik* ya da *Devrim Müziği* denilen türlerin doğmasını sağlamıştır. Türkiye'de ise *Protest Müzik*, ağırlıklı olarak *Özgün Müzik* adıyla anılmaya başlanmıştır. Ayrıca Türkiye'de *Anadolu Pop* ya da *Anadolu Rock* olarak adlandırılan müzik türleri de 68'liler tarafından üretilmiş ya da beğenilmiştir. Bu türlerin (*Özgün Müzik, Anadolu Pop, Anadolu Rock*) oluşumunda ve olgunlaşmasında ise, içerisinde tarihten bugüne protest öğeler barındıran Türk Yöresel Müziği'nin Ozanlık Geleneği'ne bağlı Pir Sultan Abdal gibi protest duruşlu ozanlar büyük ölçüde esin kaynağı olmuştur. Çalışmada, ozanlık geleneğinden etkilenerek müzik yapan protest duruşlu *Özgün Müzik* grup ve sanatçılarından ve müziklerinden örnekler verilerek analizler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: 68 Kuşağı, Türkiye, Protest/Muhalif Müzik, Özgün Müzik, Anadolu Pop/Rock

REFLECTION of SIXTY EIGHT GENERATION WORLD PERCEPTION to POPULAR MUSIC in TURKEY

ABSTRACT

This research has stressed on how 68 generation influenced Turkish Popular Music because 68 generation has opened a new road for the World and Turkey. Firstly; this research stress on the results and reasons of the actions that happened in the year of 68 and effects on the World and social and politic effects in Turkey. And after that the movements that happened in the world and influenced the Popular Music in Turkey. The 68 Movement rendered what kind of Popular Music raised in Turkey and what kind of traditional music the 68 musicians inspired from.

68 movement involves the protest attitude. This movement firstly started at the univercities then include the society; so made the society against the system and the government. Therefore this movement continued decades. The effects of this movement can be seen on culture and music easily.

68 generation movement started with student actions then spread out to all over the world because of that this movement influenced the world music at that time. It caused to emerge different types of music such as; protest music or revolution music. It has been given the name of "*Özgün* (Protest) Music" in Turkey; on the other hand in Turkey 68s' musicians produced different kinds of music such as; Anatolian Pop or Anatolian Rock.

Moreover; these types of music (Anatolian Pop or Anatolian Rock) in Turkey had been produced by 68s' musicians. The development of these kinds of music such as; *Özgün* (Original) Music, Anatolian Rock and Anatolian Pop had got most of its inspiration from the poets such as Pir Sultan Abdal who has got protest attitude or who is related to the tradition poets of Turkish Local Music. In this research the analyses have been made by giving samples from the *Özgün* (Original) Music bands and musicians who play music by having inspiration from the tradition poets and who have got protest attitude.

Key Words: 68 Generation, Turkey, Protest/Opponent Music, *Özgün* (Original) Music, Anatolian Pop/Rock

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	viii
ŞEKİLLER ÇİZELGESİ	x
BÖLÜM I.....	1
1. GİRİŞ	1
1.1. Dünya'da 68 Kuşağı	1
1.2. Türkiye'de 68 Kuşağı	6
BÖLÜM II	9
2. AMAÇ VE YÖNTEM.....	9
2.1. Araştırmanın Hipotezi.....	9
2.2. Araştırmanın Önemi.....	9
2.3. Araştırmanın Amacı	10
2.4. Araştırmanın Yöntemi.....	10
2.5. Bilgi Toplama Yöntemleri ve Zamanlama	11
2.6. Bilgi İşleme Araçları ve Zamanlama	11
2.7. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	11
BÖLÜM III.....	13
3. BULGULAR VE YORUM	13
3.1. "Pop Müzik" ve "Rock Müzik" Türlerinin Doğuşu ve Gelişiminin Kısa Tarihçesi.....	13
3.1.1. Pop Müzik.....	13
3.1.2. Rock Müzik.....	14
3.1.3. ABD ve Latin Amerika'da 68 Kuşağı Popüler Türleri	15
3.2. Dönemin Türkiye'sinde Politize Edilmiş 68 Kuşağı Popüler Müzik Türleri... 18	
3.2.1. Anadolu Pop ve Anadolu Rock: Pop ve Rock Müziğin Türkiye'ye Girişi 19	

3.2.2. Protest (Muhalif/Özgün) Müzik.....	26
3.3. 68 Kuşağı Popüler Müzik Türlerinde Var Olan Geleneksel Türk Halk Müziği Etkilerinin Sosyo-Kültürel Nedenleri: Alevi-Bektaşî Geleneğinde, Halk Ozanlığında ve Halk Kültürü İçerisinde Muhalif Tutum.....	31
3.3.1. Protest (Muhalif/Özgün) Müziğin Sözlerindeki Muhalif Tutum ve Söz Örnekleri	33
3.3.2. Halk Ozanlarının Eserlerini Seslendiren Başlıca Protest Şarkıcılar, Gruplar ve Söz Örnekleri	39
Donanımı: Si (b2) Fa (#3).....	40
(Sönmez, 2013: 49).....	40
3.3.2.1. Edip Akbayram (1950-....)	44
3.3.2.2. Cem Karaca (1945-2004).....	47
3.3.2.3. Selda Bağcan (1948-....).....	49
3.3.2.4. Ersen ve Dadaşlar (1969-....)	51
3.3.2.5. Fikret Kızılok (1946-2001).....	53
3.3.2.6. Grup Kızılırmak (1990-....).....	55
3.3.2.7. Grup Yorum (1985-....)	57
3.3.2.8. Ahmet Kaya (1957-2000)	60
3.3.2.9. Zülfü Livaneli (1946-....)	62
3.3.2.10. Moğollar (1967-1992).....	64
BÖLÜM IV	67
4. SONUÇ	67
KAYNAKÇA.....	70

ŞEKİLLER ÇİZELGESİ

Şekil 1: “Anayasso” Özgün Müziği Notası (Notaya alan: Emrah Doğan).....	26
Şekil 2: “Ey Şahin Bakışım” THM Notası 1	42
Şekil 3: “Ey Şahin Bakışım” THM Notası 2	43

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

1.1. Dünya'da 68 Kuşağı

1960'lı yıllarda tüm Dünya'da ve Türkiye'de hızla ivme kazanan sol ideoloji, Dünya'daki politik, ideolojik, sosyal ve sanatsal olayların gelişimini etkilemiştir. Demir ve Acar bu sosyolojik durumu şu şekilde betimler:

1960 yılından itibaren İngiltere'de çıkan New Left Review dergisi çevresinde toplanan yazarların yanı sıra birçok Avrupalı sosyalist düşünürü de içine alan ve Marksist kuramın öngörülerinin gerçekleşmemesinin nedenleri, kuramsal yanılğı, çıkmaz ve tıkanıklıklarla ilgili olarak yapılan tartışmaların ışığında, felsefe ve sosyal bilimlerin yeni araç ve yöntemlerinin de kullanılmasıyla oluşturulan, Marksizm'in temel ilke ve kavramlarına bağlı kalarak, dünyada son yüzyılda meydana gelen sosyo-ekonomik gelişmeleri de açıklama gücüne sahip yeni bir teori kurmayı amaçlayan akım (Demir-Acar, 2002: 438).

Dünya'ya yön veren en büyük ülkeler bile bu akımın etkisi altındayken, gelişmekte olan ülkelerin bu ideolojiden etkilenmemesi olanaksızdı. Bu akım, Rusya, Almanya, Çekoslovakya gibi Doğu Bloğu Ülkelerinden Dünya'ya yayılırken, bu akımı engellemeye çalışan başat ülke ise ABD idi. Ancak ABD'nin kendi içinden de kendisiyle çelişen çatlak sesler çıkmaktaydı. Bütün dünya, bu anlamda kamplaşmıştı. Bu kamplaşma ve ikiye bölünme, bütün Dünya'da iç kargaşaya neden olmuştu. Bu kutuplaşma, yaşanan olaylarının İki Dünya Savaşı'nın birer uzantısı olduğunun açık bir göstergesiydi. 68 Dönemi kargaşalı bir dönemdi. Dönemle ilgili olarak, bazı ülkelerdeki başlıca gelişmelere yer vermek gerekirse;

60'lı yıllar küresel dünya için unutulmaz yıllardır. Meydana gelen olaylar ve olayların ortaya çıkış şekli adeta sıralanmış halkalar şeklinde devam etmekteydi. Vietnam Savaşı, aya seyahat, Martin Luther King ve Robert Kennedy'nin öldürülmeleri ve Prag'da yürüyen Sovyet tankları, hepsi adeta inadına tek bir yıla sığdı. O yıl, dünyanın dört bir yanında milyonlarca genç, setlerini yıkan nehirler gibi meydanlara hep birlikte aktılar. Bu, 20. yüzyılın en kalabalık ve en coşkulu ayaklanmasıydı. Avrupa sokakları şiddetle tanıştı. Üniversiteler işgal ve boykotu gördü. Devrim ateşinin işçilere de sıçramasıyla hayat felç oldu ve 1968, insanlık tarihine "başkaldırı yılı" olarak geçti (Birand, 2000: 160).

Kılınç'a göre 1968 Olayları New York, Japonya, İngiltere, İspanya, İtalya, Almanya, Çekoslovakya ve Fransa'da aynı anda eş zamanlı olarak Vietnam Savaşı'ndan

sonra başlamıştır: “1968 Mayıs'ında öğrenci hareketleri ABD, Almanya ve Fransa'da en şiddetli dönemini yaşamıştır. Özellikle Almanya ve ABD'de devasa boyuta ulaşan hareketin kırılma noktası ve öğrencileri harekete geçiren nedenler; Vietnam Savaşı, ırk ayrımcılığı ve bunlara karşı konulan "Konuşma Özgürlüğü Hareketi" olmuştur” (Kılınç, 2008: 16-17). Şimdi, bu döneme ait durumu, belirli ülkeler özelinde ana hatlarıyla ele almak gerekmektedir.

ABD: ABD, 68 Kuşağı gençliğinin tepki duyduğu bir ülke olduğu gibi, kendi içerisinde de çatlak sesler çıkmıştır. 68 Döneminin en kitlesel ve önemli hareketinin gerçekleştiği ülke, en büyük dünya gücü olan ABD'den başkası değildi. Hatta öğrenci protestolarının kitlesel bir nitelik kazandığı ilk örnek de Kuzey Kaliforniya'daki Berkeley Üniversitesi idi. Öğrencileri seferber eden ilk nedenler Vietnam Savaşı ve ırk ayrımcılığına karşı serbest siyasi tavır koyma yanlısı olan ‘konuşma özgürlüğü hareketi’ kaynaklıydı (Kılınç, 2008: 16).

20 Ocak 1961 tarihinde devlet başkanı olarak göreve başlayan John F. Kennedy, ABD'yi daha 1961 yılında Kuzey ve Güney Vietnam arasındaki çalışmaların içine sürüklemişti. Amacı ABD'nin Güney Vietnam'daki çıkarlarını Kuzeyden gelen komünist tehdide karşı korumaktı. Ancak 22 Kasım 1963 tarihinde, John F. Kennedy suikast sonucu öldürülür. 1965 yılı Ağustos ayına kadar Lyndon B. Johnson başkanlığındaki hükümet, Amerika'nın domino etkisini, yani komünizmin art arda Asya'daki tüm ülkelerde yayılmasını önlemesi gerektiği bahanesiyle, Güneydoğu Asya'ya aşamalı olarak yüz binlerce asker sevk etti. Yerine gelen başkan yardımcısı Lyndon B. Johnson, 1965 Şubatında Kuzey Vietnam'a saldırır.

1966 yılının ortalarında, Hanoi ve Haiphong'la Kuzeyle Güney arasında kalan askerden arındırılmış bölge de dâhil, Kuzey Vietnam'ın yoğun biçimde bombalanması ve hiç çekinilmeden napalm kullanılması, bu operasyonun kısa sürede Birleşik devletler tarihinin en fazla tepki alan askeri operasyonuna dönüşmesine neden oldu. Savaşta şehit düşen ve ceset torbaları içerisinde ülkeye getirilen ölü askerler kadar kalıcı sakatlıklarla savaştan dönen gaziler, kaçınılmaz olarak neden kurban edildikleri sorusunu soracaklardı. Vietnam'dan dönenlerin küçük gruplar halinde Beyaz Saray'ın önüne gelerek nişanlarını yollara fırlattıkları ilk eylemlerle birlikte, bu savaşın anlamlı olup olmadığı konusunda kuşkular uyanmıştı. Konu, zaman zaman -Richard Nixon kamuoyunun baskısıyla 1969 yılında Vietnam'daki asker sayısını azaltmaya başlayınca dek - ABD ve Avrupa'daki gösteriler ve duyurularla gündeme getiriliyordu.

Öte yandan, binlerce Vietnamlı sivilin anlamsız ve korkunç ölümleri dünyanın geri kalan yerlerindeki insanların sabrını sonuna kadar tüketmişti. ABD bir anda 1945'te Avrupa'da övgülerle karşılanan galip pozisyonunun keyfini sürenlerin kahrolmasına neden olacak biçimde "kötü çocuk" ve de kaybeden konumuna düşmüştü.

Altmışların ortasına gelindiğinde Vietnam'daki askeri müdahale hiçbir yerde resmen savaş olarak nitelenmiyordu. Hala "komünist başkaldırısı bastırmaya" hizmet eden bir operasyondan söz ediliyordu. 1966 yılının başlarında Kuzey Vietnam'a günde havadan 164 saldırı yapılmaktaydı. 1967 yılının başında İşçi Partili yüz parlamenter, Amerikan güçlerinin uyguladığı alan bombardımanlarını kınadıkları bir bildiri yayınladılar. 1967 Nisan'ında New

York'taki BM binasının önünde yaklaşık yarım milyon insan, Vietnam Savaşı'nı protesto etmişti. Ancak 1968 Şubat'ındaki Tet Saldırısı'nın ve tüm dünyanın Amerikan askeri güçlerinin buna nasıl karşılık verdiğini uç noktada bir şiddetle (My Lai katliamı 1968 Mart ayında gerçekleşmişti, ancak dünya kamuoyunun olaydan haberdar olması için bir yıldan fazla geçmesi gerekti) televizyonlarda izlenmesinin ardından, bunun savaştan çok bir halk katliamı olduğu kanısı yaygınlaşmıştı. Uluslararası kamuoyunun önemli bir bölümü, protesto etme ve savaşın sona erdirilmesini talep etme eğilimindeydi, çünkü Vietnam'daki zulmün aynı zamanda özgür dünya adına yapıldığı izlenimi doğuyor, bu izlenim birçokları tarafından rahatsızlık yaratıyordu (Woodall, 2000: 51-52).

68 Dönemi'ndeki Vietnam Savaşı ve Dünyanın iki kutba bölünmesi durumu, ABD'de gençler arasında bir alt kültür oluşturmuştur. Bu alt kültürü oluşturan gençler, solcu kabul edilen ve dönemin 68 kuşağının tabanıydı. Bu gençlerin sadece sol görüşlü olmakla kalmayıp barışı savunan ve savaşa karşıt bir söylemleri vardı. Bu alt kültüre "Hippy kültürü, çiçek çocuklar kültürü ya da Woodstock kültürü" denmekteydi. 27 Mayıs Devrimi ile başlayan 68 kuşağı yılları, gençliğin yönetimde söz sahibi olmak isteği ile özgürlük adı altında hippilik kültürünün yaygınlaştığı yıllar oldu. Dünya'da yaklaşık olarak 20 yıl devam edecek olan ve gençler arasında "savaşma seviş" sloganının atıldığı "Hippi" akımı, bu yıllarda gözde olmuştur. Hippy kelimesi İngilizlerin "Yippie" sevinç ünleminden gelmektedir. Gençlerin vücutlarının her yerine yaptırarak dövmelerin, mini eteklerin, apartman topuklu ayakkabı ve çizmelerin, erkeklerde uzun saç, sakal ve bıyıkların, küpelerin, iri madalyonların, yaklaşık 10 santimlik enli kemerlerin, İspanyol paçalı pantolonların moda olduğu yıllardır. Ayrıca Avrupa ve ABD'de cinsel kimliklerin özgürce gösterilmeye başladığı yıllardır (Yurga, 2002: 70). Bu dönemdeki Woodstock alt kültürünün benzeri alternatifi olarak bir de "Punk kültürü" oluşmuştur. Dünyadaki bu karşıt kültürün müziksel uzanımına ise çalışmanın ilerleyen kısımlarında değinilecektir.

Öğrenci hareketleri, hızla kitlesel ve devasa boyutlara ulaştı. 68 Kuşağı gençliğini Dünyada en fazla etkileyen unsurlar ırk ayrımı, kadın haklarının yetersizliği ve en önemlisi Vietnam Savaşı'yıydı. Bir yandan pek çok genç Amerikan öğrenci savaşa gitmekten kurtulmak için yurtdışına çıkarken, ülkedeki üniversitelerin çoğunluğu savaşa karşıt hareketten etkileniyorlardı. Aynı zamanda büyük şehirlerde, siyahların yaşadığı gettolarda büyük isyanlar patlak veriyordu (savaşa gönderilen genç siyahların oranı çok yüksekti). Özellikle ABD'de 1968'in 23 Nisan'ından itibaren Kolombiya Üniversitesi'ndeki akademik kurumların Pentagon'a olan lojistik desteği protesto

edilmiş ve AB'de de isyanlar çıkmıştı (Kılınç, 2008: 17).

Japonya: 1965'ten itibaren öğrencileri polise karşı çetin kavgalar için örgütleyen Zangakuren Liderliği altında, Vietnam Savaşı karşıtı eylemler gerçekleştiriyordu. 1968'de "Kanda'yı (Tokyo'nun üniversite kanadı) Latin Kanadına çevirelim" sloganını yükselttiler (a.g.e., 2008: 17).

İtalya: Öğrenciler Mart ayında pek çok üniversitede, özellikle Roma'da Vietnam Savaşı'na karşı ve üniversite yetkililerinin politikalarına karşı eylemler yaptılar (a.g.e., 2008: 19).

İspanya: Mart ayında Madrid Üniversitesi, öğrencilerinin Vietnam Savaşı'na ve Frankocu rejime karşı ajitasyonları nedeniyle 'süresiz' olarak kapatıldı (a.g.e., 2008: 18).

Britanya: Bu ülkedeki öğrenci hareketi, Fransa veya ABD'de olduğu düzeyde olmasa da Ekim 1966 tarihinde Londra Ekonomi Okulu öğrencilerinin yeni yönetici Rhodesia'yı Güney Afrika'daki ırkçı rejimlerle olan bağlarından dolayı protesto etmesi gibi olaylarla ifade buluyordu. Londra Ekonomi Okulu protestolardan etkilenmeye devam etti, Mart 1967'de disiplin cezalarına karşı beş günlük bir oturma eylemi gerçekleşti ve bu ABD'deki örnekleri kopyalayan deneysel bir 'özgür üniversite'ye yol açtı. 1967 yılının Aralık ayında Regent Caddesi Polyteknik'te ve Holborn Hukuk ve Ticaret Üniversitesi'ndeki kurumların karar verme sürecinde öğrenci temsili talep eden oturma eylemleri gerçekleştirildi. Mayıs ve Haziran 1968'de Essex Üniversitesi, Hornsey Sanat Üniversitesi ve Hull, Bristol ve Keele Üniversiteleri'nde protestolar gerçekleşti ve bu protestolar Cryodan, Birmingham, Liverpool, Guildford Üniversiteleri'nde ve Royal Sanat Üniversitesinde de protestolar tetikledi. En görülmeye değer eylemler ise Vietnam Savaşı'na karşı yapılan eylemlerdi: 1967 Mart ve Ekim ayında, farklı kesimlerden öğrenci ve işçilerin bir araya geldiği eylemlerde polisle çatışmalar ve Londra'daki Grosvenor Meydanı önünde tutuklamalar gerçekleşti (a.g.e., 2008: 17).

Almanya: Vietnam Savaşı'na karşı öğrenci ajitasyonları 1967'de zaten geliyordu ve bu durum Sosyal Demokratlardan kopmuş aşırı sol SDS'nin etkisini arttırıyordu. Berlin'de aşırı solun lideri Rudi Dutschke'ye, medya kodamanı Axel Springer'in histerik propagandasından etkilenen bir genç tarafından düzenlenen silahlı saldırının ardından bu hareket radikalleşti ve kitlesel bir nitelik kazandı. Dikkatler Fransa'nın üzerine çekilmeden önce, birkaç hafta boyunca Almanya'daki öğrenci hareketi Avrupa'daki ülkelerin çoğunu etkileyen bir dayanak noktası oldu (a.g.e., 2008: 19).

Fransa: Kılınç, 68 Olayları'nın tüm Dünya'da en bariz biçimiyle öğrenci hareketleriyle kendini gösterdiğini, öğrenci hareketlerinin ise merkezi yönetimler tarafından belirlendiğini ve manipüle edildiğini vurgular (a.g.e., 2008: 16). Özellikle Paris, Fransız Devrimi ve ulusalcılık düşüncesinden miras kalan hak ve özgürlük arayışları nedeniyle ki, o dönemde komünizmin kalesi durumundaydı (a.g.e., 2008: 37). İktidara meydan okuyan öğrenciler, 1968 Mayıs'ında Paris'teki Sorbonne Üniversitesi'ni işgal ettiler. Bu olay, tarihe "68 Baharı" olarak geçmiştir ve Paris'te başlayan bu hareket, hızlı bir şekilde Dünyanın her yerine yayılmıştır (Türköne, 2008: 11).

Polonya: Batı'daki öğrenci hareketleri, Sovyetlerin baskısına rağmen Doğu Avrupa'da da etkisini göstermişti. Polonya'da 68'in ilk eylemi, Mickiewicz'in bir tiyatro oyununu sansüre uğratmasıyla gerçekleşti (Topuz, 2008: 9). Bu oyunda hükümeti rahatsız eden şey, Hıristiyanlığın ön plana çıkmış olmasıydı. Zira komünizmin dini reddeden anlayışı nedeniyle, oyunda Hıristiyanlığın dinsel inancına önem verilmesi, iktidar çevrelerince rahatsızlık duyulmasına neden olmuştu (Kurlansky, 2011: 108). 2 Şubat 1968'de Varşova Yazarlar Derneği bu yasaklamaya karşı çıktı. Öğrencilerde "Yaşasın yazarlar", "Yaşasın anlatım özgürlüğü" vb. pankartlarla sokağa döküldü. Ayrıca, Polonya'nın en önemli okulu sayılan Politeknik Yüksek Okulu öğrencileri de boykot kararı almıştı (Topuz, 2008: 10).

Altmışların sonlarına gelirken, var olan ve dünyayı etkileyen önemli gelişmelerden bazıları şu biçimdedir:

-21 Şubat 1965: "Black Müslim" hareketinin lideri Malcolm X, Harlem'de katledilir.

-3 Ocak 1966: Havana'da, 82 ülke ve sol muhalefet temsilcilerinin katıldığı "3. Dünya Konferansı'nda silahlı mücadelenin tek yol olduğu karara bağlanır (yüzde 20 kabul oyu). Che Guera, ABD ve Avrupa gençliğine yönelik "Mahlûkatların kalbine mücadele" çağrısında bulunur.

-21Ekim 1967: Washington'da 250 bin kişi Vietnam işgaline karşı sokaklara dökülür.

-4 Nisan 1968: İnsan hakları savunucusu Martin Luther King öldürülür (Kızılk, 2008: 15).

1.2. Türkiye'de 68 Kuşağı

Globalleşmiş bir dünyada salt bağımsızlıktan hiçbir biçimde söz edilemez. Uluslararası ilişkiler içerisinde zayıftan güçlüye doğru hareket eden bir etki-tepki/domino hareketi bulunduğunu söylemek gerekir. Bu açıdan, Dünya'daki 68 Olaylarının Türkiye'deki etkisine ve Türkiye'de oluşturduğu siyasi atmosfere göz atmak gerekir.

Çok partili dönemin başlaması (1946), Cumhuriyet Halk Partisinin 1950'de seçimi kaybedip iktidarı Demokrat Parti'ye kaptırması, Demokrat Parti'nin her fırsatta özgürlük ve demokrasi vaatleri vermesi, ülkede ciddi bir beklenti oluşturmuş ancak vaatlerin birkaç yıl sonra gerçekleştirilmediğinin anlaşılması, Türkiye'deki 68 kuşağının temelini oluşturan bir dönüm noktası olmuştur. Türkiye'de de 68 Olayları, o günün ekonomik, sosyo-kültürel ve siyasal şartlarının bir sonucu olarak ve Dünya ile bağlantılı olarak ortaya çıkmıştır (Bulut, 2011: 134). Ok'a göre 68 Olaylarının en önemli özelliği kitlesel olması, gençliğe hitap etmesi, kitlesinin demokrasi ve bağımsızlık taleplerine sahip olması, halkın özlem ve düşüncelerini temsil ettiği için bir halk hareketi olmasıdır (Ok, 1994: 11).

Amerika'nın diğer emperyalist güçlerle birlikte hareket ederek Türkiye'ye baskı oluşturması ve Türkiye'ye 6. Filo adı altında asker göndermesi; halkın da katılımıyla gençlik hareketini ve protestoları başlatmıştır. Bu protestoların polis ve askerler

tarafından sert müdahalelerle önlenmeye çalışılması, olayların büyümesine neden olmuştur. İstanbul Teknik Üniversitesi öğrenci yurdunu basan polisin 6. Filoyu protesto eden öğrencilere müdahalesi sırasında Vedat Demircioğlu'nun yurdun penceresinden atılarak öldürülmesi ise, dönemin Türkiye'deki dönüm noktalarından biridir (Türköne, 2008: 82).

Türköne'ye göre tüm Dünya'da olduğu gibi Türkiye'de de gençlik, 68 Olayları aracılığıyla bir sistem değişikliği ve darbelerin meşrulaştırılabilmesi için kullanılmıştı. Türkiye'de 68 Dönemi, 6. filoyu protesto olayları ile başlar, 6 Mayıs 1972'de Deniz Gezmiş'in asılmasıyla ve Mahir Çayan ve arkadaşlarının Kızıldere'de öldürülmesi trajedisi ile son bulur (a.g.e., 2008: 12).

68 Olaylarının Türkiye'deki oluşumunun kendini gösterdiği bir dizi olay, aşağıdaki gibidir:

-29 Nisan 1968:

Ankara'da FKF¹'nin önderliğindeki Devrimciler, Güç Birliği'nin gerçekleştirdiği büyük küresel hareketle, emperyalist saldırıları ilk kez bozguna uğratılmıştır.

-14-19 Mayıs 1968:

İstanbul'da FKF'nin başında bulunan örgüt, "NATO'ya Hayır" haftası yaptı.

-10 Haziran 1968:

Türkiye tarihinin en etkili, en kitlesel öğrenci eylemleri gerçekleştirilmiştir. 10 Haziran'dan 25 Haziran'a kadar iki hafta süren bu Demokratik Üniversite Hareketi, 10 Haziran 1968 günü Ankara'da DTCF, Hukuk fakültesi ve ardından Fen fakültelerinin işgaliyle başlamıştır. 12 Haziran'da İstanbul Üniversitesi ve İstanbul Teknik Üniversitesi'nin bütün fakülteleri, öğrenciler tarafından işgal edildi.

-15 Temmuz 1968:

Gençlik hareketleri, Temmuz'da İstanbul ve Ankara'da, Ağustos'ta İzmir'de 6. Filo'nun

---

¹1965' te sol görüşlü öğrencilerin kurduğu bir oluşum olan "Fikir Kulüpleri Federasyonu'nun kısaltılmış hali.

Türk Limanlarını ziyaret etmelerini protesto etti ve ABD askerlerini Dolmabahçe'de denize döktü. İstanbul eylemlerinin başında Deniz Gezmiş vardı.

-30 Ekim-10 Kasım 1968:

Samsun'dan Ankara'ya Mustafa Kemal Yürüyüşü gerçekleştirildi (Ok, 1994: 10).

-30 Mart 1972:

Mahir Çayan Kızıldere'de öldürüldü.

-6 Mayıs 1972:

Deniz Gezmiş idam edildi (Türköne, 2008: 11).

Tüm Dünyayı kasıp kavuran global bir dönem olan 68 Dönemi'nin Türkiye'de bir dizi çalkantı ve trajediye yol açtığı olaylar üzerinde genel hatlarıyla durulduktan sonra, çalışmanın ilerleyen aşamalarında 68 Kuşağı Türkiye'sinin bu politize olmuş durumunun müziğe ne şekilde yansıdığı, detaylı olarak ele alınacaktır.

BÖLÜM II

2. AMAÇ ve YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Hipotezi

Popüler müzik ürünlerinin üretiminde ve biçimlenmesinde, tüm toplumların kendi halk müzik mirası büyük bir rol oynadığı gibi, yakın geçmişte Türk Popüler Müziğinin önemli bir türü olan Protest/Muhalif Müzik türü içerisinde de Geleneksel Türk Halk Müziği mirasının önemli bir payı ve etkisi bulunmaktadır. Geleneksel Türk Halk Müziği içerisindeki muhalif öğeler, muhalif tavırlı Türk Protest Müziği türleri içerisinde de yer bulmuştur.

2.2. Araştırmanın Önemi

Meriam'ın da ifade ettiği üzere müzik “Kültürel olarak anlam yüklü sesler içinde kalıplaşmış bir etkinlikler, düşünceler ve nesnelere bütünüdür” (Merriam, 1964: 103). Türk Popüler Müziği türleri de, toplumsal olarak kabul gören ve kendisine anlam yüklenen kültürel unsurlar olduğuna göre, belirli dönemlere ait kültürel anlamlar, Türk Popüler Müziği'ne ait Protest/Muhalif Müzik ürünleri üzerinde de çözümlenebilir.

Popüler kültür ürünü olan Popüler Müzik, 20. yüzyılın ikinci yarısındaki gelişimi sonucu Türkiye'de oluşmuş ve 20. yüzyılın en önemli müzik türlerinden biri olmuştur. Türk Popüler Müziği'nin on yıllar içerisinde halkın beğenisine en çok hitap eden müzik şekline gelmesi, halkın yaşam şeklini yansıtması, bu etkileşimle oluşan Popüler Müzik akımlarının yine bu yaşam şeklinden etkilenerek halkın kültürüne dönütü, kültürel değişim ve devinime en güzel örnektir.

68 Dönemi, Dünya'daki ve Türkiye'deki Popüler Müziğin o dönemdeki gelişimini etkilemiş, fazlaca yön vermiştir. Dünya'da Rock'n Roll, Blues, Caz, Country gibi çeşitli türler, popüler müziğin ilk ve en etkili türleri olmuştur. 68 Dönemi'nde dünyada sol protest tutumun yansıdığı belli başlı müzik türleri Rock, Folk-Rock, Country gibi

türlerdi. Ancak sol-protest tutumu direkt olarak yansıtan belli başlı türler, *Protest/Muhalif* ya da *Devrimci Müzik* olarak geçmekteydi ve biçimsel anlamda heterojen bir yapıdaydı.

Türkiye'de muhalif tavra yönelik müzik türleri *Anadolu Pop*, *Anadolu Rock* ve en çok da *Özgün (Protest) Müzik* olarak ifade edilmektedir. Bu türler üzerinde yapılacak sosyo-kültürel bir müzikoloji çalışması, Türkiye'nin yakın geçmişine önemli ölçüde ışık tutacaktır. Dünya'da olduğu gibi Türkiye'de de müziğin gelişim sürecini çok yönlü olarak etkileyen bu dönemin incelenmesi, müzik alanında ve müziğin gelişim sürecinde önemli farkındalıklar oluşturacak, ideoloji, iktidar ve müzik ilişkisini açığa çıkaracaktır.

2.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, 1968 Dönemi'ne ait politik dünya algısının Türk Popüler Müziğine ne şekilde yansıdığını gösterebilmektir. Protest bir dönem olan 68 Dönemi'nde, Türkiye'de yeni popüler türler (Özgün, Anadolu Rock vb.) biçimlenirken, eski gelenekten gelen halk ozanlarının protest tutumları çok etkili olmuştur. Bu çalışmada, dönemin tarihsel-politik gerçekleri ışığında, sosyo-politik yapının müziğe ne şekilde yansıdığı üzerinde durulacaktır.

2.4. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, Türkiye'deki popüler müzik-halk kültürü arasındaki belirli bir döneme ait (1968 Kuşağı) ilişkinin genel olarak incelenmesi amacıyla, tarama modeli çerçevesinde betimleme (survey) yönteminden faydalanıldı. Survey (tarama) yöntemi, var olan bir durumu en son özelliğiyle saptama amacını güden bir araştırma yoludur.

Ayrıca, çalışmada yardımcı yöntem olarak tarihsel yöntem kullanılmıştır. Özellikle 68 Kuşağının Dünya ve Türkiye'deki hangi politik etkenlerle doğduğunu anlayabilmek adına, Dünya ve Türkiye Tarihi'nin ve bunun yanı sıra Dünya ve Türkiye Popüler Müzik Tarihi'nin 20. Yy. ın ikinci yarısındaki kısmına başvurulmuştur. Çünkü çalışmanın ilerleyen aşamalarında elde edilecek müzikle ilişkili bulguların, tarihsel

kökenleriyle olan ilintileri kurulacaktır.

2.5. Bilgi Toplama Yöntemleri ve Zamanlama

Yukarıda da ifade edildiği gibi bu çalışma bir survey (tarama) çalışmasıdır. Ayrıca da ağırlıklı olarak tarihsel yöntemlere başvurulmuş bir çalışmadır. Dolayısıyla bu çalışmada bulgular ve yorum aşamasına götüreceği olan veriler, kütüphane çalışması (literatür tarama) yöntemi ve tarihsel yöntemle elde edilmiştir. Çalışmanın başlığından yola çıkıldığında, özellikle Dünya ve Türkiye yakın tarihine ait olan 68 Dönemi, politik, kültürel ve sosyal yönüyle irdelenmiştir. Dolayısıyla 68 kuşağına ait olan politik, kültürel ve sosyal yön ve bu faktörlerin Türk Popüler Müziği'ne yansırken Türk Yöresel Müziği ve ozanlık geleneği mirasının kullanılmasının nedenleri ve sonuçları üzerine yapılan çalışma için, iki yıllık bir kütüphane ve literatür tarama çalışması uygun görülmüş, akabindeki süreç içerisinde de elde edilen verilerin çalışmanın yazarına ulaştıracağı bulgular, yorum ve sonucun elde edilmesi ve raporlaması için geçen süre de bir yıl olarak tasarlanmıştır. Bu çalışma, yaklaşık olarak üç yıllık bir emeğin ürünüdür.

2.6. Bilgi İşleme Araçları ve Zamanlama

Bu çalışma için elde edilen veriler, bilgisayarda word ortamında ve bir eserin nota yazımı için de finale müzik programı raporlaştırılarak enstitüye sunulmuştur. Çalışmada bilgi toplama, işleme ve zamanlamanın toplam üç yılı bulduğuna değinilmiştir. Elde edilen bilgilerin bilimsel olarak bilgisayar/word ortamında işlenmesi süreci de, diğer bilgi toplama ve zamanlama yöntemleri gibi toplamda üç yıllık bir sürece yayılmıştır.

2.7. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini 68'liler Dönemi'nde Dünya'da ve Türkiye'de öğrenci olaylarıyla başlayan politik süreç ve bu sürecin günümüze kadarki etkilerinin Dünya Popüler Müziklerine ne şekilde yansıdığı oluşturmaktadır. Örneklemi ise Türkiye'de 68 Dönemi'ne ait toplumcu-gerçekçi (sol görüşlü) kuşağın protest tutumunu ifade etmekte kullandığı *ozanlık geleneği* ve popüler müzik içerisinde kendine yer bulan ve

Muhalif (Özgün) Müzik şemsiyesi altına giren müziksel türler ve anlatımlar oluşturmaktadır.

BÖLÜM III

3. BULGULAR ve YORUM

68 KUŞAĞI TÜRKİYE'SİNİN POLİTİZE DURUMUNUN POPÜLER TÜRK MÜZİĞİNE YANSIMASI

Heterojen bir yapıya sahip olan Dünya Popüler Müzikleri, Batı ve Batı-dışı müzik geleneklerinin karma kombinasyonlarından ibarettir. Dolayısıyla geleneksel/etnik türlerin ve Uluslararası Sanat Müziği türlerinin farklı yönlerdeki bileşimleri bu türü doğurur ve Dünya Popüler Müziğinin birçok da alt türü bulunmaktadır.

Türk Popüler Müziği türlerinin 68 Dönemi Türkiye'sine ait yeni dönüşümüne geçilmeden önce, Türk protest müziğine kaynaklık eden ABD ve Avrupa merkezli Pop ve Rock türlerine genel hatlarıyla değinmek gerekir.

3.1. "Pop Müzik" ve "Rock Müzik" Türlerinin Doğuşu ve Gelişiminin Kısa Tarihçesi

Endüstriyel çarktan geçen ve müzik yapımcıları tarafından işlenen bütün müzik ürünlerine "Popüler Müzik" denir. Dünyada 19. yy. sonu, Popüler Müzik türlerinin geliştiği bir yüzyıl olmuştur. Popüler Müziğe Pop, Arabesk, Caz, Blues, Country, Elektronik Müzik, Hip-Hop, Reggae, R&B, Rock gibi Dünya ve Türkiye'den birçok örnek verilebilir: “20. Yüzyıla girildiğinde, sanayileşmenin hızlandırdığı ivmeyle Avrupa ve Amerika'nın büyük kentlerinde popüler şarkılar milyonlarca insanı etkilemiş, radyo, plak ve film endüstrisiyle bu yaygınlık olağanüstü derecede genişlemiştir” (Say, 2002: 433). Pop ve Rock Müziği, bu bilgiler bağlamında ele almak gerekir.

3.1.1. Pop Müzik

Pop Müzik, Popüler Müzik türlerinin ilkidir. Tür, 1920'li yılların başında kapitalist ekonominin olgunlaşması ile birlikte, müziğin bir meta olarak alınıp satılabilir hale

gelmesi ile popüler kültürün bir ögesi olarak doğmaya başlamıştır. Pop Müzik, ABD'de 19. yy'ın sonlarında müzik yapımcılarının, bestelenmiş olan müzik ürünlerini piyasaya pazarlayarak, bundan para kazanmaya çalışmalarına yönelik bir girişim olarak doğmuştur: “Pop Müzik, 1960'lı yılların başlarında, ilkin ABD’de Pop Art akımının müziğe yansınmasıyla yaygınlaşsa da, ilk ortaya çıkışı 19. yy. sonlarında New York’ta olmuştur. ABD’de İngiliz ve Amerikan müzik topluluklarının oluşması, müzik teknolojisinin ilerlemesi, amplifikatörün gelişmesi, elektronik çalgıların güçlenmesi, ritimli müzik akımını başlattı” (Sözer, 2005: 558).

Sonraki aşamalarda bu tür, ABD'de Caz, Blues, Country, Rock vb. dallara ayrılmaya başlamıştır. Pop müzikteki temalar, genelde dünyasal konular olup aşk, sevgi, ayrılık, vs. üzerinedir. Pop Müziğin diğer Popüler Müzik türlerinden en büyük farkı, "Uluslararası Sanat Müziği"ne ait ses sisteminin ve kurallarının basitleştirilmiş halidir ve Protest Müzik gibi muhalif ve Arabesk gibi isyankâr bir niteliğe sahip değildir. Bu haliyle Pop Müzik, bir alt kültür (sub-culture) veya karşı kültürün (counter-culture) uzanımı olmaktan öte, egemen kültürün (super-culture) bir devamıdır.

3.1.2. Rock Müzik

Rock Müzik, ABD ve İngiltere'de 1940-50'li yıllarda Rock'n Roll'dan doğan, protest (karşı) bir duruşu olan, geleneksel ve toplumsal durumu eleştirmeye yönelik bir müzik türüdür. İlerleyen (1950-60) yıllarda ise sadece geleneksel toplumu değil, aynı zamanda siyasi yapıyı da eleştiren bir tür olmuştur. Vietnam Savaşı ve büyük savaşlar eleştirilmiştir. Sol ideolojiye yönelik bir yanı olmaya başladığı için de bu tür, özellikle Hippiler arasında yaygınlaşmıştır. Bu türün ana damarını (ana akım Rock), ‘Beatles’ ya da 'Rolling Stones' gibi, özellikle İngiltere'de doğan bir takım gruplar oluşturmuştur ve Dünyaya yayılmıştır. Dünya'daki en yaygın Rock grupları, İngiltere ve ABD'deki Rock gruplarıdır. Rock, ilerleyen aşamalarda, Hard Rock ve Heavy Metal'e de dönüşmüştür:

Rock'n Roll; müzik tarihinin en yaygın ticari müzik türü olarak büyük bir uluslararası endüstrinin gerecini oluşturan Popüler Müzik türü. Etkisini dünya ölçeğinde yaygınlaştıran bu müzik, adını Rock (sallan) ve Roll (yuvarlan) sözcüklerinden almıştır. Rock Müzik, ABD'li siyahların halk müziğinden alınma öğelerinin etkisiyle oluşturulmuştur. Başlangıç itibarıyla Rythm and Blues, Gospel ve Caz Müziği'ni barındıran Rock'n Roll, Fats Domino (siyah) ve Hawk Williams'in (beyaz) etkileriyle 1950 yıllarında ortaya çıktı. 1954'te Bill Haley'in, Rock

Around the Clock adlı şarkısında söz konusu iki şarkıcının üsluplarını birleştirmesiyle kısa sürede yaygınlaşıp, çok geçmeden iki kola ayrıldı: Bu kollar, Elvis Presley, Buddy Holly, Eddie Cochran, Jerry L. Lewis, vb. beyaz şarkıcıların söyledikleri Rockabilly; doğrudan doğruya Bluesdan kaynaklanan, Little Richard, Chuck Berry, vb. siyahların geliştirdikleri siyah Rock'n Roll'dur. Tür, hızla dünyanın öbür ülkelerine de yayılarak, 1960 yıllarında İngiltere'de The Beatles, Who, Rolling Stones gibi topluluklarla yeni bir atılım yaptı” (Grolier International Americana Encyclopedia, 1993: 234).

Popüler türler içerisinde Rock Müzik, bütün Dünya’da Pop Müzikten sonra gelen en popüler tür olmuştur. Bu arada 'Punk Rock' gibi ana akım Rock'ın ortaya çıkardığı sol ideolojiye yönelik protest kökenli farklı türlerden de burada söz etmek gerekir:

Kökenleri 1974 ve 1975 yıllarına, ABD ve UK'a (İngiltere) dayanan ve kendisini Green Day, The Exploited, Ramones, The Damned ve The Clash gibi gruplarla kanıtlamış düzen karşıtı Rock Müzik hareketidir. Bu alt kültür agresif gençlik, kendine özgü giyim tarzı, Punk İdeolojisi ve D.I.Y. (Do It Yourself - Kendin Yap) etiğini kapsamaktadır. Punk Rock; önce 1960’larda Amerika’da, büyük ev garajlarında prova yapan ve çalan İngiliz Rock’una tepki duyan, garip giyimli eğitimsiz gençlerden oluşan amatör Rock Müzik topluluklarının müziğine verilen ad olan terim, aslında 1976’da İngiltere’de Rock Müzik karşıtı olarak doğan müziği tanımlar. Normal yaşamdan ve müzikten sıkılan, alışılmışın dışında giyim ve saç biçimiyle bunu sergileyen, anarşiyi amaç edinen kentli beyaz gençlerin kendi yarattığı karmaşayı, kaosu savunarak, “çürük tahta, boş laf” anlamlarına gelen Punk sözcüğü altında başlattığı moda akım, Rock tarzı müziğe uygulandı. İngiltere’de Sex Pistols ile olay patladı ve hemen uygar ülkelere yayıldı. Ancak sürekli yinelenen basit melodilerle, gürültülü birkaç temel akorla, politik ya da sosyal mesajlarla yürütülen, çalgı çalmada ustalaşmış, detone olmak kaygısını taşımayan, genellikle fazla yeteneği olmayan ve buna gereksinimleri de olmadığını öne süren gençlerin katılımıyla, dinleyiciler bile konserlerde çalıp söylemeye başlayınca Londra’da bile bir anda, müziğin kuralları dışında her türlü ses elde etmeye çalışan 400 kadar topluluk kuruldu. Ancak hiçbirinin ömrü uzun sürmedi..... (Aktüze, 2004: 457)

O’Hara, *Punk Felsefesi* adlı kitabında, Punk’ın dünya düzenine bakış açısını ve yaklaşımını şu biçimde kategorize eder: 1. Anarşizm 2. Toplumsal cinsiyet meseleleri, 3. Çevrecilik ve ekoloji kaygıları, 4. Straight Edge² (O’Hara, 2003: 70). Dolayısıyla Rock’un bir türevi olarak bugüne uzanan Punk felsefesindeki toplumsal muhalif tutum, hedonist nedenler ve yıkıcılıkla ilişkili olmayıp, daha güzel bir dünya özleminden kaynaklanmakta ve 68 Dönemi ile ilgili bağlantıları da bulunmaktadır.

3.1.3. ABD ve Latin Amerika’da 68 Kuşağı Popüler Türleri

68 Dönemi’nde Dünya’da müzik, ayaklanan gençliğin var olan düzeni eleştirmesi ve anlatabilmesi için çok etkili bir araç olmuştur. ABD’de Rock ve Folk Müzikten

²Straight Edge: Punk Rock’ın içinden çıkan, sigara, alkol, uyuşturucu kullanımı ve evlilik dışı cinsel ilişkiyi uygun görmeyen akım ve yaşam felsefesi.

türeyen Protest Müziği yaratanlar, politik söylemleri müzikle birleştirerek etkili bir şekilde yüz binlere ulaştırmayı başarmıştır. The Beatles, The Doors, The Rolling Stones, Joan Baez, Jimi Hendrix, Janis Joplin, Bob Dylan gibi isimler ve gruplar, Rock Müziğin klasikleşmiş öncü isimleri olmuştur. Amerikan Folk Müziği, bu dönemde birçok örnekte toplumsal sorunlara dikkat çeker. Phil Ochs, Tom Paxton, David Peel, The Lower Eastside, Bob Dylan bu türün önde gelenlerindedir. Bob Dylan; politik ve sosyal söylemler içeren *Blowing in the Wind* (Rüzgârda Uçuyor), *Don't Think Twice (İki Kere Düşünme)*, *Masters of War* (Savaşın Efendileri) gibi eserlerini, Janis Joplin; kadınların eşit hak mücadelesini, The Rolling Stones; işçi sınıfını şarkılarında işleyerek dünyanın dört bir yanına mesajlar göndermeyi başaran isimler olmuşlardır (Kızık, 2008: 164).

Miller, o dönemi Rolling Stones'un bir albümünde olan "Street Fighting Man" adlı şarkısının sözlerinde verilmek istenen mesajla şöyle ifade etmiştir:

1968 İlkbaharında Dünya alev alev yanıyordu ve Rolling Stones kendine özgü vecizelerden birini daha döktürmekle meşguldü: "Yoksul bir çocuk başka ne yapabilir ki? Bir Rock and Roll grubunda şarkı söylemekten başka?" Bu retorik soru, o bahar yazıp kaydettikleri "Street Fighting Man" şarkısında yer alıyordu. Çatışmalı siyasi ortamın patlamasına dair yazılan şarkı, aynı zamanda bizzat kendilerinin sokaktan kaçışını, yalnızca yaptıkları müzikte vücut bulabilen bir radikal fantezi dünyasına kaçışı da anlatıyordu... Bu cesaret ve çılgınlığın, karanlık ve ışığın, umut ve umutsuzluğun çağıydı. Vietnam'a giden Amerikalı bir subay, bir köyü kurtarmak için yerle bir ettiklerini açıklıyordu. Kaçakları ve hippileri yanlarına çekmeyi umut eden Amerikalı genç radikallerin dağıttığı bir bildiride, "Paranızı yakın" yazılıydı: "Evlerinizi yakın ve özgürleşin." ABD'de başkent Washington D.C.'nin büyük bir bölümü, sivil haklar mücadelesinin lideri Martin Luther King Jr.'ın Nisan ayında suikasta uğramasının ardından bir keşmekeşe düştü. Mayıs ayı boyunca, Stones'un sokak çatışmaları hakkında şarkı söylediği sırada gençler tam da bunu yapıyorlardı. Paris ve Prag'ın, Londra ve Roma'nın, New York ve New Meksiko'nun sokaklarını tutmuş, polisle çatışıyorlardı; şiddetin dozunu artırarak protesto ettikleri kötülükler çeşit çeşitti: ABD'nin Vietnam'ı işgali, Çekoslovakya'daki SSCB hâkimiyeti, Meksiko'daki otoriter rejim... (Miller, 2005: 297)

Barışçıl, yeni bir başlangıç hayaliyle dolu Rock hayranları için dünya hiçbir zaman bundan daha çılgın bir yer olmamıştı. Hem Miller'a ait olan yukarıdaki ifadeden, hem de Kızık'ın Joan Baez, Bob Dylan, Beatles gibi gruplar için verdiği örneklerden, Amerikan ve İngiliz Rock'ının, özellikle de Folk-Rock izler kitlesinin protest tutumunun ve Vietnam Savaşı karşıtlığının açıkça haykırıldığını ve dönem Rock'ının ağırlıklı olarak protest nitelikli olduğunu görmekteyiz.

ABD gibi diğer Latin Amerika Ülkelerinde de devrim düşüncesi ve müzik arasında derin bir bağlantı bulunmaktadır: “Şarkı olmadan devrim de olmaz”... Bu sözler; 1970 yılında Şili’nin başında olan ve 1973 yılında, askeri diktatörlük tarafından katledilen Marksist lideri Salvador Allende’e aittir. 1950’lerden başlayıp 1970’lere doğru siyasal yoğunluğunu arttırıp toplumsal mücadeleye dönüşen özgürlük ve bağımsızlık savaşında müziğin yanında plastik sanatlarda, edebiyatta vb. birçok alanda bu özgürlük hareketinin etkisine rastlanıyordu. Müziğin dışlansa, bastırılmaya çalışılsa da başarılabilen bir özelliği vardı. Baskıyla insanların her şeyi ellerinden alınsa da, işkence görse de şarkı söylemelerini engelleme şansları yoktu. Bu siyasi ortamda insan ve doğa temelinden ayrılmayan, yok edilemeyen bir yapı özelliğine sahip olan müzik, şiirle kopmaz bir akrabalık halindedir. Şiir ve müziğin bu akrabalığı, dönemin Latin Amerika bölgesi Protest Müzik türlerinde de görünürlük kazanmıştır (Kahyalıoğlu, 2003: 17).

Rivera; Latin Amerika’nın “bağımsızlık savaşı” atmosferini kısaca aşağıdaki gibi betimler:

Küba, ABD’nin Bağımsızlık Savaşımıza müdahalesinden sonra çok yoğun bir Amerikan etkisi altında kaldı, ama yine de Latin Amerika’nın en büyük anti-empyalist hareketini yarattı. Ve her şey O’nun dünyanın en güçlü ve dayanıklı hareketlerinden biri olduğunu gösteriyor.

Ben samimi olarak, ABD hükümetinin en elverişli koşullarda bile, tarihsel olarak başarısızlığa mahkûm bir girişime kalkışacağına inanmıyorum....

...Amerika Birleşik Devletleri kendi yaşam tarzı değerlerini pragmatik bir şekilde empoze ederken dokunduğu her şeyi kısmen değersizleştirmeye ihtiyaç duyar. Her zaman görünenin, dışsal olanın ötesine geçmeyi önleyen bir basitleştirme üretir. Her şeyi ancak bir şema içine sıkıştırarak, karikatürünü çıkararak, özünden ve dramatik vasfından sıyrarak uyar hale getirebilir. Bu onun küreselleşme biçimidir.

Kübalılar bu tahripkâr etkinin ne kadar yakınında kalırlarsa, onun egemenliğine o kadar kuvvetle direnirler. Ağırılıktan yoksun olmanın, esintilerin, denizin gelgitlerinin hüküm sürdüğü bu ülkenin konuşkanlığı işlevini işte burada ortaya koyar; kendilerini dönüştürmeye çalışan her şeyden kaçmayı her zaman başarırlar, çünkü onlar olanca zenginliğini tam olarak kendilerinin dahi bilmediği erişilmez bir ruha sahiptirler (Rivera, 2013: 70).

Şili, Arjantin, Küba gibi birçok Latin Amerika ülkesi de, kendi Latin ezgi ve ritimleriyle protest müzik türlerini oluşturmuş ve icra etmişlerdir. Dünyanın siyasi ve kültürel atmosferinden Türkiye de payını aldığı için, şimdi dönemin protest niteliğinin Popüler Türk Müziği üzerine olan etkilerini tartışmak gerekir.

3.2. Dönemin Türkiye'sinde Politize Edilmiş 68 Kuşağı Popüler Müzik Türleri

Türk Popüler Müziği 68 Dönemi açısından ele alındığında, 'politik' ve 'apolitik' olarak ikiye ayrılmalıdır. Apolitik, yani politikayla ilgisi olmayan örnekler, 68 Kuşağı tarafından genellikle yoz müzik olarak adlandırılıyordu. Çünkü toplumsal sorunlarla ilgilenmekten çok, son derece yüzeysel ve içi boş konuları ele aldığı düşünülürdü. Özellikle Türk Popu, apolitik bir tür olarak algılanmaktaydı.

Şafak Karaman'ın *İmajına Dokunma* adlı kitabında, Pop Müzik starları ve onların yaşantıları iğnelenmiştir. Kitabın Modern Narkissos anlatımında, Hülya Avşar'ın bir imza gününde kolaylık olsun diye kalem yerine kaşe kullanmasında Hülya Avşar'ın yanı sıra, hayranlarının da tepkisiz kalması; Kalça Rekabeti anlatımında, Seda Sayan'ın bir Maksim Gazinosu programı sırasında poposunu göstererek, "Türkiye'nin Jennifer Lopez'i de Shakira'sı da benim. Hatta en güzel benim, kimse heveslenmesin" diyerek, Hülya Avşar ve Sibel Can'a meydan okuması, yazar tarafından eleştirilmiştir (Karaman, 2004: 13-57). Yine Karaman'ın aynı yapıtındaki Satılık Aşklar anlatımında, bir erkek şarkıcı aşkı şöyle tanımlamıştır; "Elde edilmemiş en büyük başarıların ve hatta sınırsız gücün bile vereceği zevkin yanında aşta bulunabilecek mutluluk bir hiç kalır. Benim gücüm istesem aşkı da satın alır. "Bir kadın mankenin ise aşkı tanımlaması şöyledir; "Herkes bu gerçeği mutlaka kabul etmeli... Aşk, çoğunlukla akan bir para musluğu olmalıdır. Para söz konusu olunca aşk her zaman fark edilmeli ve özen gösterilmeli... Ta ki musluk dolana kadar. Ben musluğundan para akan aşklar arıyorum" (a.g.e., 2004: 67). Bu ve benzeri örnekler, apolitik ve yüzeysel popüler kültürü anlatması açısından önemlidir. Pop Müzik de, çoğunlukla bu şekil bir apolitizmin uzantısı olagelmektedir.

68 Kuşağı Türkiye'sinde politik ruhun müziğe yansımaları, tür olarak Anadolu Pop-Anadolu Rock şeklinde ortaya çıktığı gibi bir de Protest (Muhallif/Özgün) Müzik adıyla ortaya çıkmıştır. Bunlardan "Anadolu Pop ve Rock", daha çok Batı müziği etkisiyle oluşturulmuş protest ifade iken; dönemin "Türk Protest (Özgün) Müziği" ise Halk Müziği, Sanat Müziği, Akdeniz Müziği ve Arabesk Müziği öğelerinden oluşan karma bir protest anlatımdır. O halde Anadolu Pop-Rock daha çok Batı Sounduyla oluşturulan bir tür iken, Protest Müzik daha çok Doğu Sounduyla oluşturulmuş bir türdür denebilir.

Dilmener; Türkiye'deki siyasi ortamın 60'lı yıllarda müzik piyasasına etkisini kısaca şöyle ifade etmiştir:

60'lı yıllar, hiçbir zaman kolay hazmedilememiş çok partili döneme son verilmesiyle başlar. Demokrat Parti, devlet eliyle kurulmamış bir parti olmanın imkânlarını zorlayıp, yıllar sonra Özal iktidarının kuş konduracağı bir usulde har vurup harman savurunca, Türk Silahlı Kuvvetleri, "kardeş kavgasına meydan vermemek maksadıyla" memleketin idaresini ele alır. Demokrat Parti'nin ülkeyi yönetim biçimini "Türk milletini zincire vurmak" olarak yorumlayan Türk Silahlı Kuvvetleri bu feci akıbete "hissiz ve alakasız" kalmamış, "politika ihtirasına kapılmaktan şuurları bozulmuş" siyasetçilerin hepsini önüne katıp sürüklemeye başlamıştı. Demokrasi ciddi olarak kesintiye uğratılmış, halkın oyları ile seçilmiş siyasetçiler halka sorulmadan içeri tıkılmış olmasına rağmen, "Türk milleti hissiz bir sürü değildir" diyen Milli Birlik Komitesi, kendisinden beklenmeyecek ölçüde demokrasi yanlısı bir yönetim biçimini seçer ve bunun sonucunda da, memlekette nispi bir serbestlik havası esmeye başlar (Dilmener, 2014: 37).

Dilmener'e göre Türk Popüler Müziği, 68 Kuşağı'nın ikliminin yaşandığı siyasi atmosferden payını almış, gerek Pop, gerek Rock gibi Popüler Müzik türlerinde ideolojik görüşler işlenmiştir (a.g.e., 2014: 37).

68 Kuşağı, Pop Kültürünü ve Pop Müziği adeta itmişti. Ancak günümüzde artık politik-apolitik ayrımı kalmadığı için, popüler kültür her şeyiyle birlikte kabul edilip izlenmektedir. Böyle bir ayrımın kalmaması, toplumun apolitize olduğunun bir göstergesidir. Aşağıdaki alt başlıklarda, Dünya'da devrimin gerçekleşeceğine inanan ve mücadele eden, ancak 90'larda bu inançları sönmüş olan 68 Kuşağının, Türkiye'de Anadolu Pop/Rock ve Protest (Özgün) Müzik türlerini nasıl ortaya çıkardığı gösterilmeye çalışılacaktır.

3.2.1. Anadolu Pop ve Anadolu Rock: Pop ve Rock Müziğin Türkiye'ye Girişi

Popüler müzik akımları, Amerika ve Avrupa'da 19. yy'ın sonlarında doğmuştur. Türkiye'de ise 1950'lerle birlikte, önce Pop Müzik türü, var olan İtalyanca, Fransızca, İngilizce vb. pop şarkılarına Türkçe sözler yazarak, aranjmanlar şeklinde başlamıştır. Daha sonra özgün Pop şarkıları oluşturulmuştur. Bu dönemde Popun Türkiye'deki doğuşu, politik bir yapıya sahip değildi. Ancak Pop, 60'lı yıllarla birlikte politik bir yapıya bürünmüştür.

Rock Müziğin Dünya'ya yayılması 1950'li-60'lı yıllarda İngiltere ve Amerika eli ile olmuştur. Dolayısıyla 10-15 yıl sonra Türkiye'de benzer durum oluşmuş ve İstanbul yoluyla bütün Rock akımları Türkiye'ye de girmiştir. Ancak Türkiye'nin kendi ürettiği özgün Rock Müziği, Anadolu Rock'dır ve Anadolu insanının da çoğunlukla sevdiği bir türdür. Türkiye'de Glam Rock, Progresif Rock, Hard Rock gibi türler, görece küçük topluluklar tarafından beğenilmekle birlikte Anadolu Rock çoğunluğa hitap etmektedir.

1960'ların başında Rock'ın bir kolu olarak doğup yükselen ve ABD'de büyük bir izleyici kitlesi bulan Folk-Rock, Dünya'da Protest Müzik türlerinden biri iken; Türkiye'de Türk folk müziği öğelerinin kullanıldığı tür olan Anadolu Rock, işlevsel bağlamda Folk-Rock'a karşılık geliyor gibi görünmektedir. Eş deyişle ABD ve İngiltere'deki Folk-Rock'ın Anadolu-Rock'a karşılık geldiği söylenebilir: Folk'un Türkçedeki karşılığı "halk"tır. Özellikle folk kaynaklı, eş deyişle halk müziği kaynaklı olan yapıtlar arasında türsel bir benzeşim vardır. Anadolu Rock ve Protest Müzik böyledir. İkisinde de folk öğeleri vardır ve bu anlamda birbirleriyle ortak paydaları vardır.

Pop ve Rock ayrı popüler türler olmasına karşın, Anadolu Pop ya da Anadolu Rock kavramları, çoğu zaman birbirinin yerine kullanılmaktadır. Bu birbirinin yerine kullanılmayı, Solmaz şöyle ifade etmektedir: "Anadolu Pop"a "Yerli Rock" diyebiliriz. Gerçekten yeni bir söyleyişle kendiliğinden oluşmuş bir tür olarak Anadolu Pop yani özetle "Yerli Rock"; Türkiye'de çıkmış müzik türleri içerisinde en önemlilerindedir" (Solmaz, 1996: 27). Solmaz; "Anadolu Pop" isminin ortaya çıkışını, Cahit Berkay'ın ifadesiyle aktarmıştır: "... Yapacağımız müziğin ayaklarının Anadolu'ya basması, Anadolu havası taşıması lazım. Bu doğrultuda, Anadolu kökenli Pop Müzik vb. derken Murat Ses, "Anadolu Pop" ismini önerdi, biz de bu ismi çok sevdi ve yaptığımız müzik tarzına Anadolu Pop dedik" ifadesini kullanır (a.g.e., 1996: 28).

Aslında bu noktada doğru kullanım, Anadolu-Rock'tır. Rock'ın en büyük özelliği, elektro gitarın distortion'ları vasıtasıyla seslerin sert efektlerle ve batari desteğiyle oluşturulan vurgulu ritim yapılarıyla, daha sert ve isyankâr tınılar kullanılarak oluşturulmasıdır. Bu tarzla, özellikle 68 Dönemi biraz daha protest bir yapıya sahip

olduğu için Pop Müzikten ayrılır. Anadolu Rock hem tavır olarak, hem de müziksel karakter olarak protestliği ifade eder. Daha gürültülü, sert tınlı ve sert ritimli bir yapısı vardır. Sözlerde ise Pop ile Rock'ın farkı; Pop'un biraz daha yüzeysel sözler içermesi, Rock'ın ise daha fazla toplumsal sorunlardan bahsetmesidir. Rock, çoğu zaman bir protesto biçimi olduğundan, söz içerikleri yönüyle Pop'tan ayrılır.

Pop Müzik ve Folk Müzik arasındaki farkı ise Solmaz şöyle ifade etmiştir: "Pop Müzikler de Folk Müzikler de neticede halkın müzikleridir. Ancak aralarında ciddi farklar var. Pop müzik, meta olarak tüketilen bir kültür ürünüyken, folk müzik, yönetilenlerin kendiliğinden ürettikleri folklor ürünleridir" (a.g.e., 1996: 16). Dolayısıyla Folk Müziğin bu anlamı, Anadolu Pop ya da Anadolu Rock akımları içerisinde bir fark olarak, özellikle 68 kuşağı döneminde ve sonrasında görünürlük kazanmıştır.

Solmaz'ın yukarıdaki ifadesi, özellikle 50'li-60'lı yıllarda bütün Dünya'daki Popüler müzik furçasının başlangıcını anlatır. 1950'lerle birlikte Türkiye'de de müzik metalaşmaya başlamış ve endüstri çarkının içinden geçerek Popüler Müzik halini almıştır. İşte bu sayede Anadolu'ya Pop ve Rock gibi Popüler Müzik türleri de girmiştir. Bu müziklerin en büyük özelliği, sadece kısa zamanda geniş kitlelere hitap etmeleri değil, aynı zamanda bir meta olarak satılabilecek durumda olmaları ve bu şekilde çok geniş kitlelere hitap edebilmeleridir.

Türkiye'deki müzik politikalarında var olan bir takım çelişkilerden dolayı Doğu-Batı, teksesli-çoksesli çekişmesi, dolaylı olarak da olsa Türkiye'nin iki türlü popüler müziği olmasını sağlamıştır. Bunlardan birincisi arabesk, özgün ve popülerize olmuş halk müziğidir; diğeri de Batı etkili caz, tango, Rock'n-Roll, Anadolu Rock/Pop, Pop (Orişinal ve Aranjman), Türk Hafif Müziği gibi türlerdir. Bu bağlamda, Batılılaşma eğilimi olarak düşünölebilecek bir biçimde, 60'ların ilk yıllarındaki en önemli olaylardan biri, kalipso türü ve aranjman alışkanlığının başlamasıdır. Dönemin diskjokeylerinden Fecri Ebcioğlu ise "C'est Ecrie Dans Le Ciel" adlı Fransa'da hit olmuş şarkıya Türkçe sözleri yazmıştır: "Bak Bir Varmış Bir Yokmuş" haline gelen şarkı, sonradan aranjman denilecek alışkanlığın ilk hiti olmuştur. Erol Büyükburç ise, 1961'de

kaydettiği Little Lucy ile Rock'n Roll'un Türkiye'de patlamasını sağlayan en önemli isim olmuştur. Erol Büyükburç, Little Lucy ile Türkiye'nin ilk gerçek Pop Star'ı olur. Sezen Cumhuri Önal ve Fecri Ebcioğlu'nun yazdığı sözlerle yapılan şarkılar başta olmak üzere aranjman, kısa sürede hızlı bir şekilde yaygınlaşır. 70'lerin çok tutulan şarkılarının büyük bölümünü oluşturan bu aranjmanlar, en büyüğü Ajda Pekkan olmak üzere birçok yıldız meydana getirmiştir (a.g.e., 1996: 27).

1960'lar, yabancı dilde şarkıların, kolej öğrencileri tarafından kurulan grupların Batıya hayranlığının etkin olduğu, aynı zamanda yabancı müziklere Türkçe sözler yazılarak aranjman adı verilen bir türün de ortaya çıktığı bir dönemdir. Tülay German, toplumsal söylemin Pop Müzikteki öncüsüdür demek yanlış olmayacaktır. Tülay German'ın caz formatında sunduğu repertuarı, başkaldırı türküleri, hapishane türküleri ve özlem duyulan yeni bir yaşamın anlatıldığı besteleri içermektedir. Bu caz formatında Ruhi Su'nun büyük etkisi olmuştur. Aynı zamanda Tülay German'ın Türkçe repertuara yönelimini sağlayan etken de Ruhi Su'yla tanışması olmuştur (Gündoğar, 2005: 144).

1964 yılında Tülay German, Tanju Okan ve Erol Büyükburç'tan oluşan ekip, Balkan Melodileri Festivaline katılır. Tülay German'ın Balkan Melodileri Festivali'nde Burçak Tarlası'nı yorumlaması ve Burçak Tarlası'nın bu festivalde ödül alması, Türkiye'de epey ses getirir. "Halk türkülerini Batı sazlarıyla yorumlama" bu başarıyla birlikte yaygınlaşır. İstanbul'da neredeyse her semtte bir müzik grubunun olduğu ve Burçak Tarlası'nın çok ses getirdiği bu yıllarda, çoğu bu gruplardan oluşan birçok isim, art arda Burçak Tarlası tarzında müzik yapmaya başlar. "Burçak Tarlası", eleştirmenlerin en çok beğendiği eser seçilir. Burçak Tarlası'nın plak olarak yayınlanmasının ardından bu plak, popüler müziğin en "hit" plağı ilan edilir. Protest bir duruşla çalışmalarında folk müzik öğelerini kullanan German, siyasi nedenlerden dolayı 1966 yılında Türkiye'den ayrılır. Ancak bu ayrılış, German'ın müziksel aktivite açısından dışarı açılması sonucunu doğurmuştur (a.g.e., 2005: 146).

Türkiye'de 68 Kuşağı'ndan önceki Popüler Müzik türleri, ilkin Pop olarak doğmuş ve politize edilmemiş Pop Müziği türleriydi. Dolayısıyla politik nitelikli değillerdi. Ancak bu müzikler, Türkiye'de popüler müzik sektörünün gelişmesinde çok büyük birer

adım olmuşlardır. Erol Büyükburç'la ve Tülay German'la başlayan süreçte Türk Pop Müziği henüz politik değildi. Çünkü 68 kuşağı diye bir şey yoktu. Yalnızca bir endüstri vardı. Endüstriden payını almış ticari bir gereç olarak müzik de bir ekonomi haline getiriliyor, plak ya da kaset olarak satılıyordu. Solmaz'a göre Tülay German'ın *Kızılıklar Oldu mu?* Türküsünün Batı üslubuyla düzenlenmiş versiyonunun piyasada çok tutunması, Anadolu Pop'un oluşumuna katkıda bulunması açısından yeni bir başlangıçtır (Solmaz, 1996: 29).

Ozanların ürettikleri sözlerin "yalnızlık" içermesinin aksine, Anadolu Pop-Rock müzisyenleri, sözlerin politize yapısıyla geniş kitlelere hitap etti ve halkın gücünü arkasına aldı. Gruplar gittikçe politikleşmiş, dil tamamen 'sol'a meyletmişti. Ozanlık geleneğine daha yakın olan ürünler, toplumsal konularda halkta farkındalık oluşturmuş, halkın sorunlarıyla sol ideoloji tek noktada birleşmiştir adeta ve bu da yapılan müziğe yansımıştır (Canbazoglu, 2009: 42).

Anadolu Pop-Rock müzisyenleri, TRT denetimine rağmen pazarda büyük ilgi görmekteydi. Halk ozanlarının popülaritesinin azalmasıyla onların yerini daha eğitimli bir müzisyen kuşağı aldı. Ruhi Su ve Zülfü Livaneli o dönemde en fazla rağbet gören sanatçılar oldu. 1970'lerin başında Pir Sultan Abdal, Dadaloğlu gibi şairlerin yüzyıllar öncesine dayanan eserleri, dönemle örtüşen içerikle yeniden keşfedildi (Gündoğar, 2005: 150). Cem Karaca'nın söylediği "Dadaloğlu" türküsü buna en iyi örnektir.

*“Dadaloğlu'm bir gün kavga kurulur
Öter tüfek davlumbazlar vurulur
Nice koç yiğitler yere serilir
Ölen ölür kalan sağlar bizimdir.....”*
(a.g.e: 150).

Dadaloğlu'nun meydan okuyan bu dizeleri, birçok sol görüşlü Protest ya da Anadolu Rock sanatçısı tarafından da okunmuştur.

Anadolu Pop ve Anadolu Rock; Avrupa'dan ve Amerika'dan gelen Pop ve Rock akımlarının, Türkiye'ye kültürel anlamda adapte edilerek girmiş halidir. Bu adaptasyondan dolayı Türk Popüler müziğinin bir kısmı, adının Anadolu Pop ve

Anadolu Rock olarak anılmasını sağlamıştır. Dolayısıyla Türkiye'ye İstanbul yoluyla giren Anadolu Pop ve Anadolu Rock'ın, ana akım Pop ve Rock'tan önemli farklılıkları vardır. Bu farklılıkları daha çok geleneksel Türk müziksel öğelerinin bu türün içerisinde kullanımında (sözlerde, ezgilerde, kullanılan çalgılarda) görmekteyiz. Çalgılarda elektro bağlama ya da zurnanın kullanılması, halk ozanlarının protest ya da taşlamaya ilişkin sözlerinin kullanılması, yerel ağzın kullanılması, içerik olarak aşkı, sevdayı, gurbeti ya da toplumsal sorunları Anadolu'ya özgü sorunlar olarak göstermek, şarkıları bu şekilde işlemek Anadolu Pop ve Anadolu Rock'ın altyapısını oluşturur. Anadolu Pop-Rock'a *Anayasso* şarkısını örnek vermek gerekir:

ANAYASSO

Söz: Şemsi Belli, Müzik ve Seslendiren: Moğollar, Selda Bağcan

*Gul, gurban olduğum Hökümet Baba!
Baa bir alfabe veremez miydin?
Gara dağlar gar altında galanda
Ben gülmezem
Dil bilmezem
Şavata'dan Hakkari'ye yol bilmezem
Gurban olam, çaresi ne, hooy babooov ?*

*Bebek yanir, bebek hasda, bebek ataş içinde
Ben fakiro,
Ben hakiro*

*Dohdor ilaç, çarşı bazar tam - takiro
Gurban olam bu ne işdir hooy babooov !*

*Çoçığ ağliir, çoçığ öliir, geçit vermiy Zap
suyu
Parasizo,
Çaresizo
Ben halsizo, ben dilsizo, şehir uzak, yolsizo
Bu ne haldır, bu ne iştir hooy babooov !*

*Gara dağda, gar altında ufağ ufağ mezerler
Yeddi ceset hetim hetim Zap Suyunda
yüzerler
Hökümata arz eylesem azarlar
Ben ketimo
Ben hetimo
Ben ne biçim vatandaşım hooy babooov ?*

*Şavata'tan Angara'ya ses getmiir
Biz getmeğe guvvatımız hiç yetmiir
Malımız yoh
Yolumuz yoh
Angara'ya ses verecek dilimiz yoh
Ganadımız, golumuz yoh
Bu ne biçim memlekettir hooy babooov ?*

*Yerin, yurdun adresesin bilmirem
Angara'da: Anayasso !
Ellerinden öpiy Hasso
Yap bize de iltimaso
Bu işin mümküni yoh mi hooy babooov*

http://www.siir.gen.tr/siir/s/semsi_belli/anayaso.htm, erişim tarihi: 11-12-2015

ANAYASSO

Notaya alan : Emrah DOĞAN

Ga ra dağ lar gar al tun da galan da Ben gül me zem dil bil me zem

7
Şa va ta dan Hak ka ri ye yol bil me zem gur ban o lam

14
ça re si ne ça re si ne ça re si ne ça re si ne hoy ba bov

22
Be bek ö lir be bek has te be bek a taş için de ben fa ki ro ben ha ki ro

29
dok tor i laç çar şı ba zar tam tak ti ro gur ban o lam

36
bu ne iş tir bu ne iş tir bu ne iş tir bu ne iş tir hoy ba

43
bov Be bek ö lir be bek has te be bek a taş için de ben hal siz o

50
hen dil siz o şe her u zak yol siz o bu ne bi çim mem le ket tir mem le ket tir

56
mem le ket tir mem le ket tir hoy ba bov

63
Ga ra dağ da gar al tun da u fağ u fağ me zer ler yed di ce sed

68
he tim he tim Zap su yun da yü zer ler Hö kü ma ta arz ey le sem

2

73
a zar lar___ a zar lar___ a zar lar Ben ke tu mo Ben ye ti mo_

78
Ben ne bi çim_ va tan_ da şım_ hoy___ hoy___ hoy___

83
hoy___ ba_ bov

Şekil 1: “Anayasso” Özgün Müziği Notası (Notaya alan: Emrah Doğan)

Yukarıdaki *Anayasso* örneğinde de görüldüğü gibi, Popüler Müziğin bu şekilde olgunlaşmaya ve orijinalite kazanmaya başlaması aşamasında, 68 Kuşağının düşüncesiyle, sol söylemin de Popüler Müziğin içine girmesinin etkisi vardır.

3.2.2. Protest (Muhalif/Özgün) Müzik

David King Dunaway, protest türü ‘Politik Müzik’ olarak adlandırmıştır. Yazar, özellikle ABD’deki Politik Müziği aşağıdaki gibi betimlemiştir:

Politik müzik sahası, 1930’ların seçim şarkılarından 1980’lerin punk-rock protestosuna kadar her şeyi içermektedir. En yaygın türler arasında politik kampanya şarkılarının yanı sıra işçi şarkılarını, kölelik karşıtı grupların ve kölelerin şarkılarını ve kadınlara oy hakkı verilmesini isteyen grupların şarkılarını ve halkçı şarkıları da içeren politik protesto müziğini sayabiliriz.

Sözlerin ya da melodinin dinleyicide politik bir yargı uyandırması ya da çağrıştırması durumunda, müziğin politik olduğu söylenebilir. Bir müzik parçasının içerdiği politikanın iletilmesinde; parçanın söylendiği zaman dilimi, yorumcusu ve dinleyicisi rol oynar. Böylece politik müziğin en geniş kapsamlı betimlemesi, özgül bağlamını da göz önünde bulundurmak durumundadır (Dunaway, 2000: 49).

Özellikle Güney Amerika’da, Bolivya’da, Küba’da, Yunanistan’da, ABD’de ve dünyanın birçok Bölgesi’nde Protest (Devrimci) Müzik olgusu vardır. Tür, Türkiye’de de Protest, Muhalif, Özgün başlıklarıyla anılmaktadır. Türkiye’deki Protest Müzikte göze çarpan en büyük özellik, farklı ana akım geleneksel müzik türlerinin birbirini

bütünlemesidir. Protest Müzik, Türkiye'de karma/heterojen bir müziksel yapıya sahiptir. Özellikle sol ideolojik görüşe sahip olan protest, 68 Kuşağının kültürel mahsulüdür. Tür, daha sonra Türkiye'de de uygulanmaya başlanmıştır. Geleneksel ve popüler bu müzik türleri, Geleneksel Türk Halk Müziği, Geleneksel Türk Sanat Müziği, Arabesk, Akdeniz Müziği, Pop Müzik ve Rock Müzik olarak sıralanabilir. Eş deyişle Türkiye'deki Protest Müziğin yapısal anlamda tek bir şekli yoktur, birçok farklı türden oluşan heterojen bir üsluba sahiptir.

Türk Protest Müziğinin heterojen yapısı örneklerle gösterilebilir: Zülfü Livaneli'nin seslendirdiği eserlerde daha çok Geleneksel Türk Halk Müziği, Yunan, Ege ve Akdeniz Müziği soundu görülür; Ahmet Kaya'da Arabesk, Geleneksel Halk Müziği ve Geleneksel Sanat Müziği soundunun karma bir etkisi bulunur; Selda Bağcan'ın seslendirdiği eserlerde daha çok Orta Anadolu Halk Müziği, Rock ve Folk Müzik soundu hissedilir; Grup Kızılırmak; Geleneksel Türk Halk Müziği, Batı Müziği ve Akdeniz Müziği'nin karma soundunu hissettirir ve örnekler artırılabilir.

Dolayısıyla Dünya ve Türkiye üzerindeki bu örnekler de göstermektedir ki Protest Müziği diğer müzik türlerinden ayıran öge, homojen müziksel üslup değil söylem ve anlam içeriğidir. Özgün ya da Muhalif Müzik, yapısal üslup bakımından heterojen bir niteliğe sahiptir, ortak nokta söz içeriğidir: Bir "yoldaş"ın hapishanedeki yaşantısı, asker ya da polis tarafından kovalanışı, sevgilisinden ayrılmasının verdiği hüznün, işkence acısı, bir yoksulun evine et alamayışı, bir asgari ücretlinin evini geçindirememesi gibi konular, protest içerikli konulardır denebilir. Bu heterojen yapı, Türkiye'de bir dizi farklı protest müzik sanatçılarının doğmasını sağlamıştır. Bu özgün müzik furyası Selda Bağcan, Zülfü Livaneli, Ahmet Kaya gibi birçok isimle devam etmiştir.

Kısacası Türkiye'de Popüler Müzik, 1950'lerde eğlence havasında iken 1960 sonrası politikleşmiştir. ABD'de başlayan ve Avrupa'yı saran 68 dönemi, Türkiye'de de Batı'daki gibi üniversitelerde patlak veren öğrenci hareketi olarak başlasa da, seyri farklı olmuştur. Batı'nın "Protestocu" gençliği, Türkiye'de geleneksel bir kimlikle ortaya çıkmaktadır. Hatta yüzyıllar öncesinin Yunus Emre, Pir Sultan Abdal gibi büyük şairleri bu hareketin öncü isimleri olacaktır (Ok, 1994: 42-45).

1960'larda gençliğin muhalif yönü, yabancı mallarını protesto etmenin yanında, müzikal beğenilerle de ortaya çıkıyordu. Bu antiemperyalist düşünce, gençliğin türkülere yönelmesine neden oluyordu. Bu yönelimin, kendi kültürüne yabancı aydınların, büyükşehirler dışında hiçbir yeri bilmeyen, görmeyen gençlerin, yanı başlarında bulunan farklı dünyalara kapı aralamalarını sağlaması gibi olumlu yönleri de olmuştur.

1970'lere gelindiğinde Batı müziği, Batı'nın emperyalizm simgesi olarak görülmesinden dolayı "yoz" müzik olarak kabul edilerek dışlanacaktır. Bunu 68 Kuşağı sol düşünürleri böyle görüp kabul etmiştir. 68 felsefesine sahip olan solcu düşünürler, milli ve manevi değerlerin benimsenmesi ve asimile olmamak adına, Batıya ait olan kültür ürünlerini kısmen reddetmişlerdir: Bu dönemde, Batı kültürüne ait müziğin apolitik bölümü, toplumsal sorunlarla ilgilenmekten çok son derece yüzeysel ve içi boş sorunları ele alan yoz ürün, "Pop kültürü" olarak düşünülmüştür.

Eleştirelliği elden bırakmayan yerel âşıklardan Âşık Mahzuni, bu tutumun öncüsü olmuştur. Âşık Mahzuni, kırsal kesimin insanların sıkıntılarını, dertlerini, yine kendisinin duyarlılık biçimiyle dile getirmiştir. Ancak Âşık İhsani tamamen politik bir tavır benimsemiştir. Topluma mesaj iletmeyi amaçlayan bu müzik türü yine geleneksel türkü üzerine kurulu olup, bağlama ile icra ediliyordu ve öğrenci-işçi kesiminde ilgi görüp yayılıyordu (Ok, 1994: 42).

Türk Popüler müziği Anadolu Rock, Anadolu Pop ve Özgün (Muhafif) Müzik türleri altında politikleşirken, art zamanlı olarak Arabesk türünün doğmasına da şahit olmuştur:

1960'larda ortaya çıkan "arabesk" modernleşme sürecinde, Batılılaşma politikasının getirdiği ulusal kimlik arayışında filizlenmiştir. Resmi ideoloji, Türk müziğine radyo yayını yasağı koymuş, Türk Halk Müziği'nin, toplumun alışık olmadığı çok sesli denemelerle sunulması sonucunda, dinleme alışkanlıklarına yanıt bulamayan halkta kültürel boşluk oluşmuştur. İslamiyet aracılığıyla Arap müziği ile tanışık olan halk, Arap radyolarına yönelmiş ve o dönemde popüler olan Hint müziğinin de etkisiyle "Arabesk Müzik" kendini biçimlemiştir. Sanayileşme ve kentleşmenin yarattığı göç olgusu, kente göç eden bireylerde yeni sosyal düzene uyum sorunları yaratmıştır. Alt kültür olarak algılanıp dışlanan bu kitlenin, oluşturduğu ortak kimliği dile getirme aracı Arabesk Müzik olmuştur (Kaplan, 2008: 44).

Kutuplaşmaların en fazla yaşandığı 70'li yılların ortalarına gelindiğinde, Sol kesimin karşısında bir Sağ kesim de oluşmuştu. Özellikle ortalama 'Sağ'a hitap eden Arabesk, çeşitli nedenlerle köylerini terk ederek gecekondulaşan Sağcı kesim tarafından daha çok sevilmeğe ydi. O dönemde "Yoz Müzik" diye tanımlanan Arabesk, hızlı bir şekilde pazara girmeye başlar. 12 Eylül 1980 askeri müdahalesinden sonra Pop-Rock'a ara verilir ve grupların çoğu dağılır. Piyasayı Özgün Müzik, Arabesk gibi oluşumlar kaplar (Canbazoglu, 2009: 41). Canbazoglu'nun da saptadığı gibi 80'ler, yani darbe dönemi, hem tür olarak hem Arabeskin, hem de Özgün Müziğin zirveye çıkığı dönemlerdir. Bu iki müzik türünün izler kitlesinin birbirinden hem ideoloji, hem de zihniyet bakımından ayrı olmasına karşın, üslupsal etkileşimler olmuştur ki bunun en bariz örneğinin Ahmet Kaya'nın çalışmalarındaki Arabesk soundu olduğuna çalışmanın önceki kısımlarında da değinilmişti.

“Yoz müzik” olarak addedilen Arabesk türü de tıpkı Pop gibi eleştirel ve protest nitelikler taşımamaktaydı ve Solcular tarafından benimsenmemekteydi. Bu türü dinleyenler, Tanrıya ve kadere sığınan, kötülükleri felekten bilen, İslami yönü ağır basan varoş insanlarıydı. Onlar isyanlarını Tanrıya yaptıkları için sisteme karşı toplumsal bir eylem tasarlamamaktaydılar, bu nedenle de apolitikler. Apolitik olan ve “yoz müzik” diye tanımlanan Arabesk, politik konular yerine gurbet, yalnızlık, hicran, hüsrân, sevgiliye özlem, gözyaşları, sarhoşluk, zulüm ve kader gibi konuları ele almaktaydı. Arabesk de tıpkı Pop gibi apolitik olan çizgisini günümüzde de sürdürmektedir.

Türkiye'deki halk kitleleri içerisinde fazla politik olmayan, ortalama muhafazakâr-milliyetçi, sağ görüşe sahip olan bu kesim, protest duruş sergilememekte, devletin var olan sistemini yıkmaya taraftarı olmamakta, var olan bütün kötülükleri, sıkıntıları, darlıkları kaderin ya da feleğin bir oyunu olarak görmekte, bu yüzden de buna uygun bir şekilde müzik yapmakta ve bu müzikle deşarj olmaya çalışmaktadır. Mustan Dönmez, bu durumu şöyle ifade etmiştir.

Müziksel biçemi bağlamında Ortadoğu coğrafyasından kaynaklanan uzun bir evveliyatı bulunan arabeskin tematik işlenişinde etken rol oynayan ve türün kathartik bir niteliğe sahip olmasını sağlayan genel nedenler; ekonomik bunalımlar, kentin sosyal yapısına uyum sağlayamama ve yabancılaşma, bir yere ait olamama, aşk acıları, yoksul olmanın verdiği ezilmişlik, çözümlenemeyen sorunlar karşısında Tanrı'ya ve kadere sığınma olarak sıralanabilir.....Arabeskin çıkışında acının önemli bir rolü olduğundan, TRT'nin koyduğu

yasaklar arabeskin yaygınlaşmasını engelleyememiştir. Bu nedenle devlet, içinde hüznün öğelerini barındırmayan acısız arabeski oluşturmayı denemiş, fakat acıyla ilintili olarak oluşturulmuş olan özgün arabeskin yapısına uygun olmayan acısız arabesk, ticari bir fiyaskoyla sonuçlanmıştır. Başka bir deyişle arabeskin içeriğini oluşturan sorunlar sosyo-ekonomik olarak çözümlenemediği sürece, acılı arabeskin ortadan kalkması beklenemez. Bu da, arabeskin çıkış nedeninin ağırlıklı olarak acıya dayandığını ve türün, acının sağaltımına yönelik kathartik bir niteliğe sahip olduğunu gösterir (Mustan Dönmez, 2011: 237).

Arabeski Stokes, kitabında şöyle örneklendirmiştir: “Gözyaşları, kahvelerde, kamyonlarda, dolmuşlarda Atatürk, Boğaziçi Köprüsü resimlerinin ve 'Bismillah' yazılarının yanında yer alan donuk ağlayan küçük kız ve oğlan posterleri, kartpostalları yanında, arabesk şarkı sözlerini de istila etmişlerdir” (Stokes, 2009: 208). Bu bağlamda aşağıda, arabeske ait sözlere de birkaç örnek vermek gerekir:

*Silsem gözlerimi kurusun diye
Bahar seli gibi boşanır gelir
Nerde sevdiklerim hani sevenler
Ağlatıyor beni acı gerçekler
(Acı gerçekler; Orhan Gencebay)*

*Uzaktan görenler mesut sanıyor
Bilmezler gözlerim her gün ağlıyor
(Benim hayatım, İbrahim Tatlıses)*

*Bakarsın anlarsın gözlerime sen
Eğer ağlıyorsam yaşıyorum ben
(Ağlıyorsam Yaşıyorum,
Gülden Karaböcek)
(a.g.e., 2009: 208)*

Film afişleri ve kaset kapaklarındaki sıkıntılı yüz ifadeleri ile şarkı sözlerinde gözyaşlarına yapılan sürekli göndermeler, özel benliğin doğasıyla ilgili, toplum tarafından oluşturulmuş açıklamaları ifade eder. Arabesk şarkı sözlerinde, acı çekmenin aşırıya vardığı halleri ifade etmek için dert ve çile kelimeleri kullanılır. Hasretin yanı sıra dert kelimesi, dermanla eşleşerek arabesk şarkı sözlerinde sıkça kullanılır olmuştur.

*Bir acı gönlüme yeter
Derman olsun dertlerime
(Zaman Gidiyor, Ceylan)*

*Derman bana senden gelsin
Bekliyorum dertli dertli
(Dertli Dertli İbrahim Tatlıses)
(a.g.e., 2009: 209)*

Gündoğar, arabeskin TRT gibi kurumlar tarafından yasaklanmasına rağmen devlet tarafından el altından desteklendiğini söyler ve bunun nedenini şöyle ifade eder; “Aynı dönemlerde resmi olarak yasaklanmasına karşın patlak veren seks filmleri furyası ile

birlikte ele alındığında, arabeskin de gençliğin muhalif kültürden uzak tutulması için kullanıldığı söylenebilir” (Gündoğar, 2005: 150). Gerçekten de 70’lerde ve 80’lerde Yeşilçam Türk filmlerinde tam bir seks furyası vardır. İç kavgaları dindirmek için oluşturulan bu uyuşturma/uyutma stratejisini, Yeşilçam Filmlerine ait seks furçasında ve el altından desteklenen arabeskte görmek mümkündür.

Âşık Veysel Şatıroğlu, bu dönemde olan iç kavgalardan, sağ-sol, Alevi-Sünni ve Türk-Kürt çatışmasından duyduğu kayıdan dolayı, tam da böyle bir dönemde “Birlik Destanı”nı yazmıştır:

Birlik Destanı

*Allah birdir Peygamber Hak
Rabbül âlemdir mutlak
Senlik benlik nedir bırak
Söyleyim geldi sırası*

*Kişi ne çeker dilinden
Hem belinden hem elinden
Hayır ve şer emelinden
Hakikat bunun burası*

*Kürdü, Türkü ne Çerkezi
Hep Âdem’in oğlu kızı
Beraberce şehit gazi
Yanlı var mı ve neresi*

*Şu âlemi yaratan bir
Odur külli şeye kadir
Alevi Sünnilik nedir
Menfaattir varvarası*

*Kuran'a bak İncil'e bak
Dört kitabın dördü de Hak
Hakir görüp ırk ayırmak
Hakikatte yüz karası*

*Cümle canlı bu topraktan
Var olmuştur emir Haktan
Rahmet dile sen Allah'tan
Tükenmez rahmet deryası*

*Yezit nedir ne Kızılbaş?
Değil miyiz hep bir kardaş
Bizi yakar bizim ataş
Söndürmektir tek çaresi*

*Veysel sapma sağa sola
Sen Allah'tan birlik dile
İkilikten gelir bela
Dava insanlık davası*

<http://sarkisozu.kahkaha.gen.tr/asik-veysel/birlik-destani/sarkisozleri/>, erişim tarihi: 25-10-2015

3.3. 68 Kuşağı Popüler Müzik Türlerinde Var Olan Geleneksel Türk Halk Müziği Etkilerinin Sosyo-Kültürel Nedenleri: Alevi-Bektaşî Geleneğinde, Halk Ozanlığında ve Halk Kültürü İçerisinde Muhalif Tutum

60’lı yıllar, Türk Popüler müziği içerisindeki muhalif tutumun bir başlangıcı niteliğindedir. Gündoğar, 68 Kuşağına ait müzisyenliği; "Toplumsal hareketin yoğun olduğu 68 Dönemi’nde sanatçı olmak, neredeyse Nazım'ın, Ahmet Arif'in bazı şiirlerini

bestelemekten geçiyordu denilse yeridir" şeklinde ifade eder (a.g.e., 2005: 151). Bu bağlamda 1974 Affi³ sonrası, toplumsal muhalefetin önem kazandığı ve politik şarkıların, türkülerin en yoğun sunulduğu dönemdir. Tanju Okan, İskender Doğan, Füsün Önal gibi birçok hafif müzik sanatçısı bu siyasi ortamın müzikteki öncüleri olarak gösterilebilir (a.g.e., 2005: 151).

1960'lı yıllarda Türkiye'de sosyalist hareketin yükselişi bağlamında ilk temel kaynak Halk Müziği ve Alevi merkezli âşıklık geleneğidir denilebilir. Kökleri 15. Yüzyıla kadar uzanan âşıklık geleneğini yine âşıkların kendisi şu şekilde betimler; "Âşıklar, düz konuşmayla şiir söylemeyi 'dilden söylemek', saz eşliğinde şiir söylemeyi ise 'telden söylemek' şeklinde ifade etmişlerdir. Yani 'telden söylemek' yaygın olan sazla sözün iç içeliği anlamına gelmektedir" (Kahyalıoğlu, 2003: 52). Bu anlatım biçimi (telden söylemek, yani müzikli anlatım), âşıklık geleneği içerisinde aşk gibi dünyevi konulardan dini/tasavvufi konulara ve siyasi taşlamalara kadar her şeyin müzikle dillendirilmesini sağlamıştır ki, bu geleneğin 68 kuşağı Türk popüler müziğine de yön verdiği görülmektedir.

Alevi-Bektaşî geleneğinde kültür ve yaşamıyla en çok desteklenen kesim olduğundan, Pir Sultan Abdal gibi isyankâr âşıkların çoğunluğunun, devamlı yoksullaştırılmış Alevi kesimlerinden doğduğu bilinir. Taşlama, karşı çıkış, isyan gibi olguların, sınırlı da olsa bu gelenek içerisinde yeri vardır. Bu, tamamıyla toplumsal karşıtlığı simgelemez ve her karşı görüşlü âşık da Alevi değildir. Osmanlı döneminde taşlama türü bu geleneğe önemli bir yer tutsa da ağırlıklı olan olgular doğayı, ölümü, dinsel-tasavvufi konuları ele alan deyişler, türkülerdir. "Yazılan sözün, şiirin karakterine baktığımızda bu, geniş anlamda 'halk edebiyatı geleneğine yaslanır. Ama Divan edebiyatının da bu gelenek içinde dikkat çekici bir rol oynadığına şahit olunabilmektedir" (a.g.e., 2003: 52). Bu geleneğin Alevi kökenli birçok aşığı, dışlanmışlığı, yoksulluğu yaşayan bir kesim olmuştur. Aleviler, 1960'lı yıllarda başlayıp 12 Eylül darbesine kadar olan dönemde önemli bir yeri olacak "devrimci müzik" geleneği içerisinde, politik kimlikleriyle oldukça önemli bir rol üstlenmişlerdir (a.g.e., 2003: 53).

---

³15 Mayıs 1974'te çıkan ve onaylanan genel af kanunu.

Alevi geleneğinden gelen âşıkların en büyük ortak özellikleri, Amerikan emperyalizmine karşı verilen bağımsızlık mücadelesinde çalıp söyledikleri deyiş ve türkülerdir. Özgürlük ve bağımsızlık mücadelesini desteklemede önemli bir yeri olan bu müzik uygulamalarının bir amacı da Cumhuriyet'in kurulması için Mustafa Kemal önderliğinde yapılan anti-emperyalist savaşı yüceltmeleri ve kutsamalarıdır. Bu yönüyle Alevi âşıkların ideolojisi, Kemalist bir devrimci perspektiftedir (a.g.e., 2003: 69).

1960'lı yılların sonlarında protest eserler ortaya çıkaran yeni halk ozanları, daha farklı bir sosyalizm şekli benimsemişlerdir. Eski Alevi geleneğinden çok farkları olmayan bu âşıklar da eski ozanların geleneğinde olduğu gibi silah olarak sazı, mermi olarak sözleri kaynak olarak düşünmüşler, ya kendi yarattıkları türkülerini, ya da Karacaoğlan, Pir Sultan Abdal, Koroğlu gibi yoksulların yanında mücadele vermiş âşıkların deyiş ve türkülerini kullanmışlardır. Eski dönemlerde seçilip kullanılan deyişlerin çoğunun da özgürlük ve bağımsızlık mücadelesini simgelemesinden dolayı, dönemin devrimci gençliğini ve emekçi kesimleri etkilemişlerdir (a.g.e., 2003: 69).

3.3.1. Protest (Muhalif/Özgün) Müziğin Sözlerindeki Muhalif Tutum ve Söz Örnekleri

Anadolu Protest Müziği'nin sözlerindeki muhalif tutum, büyük ölçüde Alevi-Bektaşî tarihine ve ozanlık geleneğine dayanmaktadır. Baki Öz, Alevi-Bektaşî tarihine ait muhalif doğayı şu biçimde ifade eder:

Osmanlı Devleti'nde Alevi kültürüyle Sünni kültürü farklı kaynaklardan geldiği için ayrı biçimlenme ve oluşumlarla ortaya çıkmışlardı. Alevilik; a) İslam, b) Asya (Şamanilik), c) İran (Zerdüştlük) ve d) Anadolu (paganist Anadolu, Yunan, Roma, Hıristiyanlık, Balkanlar) kaynaklı olmasına karşın, Sünnilik Arabistan (Araplık-Müslümanlık) kaynaklıydı. Bu özellikler tüm kurumlaşmalara, felsefik ve ideolojik oluşumlara ve siyasal davranışlara damgasını vurdu. Alevilik, Sünniliğe karşın İslamlık karşısında daha özgün ve daha kimliği koruyucu güce sahipti. Anadolu'da İran düşüncesi şiiirle, Arap düşüncesi ise dinle girmişti. Aleviler genellikle aşiret düzeninde yaşıyor, kurulu "devlet düzeni"ne ve onun getirdiği "resmi ideoloji"ye pek gelemiyor, tepki gösteriyorlardı. Osmanlılar'ın Sünniliği resmi din olarak seçmesiyle birlikte Alevi çevrelerden kimıldanmalar başladı. Özgür yaradılışlı Anadolu Aleviliği; dinsel, ideolojik, siyasal ve ekonomik bir sömürgecilik biçiminde gelen Arapçılığa kendi kimliğini koruyarak karşı çıktı. Bu durum Alevi'nin doğasından kaynaklanıyordu. Zaten giderek düzen Alevi'nin aleyhine oluşmaktaydı. Bu gelişmeler karşısında Alevi sürekli kendi "ideal düzenini" aradı. Çabası bu uğurdandı. Onun tepkiciliği ve "Mehdi" bekleyişleri bu "ideal düzen" arayışından kaynaklanıyordu (Öz, 2003: 195).

Yukarıda genel hatlarıyla ele alınan Alevi-Bektaşî muhalif tarihi, aşağıdaki Hasan Kaplani'ye ait "Kerbela Destanı"nın sözleriyle de uyumludur. Aşağıdaki sözlerle bakıldığında yalnızca Kerbela Vakası gibi dini nitelikli olguların değil, Şeyh Bedrettin, Börklüce Mustafa ve Nazım Hikmet gibi komünist şahsiyetlerin de Ozan Hasan Kaplani tarafından anıldığı görülmektedir. Türkü formunda bestelenen aşağıdaki sözlerden de, sosyalistlerin ve Alevi-Bektaşî şahsiyetlerin nasıl bir bütünlük içerisinde olduğu görülmektedir:

Kerbela Destanı (Hasan Kaplani)

*Yüreğimi parça parça ayırdın
Biri Kerbela'nın çölünde kaldı
Biri yola çıktı Şam diyarına
Biri Muaviye elinde kaldı*

*Biri sır vermeyip serinden oldu
Biri çiçek idi Munzur'da soldu
Biri yıldız gibi gözden kayboldu
Biri Nurhakların gönlünde kaldı*

*Biri gitti Hacı Bektaş yurduna
Takılıp da erenlerin ardına
Biri Pir Sultanın düştü derdine
Biri Hızır paşa elinde kaldı*

*Biri dedi sayılmayız parmakla
Biri dedi tükenmeyiz kırmakla
Biri dedi ölüür müyüm vurmakla
Biri can ağacının dalında kaldı*

*Biri Börklüceylen yanarken köze
Biri Bedrettin'le vardı Serez'e
Biri Nazım ilen geldi göz göze
Biri ozanların dilinde kaldı*

*Biri dedi unuttun Maraş'ı
Orda aktı mazlumların gözyaşı
Biri ileriye yürüttü başı
Biri bedenimin solunda kaldı*

*Biri dalgasında Karadeniz'in
Birini Nesimi ardına yüzdü
Kan deryalarında birini ezip
Biri Kızıldere yolunda kaldı*

*Biri karanlıktan çıktı bağıırır
Biri canlı aydınlığa sevinir
Biri Yunus ile Hakkı çağırır
Biri Kaplani'nin telinde kaldı*

http://www.turkuler.com/sozler/turku_kerbela_destani.html, erişim tarihi: 19-07-2015

Çoğunlukla 68 Kuşağı'nın sembolü olan Anadolu-Rock grubu temsilcileri, halk müziğinin müziksel öğelerinden, özellikle sözlerden, ezgilerden ve geleneksel çalgılardan yararlanmışlardır. Tireli, bunun örneklerini, özellikle 1980 Dönemi Anadolu-Pop ve Anadolu-Rock türlerinin söz içeriklerinde göstermiştir. Bu duruma örnek olarak; Cem Karaca'nın Dadaloğlu, Ceviz Ağacı, Tamirci Çırağı, Parka, Safinaz; Ersen ve Dadaşlar'ın Bir Of Çeksem, Kurban Olam, Dostlar Beni Hatırlasın, Koğuş, Kahve Yemenden Gelir; Edip Akbayram'ın Kibar Gelin, Aman Kerem; Naci Gelendost ve Selda Bağcan'ın Maden İşçileri, Koçero; Muhlis Akarsu'nun Biz Köylüyüz Ağam;

Âşık Mahzuni'nin Karaoğlan'ı gibi halk türküleri yada türkü formundaki popüler eserleri gösterilebilir (Tireli, 2007: 62).

Gerek âşıklık geleneğinin, gerek ise âşıklık formundaki bu yaratıların ortak özelliği, toplumcu-gerçekçi bir ideolojiyle yoğrulmuş olmaları ve siyasi konuları ve bu konular dışındaki aşk, yiğitlik, ayrılık gibi konuları da bu ideolojiyle işlemeleridir. Bu da göstermektedir ki özellikle sol ideolojinin yol açtığı muhalif tavır ya da tutum, toplulukların halk türkülerine geri dönerek oradaki bir takım gereçleri popüler kültüre adapte etmelerini sağlamıştır.

Köroğlu, Karacaoğlan, Pir Sultan Abdal, Şah Hatayi, Dadaloğlu gibi ozanların adlarıyla anılan protest türkülerin ortak özelliği, egemen güce karşı bir başkaldırı içinde olmalarıydı. Fakat 68 Kuşağı ile başlayan ve günümüze kadar olan dönem aralığı ele alındığında, sözlerin her dönemin politik seyrinin özelliklerini taşıdığını ve buna bağlı olarak protest söylemlerin yanı sıra aşk, ayrılık, yiğitlik-mertlik, birlik-beraberlik, gurbet, yoksulluk, hapisane vb. gibi farklı konuları da içerdiği görülür. 70' lerde de kalıcı olmayı başaran bu sözler ve besteler, öyküsel anlatımlarıyla da dikkat çekici olmuştur. Fakat bu sayılan eserlerin içerisinde hem protest söylemleri içerenler hem de yukarıda da belirtildiği gibi farklı konuları (aşk, ayrılık, yiğitlik, mertlik, birlik, beraberlik, gurbet, yoksulluk, hapisane vb.) içerenler bulunmaktadır. Aşağıda, bu muhalif tutumu yansıtan sözlerden birkaç örnek vermek yerinde olur, ancak Türk popüler müziği içerisindeki bu muhalif örneklerin sayılamayacak kadar fazla olduğunu da burada vurgulamak gerekir.

Tamirci Çırağı

Söz-Müzik-Seslendiren: Cem Karaca

*Durdu zaman, durdu dünya girdi içeri kapıdan
Öylece bakakaldım gözümlü ayırmadan
Arabanın kapısını açtım girsin içeri
Kalktı hilal kaşları, sordu kim bu serseri
Çekti gitti arabayla egzozuna boğuldum
Gözümde tomurcuk yaşlar ağır ağır doğruldum
Ustam geldi sırtıma vurdu unuttu dedi romanları
İşçisin sen işçi kal, giy dedi tulumları*

<http://www.antoloji.com/tamirci-ciragi-siiri/>, erişim tarihi: 25-10-2015

Topluluklar içerisindeki sınıf ayrılıklarını vurgulayarak, işçi sınıfını ajite eden yukarıdaki sözler, bir anlamda işçi sınıfına ait olan ezilmişliği vurgulamaktadır.

2. Parka

Söz-Müzik- Seslendiren: Cem Karaca

*Her aksam o köşeye asılırdı o parka
Paltoya para yokki ondan alındı parka
Bir sabah onun sırtında çıktı gitti o parka*

*Baba eski tornacı gözünü çapak almış
Dede bir bacağını Sakarya'da bırakmış
Ananın gözü yaşlı umut ona bağlamış*

*Dedenin üç aylıktan alınmıştı o parka
Kirli yeşil bir renkti eskicenedi parka
Üst cebi sökülmüştü kullanılmıştı parka
Bir sabah onun sırtından çıktı gitti o parka*

*Küçük kardeşi bu yıl siyasala gidecek
Paltoya para yok ki o da parka giyecek
Ananın gözü yaşlı delikleri dikecek
Bir sabah onun sırtında çıktı gitti o parka*

*Parkasıyla vurulmuş yatar iken buldular
Dört hain kurşun değmiş delik deşikti parka*

*Parkasıyla vurulmuş yatar iken buldular
Dört hain kurşun değmiş delik deşikti parka*

<https://www.nomorelyrics.net/tr/sozleri/1984-Parka-sozleri.html>, erişim tarihi: 25-10-2015

1975 yılında bestelenen, “geçim sıkıntısı içindeki bir öğrenci ve o öğrencinin öldürülmesini sağlayan siyasi kesimler” gibi olguları anlatan “Parka”da geçen *dört hain kurşun* cümlesi, o dönemde sol gruplara yönelik saldırılara göz yuman partileri net bir şekilde işaret etmektedir.

3. Maden İşçileri

Söz: Naci Gelendost, Müzik ve Seslendiren: Selda Bağcan

*Umutsuz bir sonbahar günüydü,
Çocukları uyurken çıktılar Ereğli sokaklarına
Üzülmüş'e gidiyorlardı, kır düşmüştü kemikten şakaklarına
Diverekli kazmacı Ali Çakır,
Ömrü kahır, çehresi bakır, elleri nasır, yatağı hasır
Yanında tırnaklarını maden ocaklarında kazma etmiş Hakkı Kaya
Sevgili topraklarında yürüyorlardı yaya*

*Yürüdüler el ele, yürüyorlardı cennet bahçelerine
Her yıl şehit düşen kömür işçilerine kavuşmak inancı içinde
Yürüdüler, yürüdüler Dilaver kömür ocağına geldiler
Hakkı dedi, 'Ali', satılmış dedi 'Hakkı'
Gözleri toz dumandı, dardı, karanlıktı
Sarsıldı topraklar, kömür oldu canavar
Bağırdı kardaşım, 'Vay anam yandım'
Verdiler el ele gönülden gönüle
Sonra sarıldılar kömürün ateşine
Kibrit oldular, yok oldular, var oldular
İşçiden yana yerin altında bir dünya var"*

(Naci Gelendost, Selda Bağcan)<http://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/10263/maden-iscileri>, erişim tarihi: 25-10-2015

O dönemlerde, Zonguldak'ta maden işçilerinin yaşam koşulları kurgulanarak, yine bu isimler tarafından besteler yapılmıştır. Naci Gelendost ve Selda Bağcan'ın yaptığı, Selda Bağcan'ın yorumladığı yukarıda yer alan *Maden İşçileri* şarkısı, göçük altında kalan işçilerin kazadan öncesi ve sonrası, bir kurguyla anlatılmıştır (Gündoğar, 2005: 153).

4. Biz Köylüyüz Ağam

Söz ve Müzik: Muhlis Akarsu

*Biz köylüyüz ağam ama insanız
Arada sırada bizi de düşün
Perişan halleri gel ki göresin
Arada sırada bizi de düşün*

*Tarlamız yok seninkini biçeriz
Yerimiz yok diyar diyar göçeriz
Sen viskiyi bizler zehir içeriz
Arada sırada bizi de düşün*

*Âşık Akarsu'yum dertli doğmuşuz
Dersimizi yüce haktan almışız
Bilmem neden böyle fakir kalmışız
Arada sırada bizi de düşün"*

<http://sarkisozu.kahkaha.gen.tr/muhlis-akarsu/arada-sirada-bizi-de-dusun/sarkisozleri/>, erişim tarihi: 25-10-2015

Tarih boyunca “ezen ve ezilen” şeklinde dile getirilen toplumsal sınıfları halk ozanları, yukarıdaki örnekte de görüldüğü üzere “ağa-ırgat” veya “ağa-köylü” olarak işlemiştir. Ozanların yetişme şartlarında ve yaşantılarında da görüldüğü üzere, toplumsal tabakalar arasındaki uçurum, karşıtlıkların temel nedeni olmaktadır.

5.Amerika Katil, Söz-Müzik: Âşık Mahsuni

*Defol git benim yurdumdan
Amerika katil katil
Yıllardır bizi bitirdin
Amerika katil katil*

*Kan döktürür silah satar
Amerika katil katil
Japonya'yı yiyen velet
Dünyadaki tek nedamet*

*Devleti devlete çatar
İt gibi pusuda yatar*

*İkiyüzlü kahpe millet
Amerika katil katil*

*Su diye yutturur buzu
Katil düştük kuzu kuzu*

*Vietnam'ın pis karısı
Amerika katil katil*

*Dünyanın en namussuzu
Amerika katil katil
İnsanlıkta ırk sarısı
Küstü dünyanın yarısı*

*Mahzuni Şerif uyuma
Gün geldi çattı akşama
Bizden selam Vietnam'a
Amerika katil katil...*

<http://www.turkuyurdu.com/katil-amerika-defol-git-5282.html>, erişim tarihi: 08-12-2015

6. Ceviz Ağacı

Söz: Nazım Hikmet, Müzik ve Seslendiren: Cem Karaca

*Başım köpük köpük bulut, içim dışım deniz,
Ben bir ceviz ağacıyım Gülhane Parkı'nda,
Budak budak, şerham şerham, ihtiyar bir ceviz.
Ne sen bunun farkındasın, ne de polis farkında.*

*Ben bir ceviz ağacıyım Gülhane Parkı'nda.
Yapraklarım suda balık gibi kıvıl kıvıl.
Yapraklarım ipek mendil gibi tiril tiril,
Koparver, gözlerinin, gülüm, yaşını sil.
Yapraklarım ellerimdir, tam yüz bin elim var.
Yüz bin elle dokunurum sana, İstanbul'a.
Yapraklarım gözlerimdir, şaşarak bakarım.
Yüz bin gözle seyredirim seni, İstanbul'u.
Yüz bin yürek gibi çarpar, çarpar yapraklarım.*

*Ben bir ceviz ağacıyım Gülhane Parkı'nda.
Ne sen bunun farkındasın, ne polis farkında.*

http://www.siir.gen.tr/siir/n/nazim_hikmet/ceviz_agaci.htm, erişim tarihi: 25-10-2015

Nazım Hikmet'in 12 Eylül Dönemi'nin siyasi karışıklığında yazdığı *Ceviz Ağacı* şiirinin hikâyesi şöyledir: Nazım Hikmet, Gülhane Parkı'ndaki bir ceviz ağacının altında sevgilisi ile buluşmak üzere randevulaşır. Buluşacakları gün, Gülhane Parkı'na gider ve ceviz ağacının altında beklemeye başlar. Tam bu sırada polisler de orada devriyeye çıkmıştır. O dönemlerde Nazım Hikmet, arananlar listesinde olduğu için polislerden gizlenmek durumunda kalır ve bu ceviz ağacına çıkar. Nazım Hikmet ağacın tepesindeyken biricik sevgilisi Piraye gelip her şeyden habersiz ceviz ağacının altında beklemeye başlar. Polislerden dolayı aşağıya seslenemez ve çaresiz çıkarır kalemi, kâğıdı ceviz ağacının tepesinde yukarıdaki şiiri yazar

<http://www.huzursayfasi.com/siirler-sayfasi/10660-nazim-hikmet-ceviz-agaci-siiri-ve-hikayesi-s1.html>, erişim tarihi: 25-10-2015

7. Bir Of Çeksem

Söz: Ahmet Gazi Ayhan, Müzik: Anonim, Seslendiren: Cem Karaca

*Bir of çeksem karşıki dağlar yıkılır
Bugün posta günü canım sıkılır
Sıkılır aman aman*

*Şu karşıki dağda bir top kar idim
Yağmur yağdı ılgıt ılgıt eridim
Eridim aman aman*

*Ellerin mektubu gelmiş okunur
Benim yüreğime hançer sokulur
Sokulur aman aman*

*Evvel yârin sevdiği de ben idim
Şimdi uzaklardan bakan ben oldum
Ben oldum aman aman*

http://www.turkuler.com/sozler/turku_bir_of_ceksem_karsi_ki_daglar_yikilir_1.html,

erişim tarihi: 25-10-2015

Ahmet Gazi Ayhan'ın yazdığı, *Bir Of Çeksem Karşıki Dağlar Yıkılır* türküsü, özlemle, hasretle kavru lan bir yüreğin ifadesidir. Türküde, hapis hanede sevgilisinden mektup bekleyen bir mahkûmun acısı betimlenmektedir.

1970'lerde yapılan bu şarkılar, o dönemin toplumsal olaylarını neredeyse ayrıntısıyla anlatmaktadır denilebilir. Şarkılarda ölüm tehlikesiyle yaşayan maden işçileri, demokratik talepleri nedeniyle öldürülen öğrenciler, düşünceleri yüzünden hapis hanelere konulan gençler, doğu-batı illeri arasındaki eşitsizlik, yabancı ülkelere göç eden işçiler vb. gibi birçok farklı problem anlatılmaya çalışılmıştır.

3.3.2. Halk Ozanlarının Eserlerini Seslendiren Başlıca Protest Şarkıcılar, Gruplar ve Söz Örnekleri

Türkiye'de 60'lı yıllarla birlikte ortaya çıkan, Özgün Müzik ve benzer içeriksel karaktere sahip olan Anadolu Pop ve Rock'ı temsil eden irili-ufaklı birçok vokalist ve topluluk bulunmaktadır. Bu vokalist ve toplulukların kendi yazdıkları şiirlerin ya da önemli çağdaş şairlere ait şiirlerin -Nazım Hikmet "Ceviz Ağacı" gibi- sözlerini müziklerinde kullanmaları gibi, Anadolu ozanlık geleneğinden yetişen eski ve yeni halk ozanlarının sözlerini de kullandıkları bilinmektedir.

Protest sanatçı ve grupların, Anadolu ozanlık geleneğinin kaynaklarından beslenmelerinin en büyük nedeni, bu ozanların sistem karşıtı protest duruşlarının yanı sıra, Alevi-Bektaşî geleneğine ait toplumsal yapının içerisinde, Marksist-Leninist

dünya görüşü sistematize edilmeden öncede varolan proto-sosyalist/komünist dünya görüşüne uygun olan yaşam tarzları ve dinsel gelenekleridir. Bu bağlamda, aşağı alınmış olan Protest şarkıcıların halk ozanlarından alarak kullandıkları örneklerin, bu sanatçıların protest duruş ve toplumcu-gerçekçi dünya görüşleriyle paralel olduğu aşağıda görülecektir.

Anadolu Ozanlık geleneği ve Popüler Protest/Muhalif Müzik kültürü arasındaki bağlantı, yalnızca sözlerde değil ezgilerde de yer alır. Bu durumun nedeni, protest sanatçı ve grupların, ozanlık geleneğine ait olan eserlerin yalnızca sözlerini değil, geleneksel ezgilerini de kullanmalarındadır. Bu ezgiler, ağırlıklı olarak türkü formu ezgileridir. La karar ağırlıklı geleneksel ezgiler, ‘Hüseyini Ayağı’, ‘Garip Ayağı’, ‘Kerem Ayağı’ gibi ezgi kalıplarına sahip olabilmektedir. Bu duruma, Grup Yorum’un seslendirdiği, Erzincan Tercan Yöresi’ne ait olup, kaynak kişisi Âşık Daimi ve Derleyicisi Nida Tüfekçi olan *Ey Şahin Bakışlum Semahı* örnek verilebilir. Eser Kerem Dizisi’nde olup, La karar niteliğindedir. Protest Müzikte ve Anadolu Pop/Rock’ta bulunan bu tür geleneksel kökenli ezgilere verilebilecek pek çok örnek de bulunmaktadır. Sönmez; Kerem (Hüseyini) Dizisinde Uşak, Hüseyini, Gerdaniye, Tahir ve Muhayyer makamlarının icra edildiğini ifade eder ve bu dizinin hüviyetini şu biçimde çizer:

Karar sesi: La perdesi
 Seyri: İnici
 Güçlü sesi: Mi perdesi
 Yeden sesi: Sol perdesi
 Donanımı: Si (b2) Fa (#3)

(Sönmez, 2013: 49)

Şimdi bu duruma örnek olabilmesi açısından, aşağıda iki tane ayrı yazılmış “Dem Geldi Semahı” notası gösterilecek ve aynı ezginin iki farklı versiyonda yazılmış olmasının nedeni üzerinde durulacak.

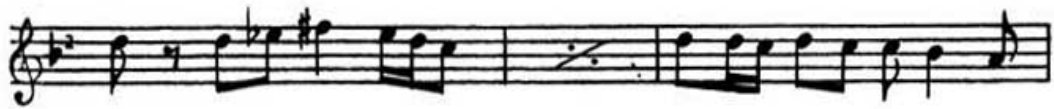
YÖRESİ
ERZİNCAN-TERCAN
KİMOEN ALINDIĞI
(AŞIK DAİM)-İSMAİL AYDIN
SÜRESİ :

EY ŞAHİN BAKIŞLIM
(DEM DEM-DEM GELDi)
SEMAHI

DERLEYEN
NİDA TÜFEKÇİ

DERLEME TARİHİ
12 . 1 . 1976

NOTAYA ALAN
NİDA TÜFEKÇİ

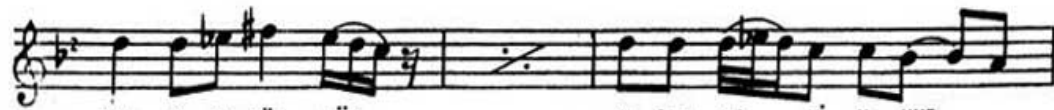
EY ŞA HİN BA KIŞ LIM
TA E ZEL DEN E ZEL

BÜL BÜL A YAZ LIM BİR E Lİ KA DEH LİM
SEV GİM SEV GİN DE ŞU İ Kİ Cİ HAN DA

BİR E Lİ SAZ LIM İŞ DE BEN Gİ Dİ YOM
KEV Nİ ME KAN DA Nİ ZAM BAS LA RİN DA

KAL A HU GÖZ LÜM NE SEN BE Nİ U NUT
U LU Dİ VAN DA

NE DE BEN SE Nİ HÜ DEY HÜ DEY HÜ DEY

DEM DEM DEM DEM

YOL DA HA RA Mİ ÇOK EN GEL A RA DA
KUL HÜ SEY NİM EY DİR GÜL BEN ZİM SO LUK

A YIR MA SEV Dİ ĞİM DEM DE Sİ RA DA
SE Rİ Mİ ZE YA ZİL MIŞ TİR AY RI LİK

Ö ZÜM Gİ DER A MA GÖ NÜL BU RA DA
VAL LA Hİ SEV Dİ ĞİM GÖ NÜL LER BİR LİK

NE SEN BE Nİ U NUT NE DE BEN SE Nİ

HÜ DEY HÜ DEY HÜ DEY DEM DEM DEM DEM S.TEKİN

YOLDA HARAMI ÇOK ENGEL ARADA TA EZELDEN EZEL SEYGİM SEYGİNDE
AYIRMA SEVDİĞİM DEMDE SIRADA ŞU İKİ CİHANDA KEYNİ MEKÂNDÂ
ÖZÜM GİDER AMA GÖNÜL BURADA NİZAM BAŞLARINDA ULU DİYANDA
NE SEN BENİ UNUT, NEDE BEN SENİ NE SEN BENİ UNUT, NEDE BEN SENİ

KUL HÜSEYNİM EYDİR GÜL BENZİM SOLUK
SERİMİZE YAZILMIŞTIR AYRILIK
VALLAHİ SEVDİĞİM GÖNÜLLER BİRLİK

Şekil 2: “Ey Şahin Bakışım” THM Notası 1

<http://www.turksanatmuzigi.org/notalarimiz/turku-notalari/ey-sahin-bakislim-bulbul-avazlim-notasi>, erişim tarihi: 09-01-2016

YÖRE ERZİNCAN *tercan*
DİZİ KEREM
DURAK SES LA
SEYİR İNİCİ ÇIKICI
ARIZA SES Sİb 2 Mİb3 fa diyez3

ÇAĞLAR MÜZİK

KIZILAY

EY ŞAHİN BAKIŞLIM
SAMAH

KAYNAK KİŞİ AŞIK DAİMİ /
/ ismail aydın /

DERLEME NİDA TÜFEKCİ
derleme tarihi 12 01 1976

NOTA YAZIM AYDIN ÇAĞLAR

metronom 110

intro aşıklama tezenesi

aşıklama tezenesi

saz.....

4

saz.....

8

saz.....

11

şan aşıklama tezenesi

aşıklama tezenesi

eyşa...hinba kışlı.....m bülbü..la...vazlı.....m bire.....lika..dehli.....m bi.....eli...sazlı.....m

15

iştebengidi....yo.m kal ahu göz..lü...m kal ahu göz..lü m ne sen beni u.....nu...t

19

aşıklama tezenesi

aşıklama tezenesi

ne ....deben se..ni.... hudeyhudeyhu .de....y de.m de...mdemde....m hudeyhudeyhude....y

23

de.....m de.....m dem.....de.....m

2

yolda harami çok engel arama
ayırma sevdiğim demde sırada
özüm gider ama gönül burada
ne sen beni unut nede ben seni

3

ta ezelden ezel sevgim sevginde
şu iki cihanda kevnî mekanda
nizam başlarında ulu divanda
ne sen beni unut nede ben seni

ÇAĞLAR MÜZİK KURSU

KIZILAY

Şekil 3: “Ey Şahin Bakışım” THM Notası 2

http://www.aydincaglarbaglamakursu.com/baglama_notalari/ey_sahin_bakislim_baglam_a_notalari_sozleri_baglama_notalari.html, erişim tarihi: 09-01-2016

Yukarıdaki iki ayrı *Dem Geldi Semahı* notası versiyonu karşılaştırıldığı zaman, çalışmanın çağdaş 2. versiyonunun 1. versiyona göre daha farklı bir şekilde notalandırıldığı görülmektedir. “Çağlar Müzik Kursu”nun notaya aldığı çağdaş versiyon örneğinde olduğu gibi (bkz. Şekil 3). Bu farklılığın en büyük nedeni, popülerleşme süreci içerisindeki geleneğin Batı kültürüyle etkileşimi ve değişimidir. Özellikle kısa sap (çöğür) bağlama düzenine ait olan çalım tekniği farklılığı (2. versiyondaki farklılık), Batıdan alınan akor basma geleneğinin halk müziğine adaptasyonundan kaynaklanmaktadır. Bağlamanın zaman süreci içerisinde sapının kısaltılarak Batı kültüründen bazı özellikler alması; komal bir çarpışma olmadığı takdirde belirli noktalarda arpej yapılabilmesi ve akor basılabilmesi imkânını sağlamıştır. Bu da göstermektedir ki, geleneksel Anadolu halk kültüründen popüler kültüre geçiş aşamasında, bir hammadde olan ozanlık geleneği işlenirken, müziğe çağın gerektirdiği bazı çağdaş adaptasyonlar getirilmektedir. İşte aynı eserin iki farklı nota yazım şekliyle kaleme alınması bundan kaynaklanmaktadır. Birinci nota daha sade, tek sesli ve ilk duyulduğu şekliyle kaleme alınırken; ikinci nota daha çağdaş, akor yapılı-çok sesli, popüler kültürle daha iç içe girmiş yeni bir yorum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmanın bundan sonraki kısmında on protest sanatçı ve gruba ait, halk ozanlarından alınma beş eser, örnek olarak gösterilecek ve bir takım saptamalarda bulunulacaktır. Bu on protest şarkıcı ve gurup; *Edip Akbayram, Cem Karaca, Selda Bağcan, Ersen ve Dadaşlar, Fikret Kızılok, Grup Kızılırmak, Grup Yorum, Ahmet Kaya, Zülfi Livaneli ve Moğollar*'dır. Bu gurupların ve örneklerin sayısını artırabilmek elbette mümkündür ancak durum ve toplumsal analiz açısından bu örnekler fazlasıyla yeterli olacaktır.

3.3.2.1. Edip Akbayram (1950-....)

Edip Akbayram'ın icra ettiği tür, Anadolu Pop/Rock formatında olup, Selda Bağcan ya da Ahmet Kaya gibi bir özgün müzik sanatçısı değildir. Ancak yukarıda da değinildiği gibi ozanlık geleneğinin politize olmuş türlerde işleniş biçimi Türkiye'de yalnızca özgün Müzik türü değil, aynı zamanda Anadolu Pop Rock'tır ki Edip Akbayram'la ilgili örneklerde de bu durum görülecektir.

Edip Akbayram'ın çalışmalarında sözlerinden en fazla etkilendiği ve en fazla kullandığı ozan, ağırlıklı olarak Âşık Mahzuni Şerif'tir. Ancak bunun yanı sıra Neşet Ertaş ya da Âşık Veysel gibi ozanların söz ve müziğini de kullanmıştır. Edip Akbayram, salt siyasi konuları müziğinde işleyen bir sanatçı değildir. Aynı zamanda felsefi niteliği ve derinliği olan ozanlık geleneğine bağlı şiirleri de, repertuarına alarak kullanmıştır. Aşağıda bu örneklerden bazıları sıralanmaktadır.

1. Merdo

Söz ve Müzik: Âşık Mahsuni Şerif, Seslendiren: Edip Akbayram

*Sana bir gün olsun gülmedi hayat
Kaderi berbat merdo merdo
Burası gurbet burası gurbet*

*Gelme demedim mi merdo
Dönme demedim mi
Vururlar seni merdo merdo
Söylemedim mi? söylemedim mi?*

*Köprüünün başında pusu kururlar
Seni ararlar merdo merdo
İzin sorarlar seni kırarlar*

*Gelme demedim mi merdo
Dönme demedim mi
Vururlar seni merdo merdo
Söylemedim mi? söylemedim mi?*

*Mahsuni yanıyor derdo bitti baharı
Bahar ayları merdo merdo
Soldu dağları yeşil bağları*

*Gelme demedim mi merdo
Dönme demedim mi
Vururlar seni merdo merdo
Söylemedim mi? söylemedim mi?*

http://www.turkcemuzik.com/sarki/S%C3%B6z/30344/A%C5%9F%C4%B1k-Mahsuni-%C5%9Eerif_Merdo.ht, erişim tarihi: 19-07-2015

2. Kükredi Çimenler

Söz ve Müzik: Âşık Veysel Şatıroğlu, Seslendiren: Edip Akbayram

*Kükredi çimenler açıldı güller
Al şala bürünür bahçeler bağlar
Ömrümden gidiyor bu geçen günler
Ah çektiğe didelerim kan ağlar*

*Sefil baykuş viranede seslenir
Koç yiğitler gurbet ele yaslanır
Her türlü çiçekle kırlar süslenir
Yeşil yaprak giyer dumanlı dağlar*

*Mart ayında sarıçiğdem açılır
Nisan gelir çayır çimen seçilir*

*Mayıs sonu yaylalara göçülür
Güzellere eda verir o çağlar*

*Yağmur yağar şimşek çakar gök gürlür
Çoban kaval çalar seslenir kırlar
Güneş vurur buharlanır o yerler
Derin derin derelerden su çağlar*

*Dağları her türlü gül eden mevsim
Ayları toplayıp yıl eden mevsim
Veysel'i bir aşka kul eden mevsim
Kırılmaz Veysel'i bağlayan bağlar
(Oğuzcan, 2001: 131)*

3. Bu Mezarıda Bir Garip Var

Söz ve Müzik: Âşık Mahsuni Şerif, Seslendiren: Edip Akbayram

*Hızlı hızlı giden yolcu
Bu mezarıda bir garip var
Bak taşına acı acı
Bu mezarıda bir garip var*

*Kurumuş yeşil otları
Toprak olmuş umutları
Gökte mavi bulutları
Bu mezarıda bir garip var*

*İzi bile yok dünyada
Onu aramak beyhude*

*Ne gezersin bu ovada
Bu mezarıda bir garip var*

*Gökler yüksek toprak derin
Rüzgâr eser serin serin
Senin olsun çiçeklerin
Bu mezarıda bir garip var*

*Etrafı ağaç dizili
Vücudu toprak sızılı
Taşı Mahzuni yazılı
Bu mezarıda bir garip var*

<http://www.turkuyurdu.com/garip-bu-mezarıda-bir-garip-var-1122.html>, erişim tarihi: 19-07-2015

4. Kendim Ettim Kendim Buldum

Söz ve Müzik: Neşet Ertaş, Seslendiren: Edip Akbayram

*Karadır şu bahtım kara sözüm kâr etmiyor yâra
Karadır şu bahtım kara sözüm kâr etmiyor yâra
Yaktın yüreğimi nare eyvah eyvah eyvah ey*

*Kendim ettim kendim buldum kendim ettim kendim buldum
Gül gibi sarardım soldum eyvah eyvah eyvah ey
Kendim ettim kendim buldum kendim ettim kendim buldum
Gül gibi sarardım soldum eyvah eyvah eyvah ey
Bilmez yar halımdan bilmez akar gözyaşlarım dinmez
Bir kere yüzüme gülmez eyvah eyvah eyvah ey*

*Kendim ettim kendim buldum kendim ettim kendim buldum
Gül gibi sarardım soldum eyvah eyvah eyvah ey
Kendim ettim kendim buldum kendim ettim kendim buldum
Gül gibi sarardım soldum eyvah eyvah eyvah*

http://www.turkuler.com/sozler/turku_kendim_ettim_kendim_buldum.html, erişim tarihi: 19-07-2015

5. Boşu Boşuna

Söz ve Müzik: Âşık Mahsuni Şerif, Seslendiren: Edip Akbayram

*Mevlam bana ömür vermiş
Boşu boşuna boşu boşuna
Vücuduma bir can girmiş
Boşu boşuna boşu boşuna*

*Su akar deryaya varır
Deryadan mayı çıkarır
Gökyüzünde yağmur olur
Boşu boşuna boşu boşuna*

*İsa Meryem'e mi kaldı
Musa asadan ne buldu
Süleyman bir sultan oldu
Boşu boşuna boşu boşuna*

*Gahi gittim gahi geldim
Aradım kendimi buldum
Bir Mahsuni Şerif oldum
Boşu boşuna boşu boşuna*

<http://www.turkudostlari.net/soz.asp?turku=4600>, erişim tarihi: 19-07-2015

3.3.2.2. Cem Karaca (1945-2004)

Cem Karaca da tıpkı Edip Akbayram gibi, Anadolu Pop-Rock Müziğin öncüsüdür. Düşünsel olarak Sol paradigma içerisinde yer alan Cem Karaca, hem bu yapıya uygun çağdaş şairlerin eserlerini, hem de halk ozanlarının eserlerini kullanmaktadır. Sözgelimi Dadaloğlu'na ait *Kalktı Göç Eyledi Avşar Elleri* örneğinde bir meydan okuma vardır. Protest nitelikte olmasına karşın halk şiiridir. Ayrıca siyasi nitelikli olmaktan öte, *Uzun İnce Bir Yoldayım*, *Üryan Geldim Üryan Giderim* gibi felsefi derinlikli olan; ya da *Dedim Dedi* gibi aşkı içeren birçok örnek de sanatçı tarafından icra edilmiştir. Aşağıda da gösterileceği gibi Cem Karaca'nın Dadaloğlu, Âşık Veysel, Karacaoğlan, Pir Sultan Abdal, Erzurumlu Emrah gibi birçok farklı ozandan etkilendiği, aşağıya alınmış söz örneklerinde görülmektedir. Bu da göstermektedir ki protest nitelikli Rock ya da orijinal adıyla Anadolu Rock yapan Cem Karaca da, ozanlık geleneğinden oldukça fazla etkilenmiştir.

1. Dağlar Bizimdir

Söz: Dadaloğlu, Müzik: Anonim, Seslendiren: Cem Karaca

*Kalktı göç eyledi Avşar elleri
Ağır ağır giden eller bizimdir
Arap atlar yakın eyler ırağı
Yüce dağdan aşan yollar bizimdir*

*Hakkımızda devlet etmiş fermanı
Ferman padişahın dağlar bizimdir*

*Belimizde kılıncımız Kirman'ı
Taşı deler mızrağımız temreni*

*Dadaloğlu'm yarın kavga kurulur
Öter tüfek davlumbazlar vurulur
Nice koç yiğitler yere serilir
Ölen ölür kalan sağlar bizimdir
(Başgöz, 2014: 194)*

2.Uzun İnce Bir Yoldayım

Söz ve Müzik: Âşık Veysel Şatıroğlu, Seslendiren: Cem Karaca

*Uzun ince bir yoldayım
Gidiyorum gündüz gece
Bilmiyorum ne haldeyim
Gidiyorum gündüz gece.*

*Dünyaya geldiğim anda
Yürüdüm aynı zamanda
İki kapılı bir handa
Gidiyorum gündüz gece*

*Uykuda dahi yürüyom,
Kalkmaya sebep arıyom,
Gidenleri hep görüyom
Gidiyorum gündüz gece.*

*Kırk dokuz yıl bu yollarda
Ovada dağda çöllerde*

*Düşmüşüm gurbet ellerde
Gidiyorum gündüz gece.*

*Düşünülürse derince
Irak görünür görünce
Yol bir dakika miktarınca,
Gidiyorum gündüz gece.
(Oğuzcan, 2001: 223)*

3. Üryan Geldim Üryan Giderim

Söz: Karacaoğlan, Müzik: Anonim, Seslendiren: Cem Karaca

*Üryan geldim yine üryan giderim
Ölmemeğe elde fermanım mı var
Azrail gelmiş de can talep eder
Benim can vermeğe dermanım mı var*

*Dirilirler dirilirler gelirler
Huzur-ı mahşerde divan dururlar
Harami var diye korku verirler
Benim ipek yüklü kervanım mı var*

*Er isen erliğin meydana getir
Kadir Mevlâ'm noksanımı sen yetir
Bana derler gam yükünü sen götür
Benim yük götürür dermanım mı var*

*Karac'oğlan der ki, ismim öğerler
Ağı oldu yediğimiz şekerler
Güzel sever diye isnad ederler
Benim Hak'tan özge sevdiğim mi var
(Yağcı, 1996: 266).*

4. Dönen Dönsün

Söz: Pir Sultan Abdal, Müzik: Anonim, Seslendiren: Cem Karaca

*Koyun beni hak aşkına yanayım
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan
Yolumdan dönüp mahrum mu kalayım
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan*

*Benim pirim gayet ulu kişidir
Yediler ulusu, kırklar eşidir
On iki imamın server başıdır
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan*

*Kadılar müftüler fetva yazarsa
İşte kemend, işte boynum asarsa*

*İşte hançer, işte kellem keserse
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan*

*Ulu mahşer günü olur divan kurulur
Suçlu, suçsuz gelir orada dirilir
Piri olmayanlar anda bilinir
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan*

*Pir Sultan'ım arşa çıkar ünümüz
O da bizim ulumuzdur pirimiz
Hakka teslim olsun garip canımız
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan
(Pir Sultan Abdal Divanı, 1996: 131)*

5. Dedim Dedi

Söz: Erzurumlu Emrah, Müzik: Anonim, Seslendiren: Cem Karaca

*Sabahtan uğradım ben bir fidana
Dedim mahmur musun, dedi ki yoh yoh.
Ak elleri boğum boğum kınalı
Dedim bayram mıdır, dedi ki yoh yoh.*

*Dedim inci nedir, dedi dişimdir
Dedim kalem nedir, dedi kaşım*

*Dedim on beş nedir, dedi yaşımdır
Dedim daha var mı, dedi ki yoh yoh.*

*Dedim ölüüm vardır, dedi aynımda
Dedim zulüm vardır, dedi boynumda
Dedim ak sineler, dedi koynumda
Dedim sevebilsem, dedi ki yoh yoh.*

*Dedim Erzurum nendir, dedi ilimdir
Dedim gider misin, dedi yolumdur*

*Dedim Emrah nendir, dedi kulumdur
Dedim satar mısın, dedi ki yoh yoh*

<http://www.siir-defteri.com/sairler/halk-ozanlari/Erzurumlu-Emrah/Dedim-Dedi/9-1.aspx>,
erişim tarihi: 19-07-2015

3.3.2.3. Selda Bağcan (1948-....)

Kariyerinin başlangıcında Anadolu Pop-Rock etkisi altında iken, sonradan Özgün Müzik/Halk Müziği kategorisinde yer alan Selda Bağcan, eserlerinde hem sol nitelikli çağdaş sözleri hem de ozanlık geleneğine ait kaynakları kullanmıştır. Aşağıdaki yer alan örneklerde de görüldüğü gibi Âşık Mahzuni Şerif, Pir Sultan Abdal, Hasan Kaplani gibi birçok ozanın sözlerini kullanmıştır.

1. Çeşm-i Siyahım

Söz ve Müzik: Âşık Mahsuni Şerif, Seslendiren: Selda Bağcan

*İşte gidiyorum çeşm-i siyahım
Önümüzde dağlar sıralansa da
Sermayem derdimdir servetim ahım
Karardıkça bahtım karalansa da*

*Ötmek istiyorum viran bağlarda
Ayağıma cennet kiralansa da
Bağladım canımı zülfün teline
Sen beni bıraktın elin diline (gurbet eline)
Güldün Mahzuni'nin garip haline
Mervan'ın elinden parelense de*

*Haydi dolaşalım yüce dağlarda
Dost beni bıraktı ah ile zarda*

<http://www.turkudostlari.net/soz.asp?turku=320>, erişim tarihi: 19-07-2015

2. Kul Olayım Kalem Tutan Ellere

Söz: Pir Sultan Abdal, Müzik: Anonim, Seslendiren: Selda Bağcan

*Kul olayım kalem tutan ellere,
Kâtip arzuhalim yaz yare böyle.
Şekerler ezeyim şirin dillere,
Kâtip arzuhalim yaz yare böyle.
Güzelim ey güzelim ey güzelim ey ey.*

*Kâtip arzuhalim yaz yare böyle.
Güzelim ey güzelim ey güzelim ey ey.*

*Sivas ellerinde sazım çalınır,
Çamlı beller bölük bölük bölünür.
Yardan ayrılmışam bağrım delinir,*

*Pir Sultan Abdal'im ey Hızır paşa,
Gör ki neler gelir sağ olan basa.
Beni hasret koydun kavim kardaşa,
Kâtip arzuhalim yaz yare böyle.
Güzelim ey güzelim ey güzelim ey ey.*

(Pir Sultan Abdal Divanı, 1996: 171)

3. Tevhid- Miraçlama-Semah

Söz: Feyzullah Çelebi (1811-1878), Yöre: Urfa-Kıyas.

Derleyen ve Kaynak Kişi: Dertli Divani, Seslendiren: Selda Bağcan

*Miraç okudu cebrail
Muhammed mustafa mah-i
Hak emrine oldu kail
Eyledi azm'i rah-i*

*Sordu doksan bin kelam-ı
Hak ile nikinam'ı
Bir dem eyledi eram'ı
Bu ne sırdır ya ilahi*

*Gayib'den yandı bir çırak
Çünkü yakın oldu ırak
Cebrail getirdi burak
Bindi ol habibullahi*

*Gayibden geldi yeşil el
Verdi si-pare engur asel
Ol demde gördü bir mahfel
Selman'ın şeyh'en lilah'i*

*Burak kadem bastı arş'e
Erişti fevk'al ferş'e
Hak kadirdir cümle iş'e
Eyledi bu gez-nigah'ı*

*Ayak üstü kalktı server
Oldu gönlü, gözü enver
Sır ile oldu münevver
Dedi bu hikmet ilah'i*

*Bir nida erişti hak'dan
Ya muhammed in burak'dan
Göz kamaşır şerer-nak'dan
Mü'minlerin kible gah'ı*

*Oldu mirac'ın mübarek
Hak kıldı kur-an tebarek
Şanına levlak'e levlak
Padişahlar padişah'ı*

*Yolda rast geldi bir şir
Ya nedir bu işe tedbir
Hatemi'ni ağzına ver
Sundu iki cihan şah'ı*

*Vardı kırkların cemine
Oturdu hak makamına
Hu... dedi gerçek demine
Dem-be dem resulullah'ı*

*Çıktı sitr'el müntehaya
Erişti il-a nihaya
Kavuştı sır'ı hüda'ya
Seyretti cemalullah'ı*

*Buyurdu ol nur-u vahid
Size armağan bu tevhid
Cümleside oldu sacid
Zikretti kelamullah'ı*

*Onda gördü bir nev-civan
Yüzü şems-i mah-i taban
Cemalına oldu hayran
Nazar kıldı al- Allah-ı*

<http://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/16663/semah-miraçlama-tevhid>, erişim tarihi: 04-01-2016

4. Yürüyorum Dikenlerin Üstünde

Söz ve Müzik: Hasan Kaplani, Seslendiren: Selda Bağcan

*Karanlık bir gece yol görünmüyor
Yürüyorum dikenlerin üstünde
Karaçalı bana aman vermiyor
Yürüyorum dikenlerin üstünde*

*Sonlanmadı menzil ile durağım
Belki çok yakınım belki ırağım
Yaralandı parça parça ayağım
Yürüyorum dikenlerin üstünde*

*Güneş erken doğup şafak sökmüyor
Gökteki bulutu söküp atmıyor
Ay karanlık güneş ışık tutmuyor
Yürüyorum dikenlerin üstünde*

*Yavaş yavaş ilerlerken Kaplani
Benim ile yola çıkanlar hani
Geri dönsem taşta tutar el beni
Yürüyorum dikenlerin üstünde*

http://www.turkuler.com/sozler/turku_yuruyorum_dikenlerin_ustunde.html, erişim tarihi: 19-07-2015

5. Dumanlı Dumanlı Oy Bizim Eller

Söz ve Müzik: Âşık Mahsuni Şerif, Seslendiren: Selda Bağcan

*Vay göresim geldi Berçenek seni
Dumanlı dumanlı oy bizim eller
Nasıl unutturum körpe yavrumu
Dumanlı dumanlı oy bizim eller
Oturup ağlasam delidir derler.*

*Bizim elin yiğitleri bol olur
Çalar davulları dizgin dolu olur
Ölüm bizim için tozlu yol olur*

*Dumanlı dumanlı oy bizim eller
Otursam ağlasam delidir derler.*

*Mahsuni Şerifim vay beni beni
Hani ya ikrarsız ikrarın hani
Vay göresim geldi Berçenek seni
Dumanlı dumanlı oy bizim eller
Otursam ağlasam delidir derler.*

http://www.turkuler.com/sozler/turku_oy_goresim_geldi_bercenek_seni.html, erişim tarihi: 19-07-2015

3.3.2.4. Ersen ve Dadaşlar (1969-....)

68 kuşağının ilk örneklerinden olan ve müzikleri itibariyle Anadolu Rock'un tipik bir temsilcisi olan bu topluluk, Anadolu ozanlık geleneğinden yoğun bir biçimde etkilenmiştir. Ersen ve Dadaşlar kendi özgün eserlerinin yanı sıra, daha çok Karacaoğlan, Pir Sultan Abdal, Âşık Veysel gibi halk ozanlarının sözlerini de çağdaş bir şekilde yorumlamış olan bir gruptur.

Ancak tıpkı Barış Manço gibi istisnai bir biçimde, Sol görüşlü olmaktan öte, Milliyetçidirler. Grubun adının ikinci yarısının *Dadaşlar* adını almış olması da, bu Milliyetçilik durumunu destekler niteliktedir. Bilindiği gibi Erzurum kökenli olan Dadaşlık⁴ geleneğinin Milliyetçi bir yapısı bulunmaktadır. Burada adlarının anılmasına gerek olan en önemli nokta, hem Anadolu Rock içinde yer almaları, hem de Anadolu ozanlık geleneğinin sözsel içeriklerini yaptıkları işe taşımış olmaları, hem de 'sol' görüşlü değil 'milliyetçi' olmalarıdır. Aşağıda da görüleceği üzere Pir Sultan

⁴ Dadaş: "1. Erkek kardeş, 2. Arkadaş 3. Delikanlı, yiğit, cesur" (Doğan, 330) anlamına gelen sözcük, Erzurum'a özgü kullanımı açısından, değişik şekillerde yorumlanır: Mert, cesur, özü sözü doğru zalimin karşısında, mazlumun yanında olan merhametli, yiğit biridir. Tüm erdemleri kendisinde toplamış mükemmel bir insandır. Aynı zamanda 'numune-yi misal' bir Erzurumludur. Bazılarına göre de bar tutan, at binen, cirit atan, kabadayı, tığ gibi bir delikanlıdır." <http://www.erkurum.gov.tr/dadas.asp>

Abdal, Karacaoğlan ve Âşık Veysel Şatıroğlu'nun şiirlerini ve kullanılan anonim ya da yaratıcısı belli türküleri müziklerinin içerisine almışlardır. Ancak ozanlık geleneği, Anadolu'nun öz kültürel öğelerinden biri olması nedeniyle, sağ görüşlü müzik toplulukları tarafından da sevilmektedir ve grup Ersan ve Dadaşlar, bu özgün nitelikleri nedeniyle buraya alınmışlardır.

1. Dostlar Beni Hatırlasın

Söz ve Müzik: Âşık Veysel Şatıroğlu, Seslendiren: Ersen ve Dadaşlar

*Ben giderim adım kalır
Dostlar beni hatırlasın.
Düğün olur bayram gelir,
Dostlar beni hatırlasın.*

*Can bedenden ayrılacak
Tütmez baca, yanmaz ocak
Selam olsun kucak kucak
Dostlar beni hatırlasın.*

*Can kafeste durmaz uçar
Dünya bir han, konan göçer
Ay dolanır, yıllar geçer
Dostlar beni hatırlasın.*

*Gün ikindi akşam olur
Gör ki başa neler gelir
Veysel gider adı kalır
Dostlar beni hatırlasın
(Oğuzcan, 2001: 14)*

2. Beni Hor Görme Kardeşim

Söz ve Müzik: Âşık Veysel Şatıroğlu, Seslendiren: Ersen ve Dadaşlar

*Beni hor görme kardeşim
Sen altınsın ben tunç muyum*

*Aynı vardan var olmuşuz
Sen gümüştün ben saç mıyım*

*Ne var ise sende bende
Aynı varlık her bedende
Yarın mezara girende
Sen toksun da ben aç mıyım*

*Topraktandır cümle beden
Nefsini öldür ölmeden
Böyle emretmiş yaradan
Sen kalemsin ben uç muyum*

*Kimi molla kimi derviş
Allah bize neler vermiş
Kimi arı çiçek dermiş
Sen balsın da ben cec miyim*

*Tabiata Veysel âşık
Topraktan olduk kardaşık
Aynı yolcuyuz yoldaşık
Sen yolcusun ben bac mıyım
(Oğuzcan, 2001: 41)*

3. Bir Ayrılık Bir Yoksulluk Bir Ölüm

Söz: Karacaoğlan, Müzik: Anonim, Seslendiren: Ersen ve Dadaşlar

*Vara vara vardım ol kara taş
Hasret ettin beni kavim kardaşa
Sebep ne gözden akan kanlı yaşa
Bir ayrılık bir yoksulluk bir ölüm*

*Nicelerin gelmez yola gönderdi
Bir ayrılık bir yoksulluk bir ölüm*

*Nice sultanları tahttan indirdi
Nicesinin gül benzini soldurdu*

*Karac'oğlan der ki kondum göçülmez
Acıdır ecel şerbeti içilmez
Üç derdim var birbirinden seçilmez
Bir ayrılık bir yoksulluk bir ölüm
(Yağcı, 1996: 268)*

4. Gafil Gezme Şaşkın

Söz: Pir Sultan Abdal, Müzik: Anonim, Seslendirenler: Ersen ve Dadaşlar

*Gafil gezme şaşkın bir gün ölürsün
Yalan dünya senin olsa ne fayda
Akıbet alırlar tatlı canın
Bülbül gibi dilin olsa ne fayda*

*Söylersin de söz içinde şaşmazsın
Helâli haramı yersin seçmezsin
Nasibin kesilir de sular içmezsin
Akar çaylar senin olsa ne fayda*

*Söylersin de el içinde sözün var
Yeler çalışırsın oğlun kızın var*

*Bu dünyada üç beş arşın bezin var
Bedestenler senin olsa ne fayda*

*Bir gün alır götürürler evinden
Hakk'ın kelâmını koyma dilinden
Kurtulaman Ezrail'in elinden
Dünya dolu malın olsa ne fayda*

*Pir Sultan Abdal'ım çıktık oturduk
Kaza lokmasını burda yetirdik
Dünya bizim diye çektik getirdik
Yalan dünya bizim olsa ne fayda*

<http://siir.sitesi.web.tr/pir-sultan-abdal/gafil-gezme-saskin.html>, erişim tarihi: 19-07-201

5. Sal Allah'ım Sal Sılama Varayım

Söz: Pir Sultan Abdal, Müzik: Anonim, Seslendiren: Ersen ve Dadaşlar

*Bir bülbülcük konmuş dağlar başına
Sal Allah'ım sal sılama varayım
Şahin yuva yapar kendi başına
Sal Allah'ım sal sılama varayım*

*Bizim evlerimiz dağdan ötedir
Hısım kavim bize ana atadır
Yâd ellerde kalmak kula hatadır
Sal Allah'ım sal sılama varayım*

*Ekili tarlalar nasıl basayım
Üzerine birkaç kurban keseyim*

*Bu iş Hak'tan geldi kime küseyim
Sal Allah'ım sal sılama varayım*

*Atlarımız yemin yedi silindi
İki kardeş karşı karşı salındı
Ciğerciğim delik delik delindi
Sal Allah'ım sal sılama varayım*

*Pir Sultan Abdal'ım saki değildir
Tuz ekmek her âşık hakkı değildir
Bu dünya kimseye baki değildir
Sal Allah'ım sal sılama varayım
(Pir Sultan Abdal Divanı, 1996: 355)*

3.3.2.5. Fikret Kızılok (1946-2001)

Fikret Kızılok, tipik bir Anadolu Pop/Rock sanatçısı olup, yerel Anadolu müziksel öğelerini ve özellikle de ozanlık ürünlerini, müziğinde sıkça kullanmıştır. Yukarıda belirli Protest ya da Anadolu Pop/Rock sanatçılarının belli ozanlardan özellikle çok fazla etkilendiğine değinilmişti. Fikret Kızılok da, bu yönüyle farklılık çizmektedir. Sanatçı, Âşık Veysel'den çok etkilenip O'nun eserlerini sıklıkla müziğinde kullanmıştır. Eş deyişle Kızılok, sol görüşlü bir düşünceye sahip olmasına karşın, daha çok felsefi derinliğe sahip olan şiiirleriyle ön plana çıkan Âşık Veysel Şatıroğlu'ndan etkilenmiştir.

Aşağıda verilen örneklerde, farklı ozanlara ait olan ve Fikret Kızılok'un yeniden düzenlemiş olduğu halk şiiirleri gösterilmiştir.

1. Yeter Gayrı Yumma Gözün Kör Gibi

Söz ve Müzik: Âşık Veysel Şatıroğlu, Seslendiren: Fikret Kızılok

*Kambur felek sanki beni kayırdı
Eşten dosttan nazlı yardan ayırdı
Gizli sırrım memlekete duyurdu
Sanki benim bir ettiğim var gibi*

*Kimine at vermiş estirir gezer
Kimine aşk vermiş coşturur gezer
Kimine mal vermez koşturur gezer
Sanki bunu zengin etmek zor gibi.*

*Bir kısmına yayla vermiş köy vermiş
Bir kısmına büyük büyük pay vermiş*

*Sevdiğine güzellikle boy vermiş
Al yanaklar şule verir nur gibi*

*Birinin akli yok deli divane
Bir kısmı muhtaçtır acı soğana
Bir kısmını zengin etmiş yan yana
Şimdi kendi saklanıyor sır gibi*

*Kimine saz vermiş çalar eğlenir
Kimi zevk içinde güler eğlenir
Veysel gözyaşların siler eğlenir
Yeter gayrı yumma gözün kör gibi
(Oğuzcan, 2001: 47)*

2. Güzel Ne Güzel Olmuşsun

Söz: Karacaoğlan, Müzik ve Seslendiren: Fikret Kızılok

*Güzel, ne güzel olmuşsun
Görölmeyi, görölmeyi
Siyah zülfün halkalanmış
Örölmeyi örölmeyi*

*Mendilin yudum, arıttım
Gölün dalında kuruttum
İsmin ne idi unuttum
Sorulmayı sorulmayı*

*Seğirttim ardından yettim
Eğildim yüzünden öptüm*

*Adın bilirdim unuttum
Çağırmayı çağırmayı*

*Benim yârim bana küsmüş
Zülfünü gerdana dökmüş
Muhabbeti benden kesmiş
Sevilmeyi sevilmeyi*

*Çağır Karac'oğlan çağır
Taş düştüğü yerde ağır
Yiğit sevdiğinden soğur
Sarılmayı sarılmayı*

(Yağcı, 1996: 193)

3. Uzun İnce Bir Yoldayım

Söz ve Müzik: Âşık Veysel Şatıroğlu, Seslendiren: Fikret Kızılok

*Uzun ince bir yoldayım
Gidiyorum gündüz gece
Bilmiyorum ne haldeyim
Gidiyorum gündüz gece.*

*Dünyaya geldiğim anda
Yürüdüm aynı zamanda
İki kapılı bir handa
Gidiyorum gündüz gece*

*Uykuda dahi yürüyom,
Kalkmaya sebep arıyom,
Gidenleri hep görüyom
Gidiyorum gündüz gece.*

*Kırk dokuz yıl bu yollarda
Ovada dağda çöllerde
Düşmüşüm gurbet ellerde
Gidiyorum gündüz gece.*

*Düşünülürse derince
Irak görünür görünce*

*Yol bir dakika miktarınca,
Gidiyorum gündüz gece.
(Oğuzcan, 2001: 223)*

3. Nerde Görsem Yan Yan Kaçar

Söz: Âşık Veysel Şatıroğlu, Müzik ve Seslendiren: Fikret Kızılok

*Nerde görsem yan yan kaçar
Bana bakar güler gider
Yanar kalbim ateş saçar
Kan ve keder dolar gider*

*Gahi uslu gahi deli
Sunam senden ayrılalı
Garip halimi görmeli
Benzim sarı solar gider*

*Ceylan gibi iner göle
Hiçbir türlü girmez çöle
Ürgülenir gider yola
Yollar ninni çalar gider*

*Olma benden uzaklaşan
Avcıdır bize yaklaşan
Sevdiğimden ayrı düşen
Koyun gibi meler gider*

*Yar yoluna kurban olam
Dahi dolmadı mı çilem
Kirpikler ok kaşlar kalem
Bu sinemi deler gider*

*Yağmur olsam yağa yağa
Terim, gözyaşım toprağa
Veysel bağlanmış bir bağa
Gözyaşların siler gider
(Oğuzcan, 2001: 88)*

3. Terk Etmedi Sevdan Beni

Söz: Ahmet Arif, Müzik ve Seslendiren: Fikret Kızılok

*Terketmedi sevdan beni,
Aç kaldım, susuz kaldım,
Hayın, karanlıktı gece,
Can garip, can suskun,
Can paramparça...
Ve ellerim, kelepçede,
Tütünsüz uykusuz kaldım,
Terketmedi sevdan beni*

http://www.siiir.gen.tr/siir/a/ahmed_arif/sevdan_beni.htm, erişim tarihi: 08-12-2015

3.3.2.6. Grup Kızılırmak (1990-....)

Devrimci ve protest bir grup olan Kızılırmak, yaptığı müzik itibariyle Özgün Müzik ve Halk Müziği kategorisinde yer almaktadır. Tüm halk ozanlarının en güzel eserleri, grubun dağarında yer almaktadır denebilir. Yunus Emre'den Pir Sultan'a, Dadaloğlu'nda Karacaoğlu'na kadar birçok halk ozanının eserleri, grup tarafından işlenmiştir. Ancak grubun en fazla tercih ettiği halk ozanının Pir Sultan Abdal

olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bu tercihin nedeni, Pir Sultan Abdal'ın Anadolu ozanları içerisinde en direngen olanı olmasıdır. Grubun en önemli özelliklerinden biri de, halk müziği eserlerini Batı formunda çok seslendirmeleri ve düzenlemeleridir. Bu bağlamda geleneksellik ve çağdaşlığı bir arada içlerinde barındırırlar.

1. Nasıl Yar Diyeyim

Söz: Pir Sultan Abdal, Müzik: Anonim, Seslendiren: Grup Kızılırmak

*Nasıl yar diyeyim ben böyle yare
Mecnun edip çöle saldıktan sonra
Âlemin bağında bülbüller öter
Giden benim gülüm solduktan sonra*

*Coşkun sular gibi çağlamayan yar
Gönlünü gönlüme bağlamayan yar*

*Benim şu halime ağlamayan yar
Daha ağlamasın öldükten sonra*

*Pir Sultan Abdal'ım sürem bu yolu
İnsanı kâmilin olmuşam kulu
İster yağmur yağsın isterse dolu
Gidem ben ummana daldıktan sonra*

<http://www.siir-defteri.com/sairler/halk-ozanlari/Pir-Sultan-Abdal/Nas%C4%B1l-Yar-Diyeyim/4-2.aspx>, erişim tarihi: 19-07-2015

2. Geldi Geçti Ömrüm Benim

Söz: Yunus Emre, Müzik: Anonim, Seslendiren: Grup Kızılırmak

*Geldi geçti ömrüm benim,
Şu yel esip geçmiş gibi.
Hele bana şöyle gelir,
Şu göz açıp yitmiş gibi.*

*İşbu söze Hak tanıktır,
Bu can gövdeye konuktur.
Bir gün çıkıp da gidecek,
Kafesten kuş uçmuş gibi.*

*Miskin Âdem oğlanını,
Benzetmişler ekinciye.
Kimi biter, kimi yiter,
Yere tohum saçmış gibi.*

*Bu dünyada bir nesneye,
Yanar içim, göynür özüm.*

*Yiğit iken ölenlere,
Gök ekini biçmiş gibi.*

*Bir hastaya vardın ise,
Bir içim su verdin ise,
Yarın anda sana gele,
Hak şarabın içmiş gibi.*

*Bir miskini gördün ise,
Bir eskice verdin ise,
Yarın anda karşı gele,
Hulle donun biçmiş gibi.*

*Yunus Emre bu dünyada,
İki kişi kalır derler.
Meğer Hızır, İlyas ola
Âb-ı Hayat içmiş gibi.
(Başgöz, 2014: 93)*

3. Bir Gün

Söz ve Müzik: Hasan Kaplani, Seslendiren: Grup Kızılırmak

*Bırak Gam Kederi Yaralı Gönül
Yüce Dağdan Duman Çekilir Bir Gün*

*Çapa Vurulmadık Bu Topraklara
İlkbaharda Tohum Ekilir Bir Gün*

*Yaşam Boyu Akmaz Kan ile Yaşım
Gün Olur Dikleşir Eğilen Başım
Matem Müjdeleyen Kanlı Baykuşun
Ocağına İncir Dikilir Bir Gün*

*Unuttu Dediğin Dost Seni Anar
Alnının Terini Sofraya Sunar*

*Sana Kutsal Gelen Bin Yıllık Çınar
Fiske Vuruşuyla Yıkılır Bir Gün*

*Meyveye Dönüşür Kuruyan Dallar
Kaplani Giyinmiş Yeşiller Allar
Gelir Bayram Günü Çalar Davullar
Ak Ellere Kına Yakılır Bir Gün*

http://www.turkuler.com/soz/ler/turku_bir_gun_birak_gam_kederi_.html, erişim tarihi: 19-07-2015

4. Coştum Ağladım

Söz: Dadaloğlu, Müzik: Anonim, Seslendiren: Grup Kızılırmak

*Çıktım yücesine seyran eyledim
Cebel önü çayır çimen görünür
Bir fırkat geldi de coştum ağladım
Al yeşil bahçeli Kaman görünür*

*Şaştım hey Allah'ım ben de pek şaştım
Devrettim Akdağ'ı Bozok'a düştüm
Yozgat'ın üstünde bir ateş saçtım
Yanar oylum oylum duman görünür*

*Biter Kırşehir'in gülleri biter
Çağrışır dalında bülbüller öter*

*Ufacık güzeller hep yeni yeter
Güzelin kaşında keman görünür*

*Gönül arzuladı Niğde'yi Bor'u
Gün günden artmakta yiğidin zarı
Çifte bedestanlı koca Kayseri
Erciyes karşıdan yaman görünür*

*Dadaloğlu'm der ki zatından zata
Çekin eyerleyin gökçe karata
Göçmek değil bizim elin muradı
Ağ yare gitmemiz güman görünür
(Öztürk, 2007: 111)*

5. Kul Olayım Kalem Tutan Ellere

Söz: Pir Sultan Abdal, Müzik: Anonim, Seslendiren: Grup Kızılırmak

*Kul olayım kalem tutan ellere
Kâtip ahvalimi yaz yâre böyle
Şekerler ezeyim şirin dillere
Kâtip ahvalimi yaz yâre böyle*

*Allahı seversen kâtip böyle yaz
Dün ü gün ol şah'a eylerim niyaz
Umarım yıkılır şu kanlı Sivas
Kâtip ahvalimi yaz yâre böyle*

*Sivas ellerinde sazım çalınır
Çamlı beller bölük bölük bölünür*

*Ben dosttan ayrıldım bağrım delinir
Kâtip ahvalimi yaz yâre böyle*

*Münafıkın her dediği oluyor
Gül benzimiz sararuban soluyor
Gidi Mervan şâd oluban gülüyor
Kâtip ahvalimi yaz yâre böyle*

*Pir Sultan Abdal'ım ey Hızır Paşa
Gör ki neler gelir sağ olan başa
Hasret koydu bizi kavim kardaşa
Kâtip ahvalimi yaz yâre böyle
(Kudret, 2003: 67)*

3.3.2.7. Grup Yorum (1985-....)

Türkiye'de 1980'de gerçekleşen askeri darbe ve sonrasında, Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde okuyan dört öğrencinin bir araya gelmesiyle

kurulan bir gruptur.. Grup Yorum, çıkışı itibariyle tıpkı grup Kızılırmak gibi Özgün Müzik ve Türk Halk Müziği kategorilerinin dönemdeki temsilcileri olmuştur ve hala güçlü bir izler kitleye sahiptir. Müziklerinde Akdeniz Müziği, Rock, Pop, Halk Müziği gibi farklı üslupsal türlerin etkileri görülmektedir. Sol ideoloji yanlısı olmaları, bazı eserlerini marş formatında oluşturmalarını sağlamıştır. Birincil olarak Pir Sultan Abdal'ın sözlerini kullanan grup, albümlerinde Dadaloğlu, Köroğlu gibi farklı ozanların sözlerinden de yararlanmıştır.

1. Mert Dayanır Namert Kaçar

Söz: Köroğlu, Müzik: Anonim, Seslendiren:Grup Yorum

*Mert dayanır namert kaçar
Meydan gümbür gümbürlenir.
Şahlar şahı divan açar.
Divan gümbür gümbürlenir.*

*Yiğit kendini övende
Oklar menzili döğende*

*Kılıç kalkana değende
Kalkan gümbür gümbürlenir.*

*Ok atılır kalasından
Hak saklasın belasından
Köroğlu'nun narasından
Dağlar gümbür gümbürlenir*

<http://www.siir-defteri.com/sairler/halk-ozanlari/K%C3%B6ro%C4%9Flu/Mert-Dayan%C4%B1r-Namert-Ka%C3%A7ar/3-2.aspx>, erişim tarihi: 19-07-2015

2. Uyur İdik Uyardılar

Söz: Pir Sultan Abdal, Müzik: Anonim, Seslendiren: Grup Yorum

*Uyur idik uyardılar
Diriye saydılar bizi
Koyun olduk ses anladık
Sürüye saydılar bizi*

*Sürülüp kasaba gittik
Kanarada mekân tuttuk
Seri Hakk'a teslim ettik
Ölüye saydılar bizi*

*Halimizi hal eyledik
Yolumuzu yol eyledik*

*Her çiçekten bal eyledik
Arıya saydılar bizi*

*Pir divanına dizildik
Aşk defterine yazıldık
Bal olduk şerbet ezildik
Doluya saydılar bizi*

*Pir Sultan Abdal'ım şunda
Çok keramet var insanda
O cihanda bu cihanda
Ali'ye saydılar bizi
(Eyuboğlu, 1977: 97).*

2.Kızıldere

Söz ve Müzik: Aşık Sinem Bacı, Seslendiren: Grup Yorum

*Ölüm onları apansız yakalamadı
Ülkemizin uçsuz bucaksız sıradağlarında ve
ovalarında
Kentlerin yoksul mahallelerinde
Ve uğuldayan meydanlarında*

*Kuşatmalar altında ve barikatlar
arkasından
Sömürüye zulme boyun eğmemenin
onuruyla
Ölümin üstüne yürüdü onlar*

*Tereddüt etmediler yok
 "Biz buraya dönmeye değil, ölmeye geldik"
 diyerek
 Türkülerle, marşlarla karşıladılar ölümü
 Özgür ve eşit bir gelecek için
 Canımızdan bir parça koparıncasına
 En iyilerimizi verdik toprağa
 Onlar, yaratılan devrimci değerlerin
 Nurun, erdemini, inancın simgeleri olarak
 Yürekerimizi dolduruyor
 Bilincimizi aydınlatıyor
 Bizi kopmaz bağlarla bağlıyor devrime...*

*Oy dere Kızıldere
 Böyle akışın nere
 Onlar biter mi sandın
 Sana can vere vere oy...*

*Dere bizim evimiz
 Suyu alın terimiz
 Söyle nedendir dere
 Vurulur gençlerimiz oy...*

*Dere böyle durulmaz
 Gence kurşun sıkılmaz
 Sanma faşist olandan
 Bir gün hesap sorulmaz oy...*

<http://www.sarkisozum.gen.tr/grup-yorum/kizildere-sarkisozu>, erişim Tarihi: 19-07-2015

4. Ötme Bülbül Ötme

Söz: Pir Sultan Abdal, Müzik: Anonim, Seslendiren: Grup Yorum

*Ötme bülbül ötme şen değil bağım
 Dost senin derdinden ben yana yana
 Tükendi fitilim eridi yağım
 Dost senin derdinden ben yana yana*

*Haberim duyarsın da peyikler ile
 Yaramı sararsın şehitler ile
 Kırk yıl dağda gezdim geyikler ile
 Dost senin derdinden ben yana yana*

*Deryaya yönelmiş sellere döndüm
 Vakitsiz açılan güllere döndüm
 Ateşi kararmış küllere döndüm
 Dost senin derdinden ben yana yana*

*Pir Sultan Abdal'ım doldum eksildim
 Yemeden içmeden sudan kesildim
 Zülfün kemendine kondum asıldım
 (Hakk'ı pek sevdiğim için asıldım)
 Dost senin derdinden ben yana yana
 (Pir Sultan Abdal Divanı, 1996: 59)*

5. Dağlar Bizimdir

Söz: Dadaloğlu, Müzik: Anonim, Seslendiren: Grup Yorum

*Kalktı göç eyledi Avsar illeri
 Ağır ağır giden eller bizimdir
 Arap atlar yakın eder ırağı
 Yüce dağdan aşan yollar bizimdir*

*Hakkımızda devlet etmiş fermanı
 Ferman padişahın dağlar bizimdir*

*Belimizde kılıcımız kirmani
 Taşı deler mızrağımın temreni*

*Dadaloğlu yarın kavga kurulur
 Öter tüfek davlumbazlar vurulur
 Nice koç yiğitler yere serilir
 Ölen ölür kalan sağlar bizimdir
 (Başgöz, 2014: 194)*

3.3.2.8. Ahmet Kaya (1957-2000)

Ahmet Kaya, en fazla özgün şarkı üretme kapasitesi olan ve en politik nitelikli özgün sanatçılardan biri idi. Ayrıca müziksel üslubu Türk Halk Müziği, Türk Sanat Müziği ve Arabesk'in karma bir soundudur. Doğu kökenli (Malatya doğumlu) olması, O'nun üslubundaki yoğun Doğu Soundunun kültürel bağlamdaki temel nedenidir. Çalışmalarındaki söz içeriği, protest (sol) niteliklidir. Ürettiği şarkıların ya sözlerinin ya da müziklerinin büyük kısmı da kendisine aittir. Dolayısıyla yaratıcı potansiyel açısından var olan zenginliği nedeni ile zaten Ozanlık geleneğinin ruhunu taşıdığı için, geleneksel halk ozanlarının eserlerinden daha sınırlı bir biçimde faydalanmıştır. Faydalandığı bu eserlerin önemli bir kısmı da aşağıya alınmıştır.

1. Açılın Kapılar Şaha Gidelim

Söz: Pir Sultan Abdal, Müzik: Anonim, Seslendiren: Ahmet Kaya

*Hızır Paşa bizi berdar etmeden,
Açılın kapılar Şah'a gidelim,
Siyaset günleri gelip çatmadan,
Açılın kapılar Şah'a gidelim.*

*Sağlıklı mı ola dostun illeri
Karşıda görünen tozlu yolları
Şah'tan elçi gelmiş dem bülbülleri
Açılın kapılar Şah'a gidelim.*

*Bunda bilmeyeni bildirirler mi
Eli bağlı namaz kıldırırlar mı
Yoksa Şah diyeni öldürürler mi
Açılın kapılar Şah'a gidelim.*

*Güzel Şah'ım çıktı m'ola köşküne
Can dayanmaz gayretine müşkine
Seni beni Yaradan'ın aşkına
Açılın kapılar Şah'a gidelim.*

*Aslımız Muhammet kıyman cellatlar
Üstümüzde bite davacı otlar
Ölümler Allah emri ya eziyetler
Açılın kapılar Şah'a gidelim.*

*Kapısı yok bacasından bakarım
Gözlerimden hasret yaşı dökerim
Şah'a giden bir bezirgân tutarım
Açılın kapılar Şah'a gidelim.*

*Her nereye baksam yolum dumandır
Pirim bana küfür etse imandır
Zincir boynum sıkı halim yamandır
Açılın kapılar Şah'a gidelim.*

*Pir Sultan Abdal'ım güzel şah canım
Ağlamaktır benim demim devranım
Arşta melek yerde çeşm-i efgânım
Açılın kapılar Şah'a gidelim.
(Pir Sultan Abdal Divanı, 1996: 176)*

2. Turnalar Semahı

Söz: Dedemoğlu, Müzik: Anonim,

Kaynak Kişi: Aşık Daimi, Seslendiren: Ahmet Kaya

*Gitme turnam gitme
Nerden gelirsin
Sen nazlı canana
Benzersin turnam
Her bakışta beni mecnun edersin*

*Gönülde mihmana dost
Benzersin durnam
Has nenni nenni
Dost nenni nenni*

*Mestanedir deli
 Gönül mestane
 Bütün cemaline oldum pervane
 Kaşların yakışır bütün cihana
 Yusufu Kenana dost
 Benzersin turnam
 Has nenni nenni
 Dost nenni nenni*

*Yusufu Kenana benzersin turnam
 Yörü durnam yörü canana yörü*

*Durnam gökyüzünde pervane döner
 Derli âşıklara badeler sunar
 Âşıkların senden inayet umar
 Pir balım sultana benzersin durnam*

*Allah allah allah allah
 Hüdey hüdey hüdey hüdey*

*Bugün ben pirimi gördüm
 Gelir salını salını
 Selamına karşı durdum
 Bağrım delini delini
 Hüdey hüdey hüdey hüdey*

*Bağrım delini delini
 Hüdey hüdey hüdey hüdey
 Bağrım delini delini*

*Gel dedim yanıma geldi
 Gamzesi sinemi deldi
 Bir izzetli selam verdi
 Aldım sevini sevini
 Bir izzetli selam verdi
 Aldım sevini sevini
 Hüdey hüdey hüdey hüdey
 Aldım sevini sevini
 Hüdey hüdey hüdey hüdey
 Aldım sevini sevini*

*Dedemoğlu der ağlatma
 Sinemi aşka dağlatma
 Varıp yâdlara bağlatma
 Zülfün telini telini
 Varıp yâdlara bağlatma
 Zülfün telini telini
 Hüdey hüdey hüdey hüdey
 Zülfün telini telini
 Hüdey hüdey hüdey hüdey
 Zülfün telini telini*

<http://turkusozu.net/turkuler-tek-tek/gitme-turnam-kirklar-semahi.html>, erişim Tarihi: 04-01-2016

3. Gül Destim

Söz ve Müzik: Hüseyin Karakuş, Seslendiren: Ahmet Kaya

*Benim sevdalarım yeni filizlenir
 Doymasa da toprak can can içinde
 Şu kara günlerim yeni beyazlanır
 Duymasa da toprak can can içinde*

*Filizlerim kokar gül deste gibi
 Bülbül fığan eder sanki yasta gibi
 Benim deli gönlüm yine hasta gibi
 Artar eksilmiyor gam gam içinde*

*Gül yüzlüm gül destim
 Pirim ben sana küstüm
 İnan değil sana kastım
 Cahille sohbeti kestim dost dost*

*Gül yüzlüm gül destim
 Pirim ben sana küstüm
 İnan değil sana kastım
 Cahille sohbeti kestim dost dost*

<http://www.turkuyurdu.com/gul-yuzlum-gul-destim-553.html>, erişim tarihi: 19-07-2015

4. Ben Beni

Söz ve Müzik: Âşık Mahsuni Şerif, Seslendiren: Ahmet Kaya

*Seyyah oldum pazar pazar dolaştım
 Bir tüccara satamadım ben beni
 Koyun oldum kuzum ile meleştım
 Bir sürüye katamadım ben beni
 Ben beni kendimi canımı özümü*

*Dostlar beni bir kazana koydular
 Kırk yıl yandım daha çiğdir dediler
 Ölçeğimi gram gram yediler
 Bir kantarda tartamadım ben beni
 Ben beni kendimi canımı özümü*

*Deli gönlüm aktı gitti engine
Çok boyandım çok çiçekler rengine
Bir Mahzuni demiş oldum kendime*

*Olmaz olsun atamadım beni beni
Ben beni kendimi canımı özümü*

[http://www.turkcemuzik.com/sarki/S%C3%B6z/47291/A%C5%9F%C4%B1k-Mahzuni-%C5%9Eerif_Ben-Beni-\(Seyyah-Oldum\).html](http://www.turkcemuzik.com/sarki/S%C3%B6z/47291/A%C5%9F%C4%B1k-Mahzuni-%C5%9Eerif_Ben-Beni-(Seyyah-Oldum).html), erişim tarihi: 19-07-2015

5. Gönül Yarasına Lokman Olan Şah

Söz: Pir Sultan Abdal, Müzik: Anonim, Seslendiren: Ahmet Kaya

*Gel benim derdime bir derman eyle
Alemler derdine derman olan şah
Kapına yüz sürem bir ferman eyle
Gönül yarasına Lokman olan şah*

*Bir ismin Hayder'dir bir ismin Ali
Hak Murtaza sensin hem cömert veli
Cihanin ahiri hem de evveli
Vilayet mülküne sultan olan şah*

*Seyrangahin olmuş arşın yücesi
Düldül'ün sahibi Kanber hocası*

*Server Muhammed'in Miraç gecesi
Yedinci felekte arslan olan şah*

*Musa asasini ejderha kılan
Leiker-i Yezid'e korkular salan
Muhammet aşkına Zülfikar çalan
Kamu müminlere imam olan şah*

*Pir Sultan Abdal'ım meydanda merdim
Elimde tesbihim evradım virdim
Her nereye baktımsa Ali'yi gördüm
Garip gönüllere mihman olan şah*

http://www.turkcemuzik.com/Ahmet-Kaya_Gönül-Yarasına-Lokman-Olan-Şah, erişim tarihi: 19-07-2015

3.3.2.9. Zülfü Livaneli (1946-....)

Zülfü Livaneli, yaptığı müziğin sound'u itibariyle Anadolu Rock kategorisine alınmaz; müziğinde ritmik yapılardan çok ezgi ve söz ağırlığı söz konusudur. Müziğinde Pop Müziği, Akdeniz Müziği ve Türk Halk Müziği etkisinin karma bir üslubu görülmekle beraber, içerik olarak protest (sol içerikli) ve ozanlık geleneğine ilişkin sözleri kullandığından, müziği Türk Popüler müziği içerisinde 'Özgün Müzik' kategorisine girmektedir. Bununla birlikte yaptığı müzik, Ahmet Kaya'nınki gibi arabesk, Türk Halk/Sanat Müziği ve Doğu Sound'u içermemesi nedeniyle, çoğu zaman da çalgı seçimi ve oturtumu açısından, Ahmet Kaya ile karşılaştırıldığında üslupsal olarak daha 'Batılı'dır. Zülfü Livaneli; bazı özgün sanatçıların sözlerini kullanmakla beraber, ozanlık geleneğinden de faydalanmıştır. Ağırlıklı olarak protest duruşun sembolü olan Pir Sultan Abdal'dan ve Alevi müziklerinden çok fazla etkilendiği, aşağıdaki örneklerde de görülmektedir.

1. Ötme Bülbül Ötme

Söz: Pir Sultan Abdal, Müzik: Anonim, Seslendiren: Zülfi Livaneli

Ötme bülbül ötme şen değil bağım
Dost senin derdinden ben yana yana
Tükendi fitilim eridi yağım
Dost senin derdinden ben yana yana
Deryaya yönelmiş sellere döndüm
Vakitsiz açılan güllere döndüm
Ateşi kararmış küllere döndüm
Dost senin derdinden ben yana yana
Haberim duyarsın da peyikler ile

Yaramı sararsın şehitler ile
Kırk yıl dağda gezdim geyikler ile
Dost senin derdinden ben yana yana

Pir Sultan Abdal'ım doldum eksildim
Yemeden içmeden sudan kesildim
Zülfün kemendine kondum asıldım
(Hakk'ı pek sevdiğim için asıldım)
Dost senin derdinden ben yana yana
(Pir Sultan Abdal Divanı, 1996: 59)

2. Üryan Geldim Üryan Giderim

Söz: Karacaoğlan, Müzik: Anonim, Seslendiren: Zülfi Livaneli

Üryan geldim yine üryan giderim
Ölmemeye elde fermanım mı var
Azrail gelmiş de can talep eder
Benim can vermeğe dermanım mı var

Er isen erliğin meydana getir
Kadir Mevlâ'm noksanımı sen yetir
Bana derler gam yükünü sen götür
Benim yük götürür dermanım mı var

Dirilirler dirilirler gelirler
Huzur-ı mahşerde divan dururlar
Harami var diye korku verirler
Benim ipek yüklü kervanım mı var

Karac'oğlan der ki, ismim öğerler
Ağı oldu yediğimiz şekerler
Güzel sever diye isnad ederler
Benim Hak'tan özge sevdiğim mi var
(Yağcı, 1996: 266)

3 Dönen Dönsün

Söz: Pir Sultan Abdal, Müzik: Anonim, Seslendiren: Zülfi Livaneli

Koyun beni hak aşkına yanayım
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan
Yolumdan dönüp mahrum mu kalayım
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan

İşte hançer, işte kellem keserse
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan

Benim pirim gayet ulu kişidir
Yediler ulusu, kırklar eşidir
On iki imamın server başıdır
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan

Ulu mahşer günü olur divan kurulur
Suçlu, suçsuz gelir orada dirilir
Piri olmayanlar anda bilinir
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan

Kadılar müftüler fetva yazarsa
İşte kemend, işte boynum asarsa

Pir Sultan'ım arşa çıkar ünümüz
O da bizim ulumuzdur pirimiz
Hakka teslim olsun garip canımız
Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan
(Pir Sultan Abdal Divanı, 1996: 131)

4. Açılın Kapılar Şaha Gidelim

Söz: Pir Sultan Abdal, Müzik: Anonim, Seslendiren: Zülfi Livaneli

*Hızır Paşa bizi berdar etmeden,
Açılın kapılar Şah'a gidelim,
Siyaset günleri gelip çatmadan,
Açılın kapılar Şah'a gidelim.*

*Sağlıklı mı ola dostun illeri
Karşıda görünen tozlu yolları
Şah'tan elçi gelmiş dem bülbülleri
Açılın kapılar Şah'a gidelim.*

*Bunda bilmeyeni bildirirler mi
Eli bağlı namaz kıldırırklar mı
Yoksa Şah diyeni öldürürler mi
Açılın kapılar Şah'a gidelim.*

*Güzel Şah'ım çıktı m'ola köşküne
Can dayanmaz gayretine müşkine
Seni beni Yaradan'ın aşkına
Açılın kapılar Şah'a gidelim.*

*Aslımız Muhammet kıyman cellatlar
Üstümüzde bite davacı otlar
Ölüm Allah emri ya eziyetler
Açılın kapılar Şah'a gidelim.*

*Kapısı yok bacasından bakarım
Gözlerimden hasret yaşı dökerim
Şah'a giden bir bezirgân tutarım
Açılın kapılar Şah'a gidelim.*

*Her nereye baksam yolum dumandır
Pirim bana küfür etse imandır
Zincir boynum sıktı halim yamandır
Açılın kapılar Şah'a gidelim.*

*Pir Sultan Abdal'ım güzel şah canım
Ağlamaktır benim demim devranım
Arşta melek yerde çeşm-i efgânım
Açılın kapılar Şah'a gidelim.
(Pir Sultan Abdal Divanı, 1996: 176)*

5. Urfa Kısas Semahı (Bugün Yasta Gördüm)

Söz ve Müzik: Anonim, Kaynak Kişiler: Veli Aydın ve Veli Göncü, Seslendiren: Zülfi Livaneli

*Bugün yasta gördüm zülfü siyahı
Gülmedi sultanım bilmem ne haldır
Halım arz eylerim dinle ahvalim
Bilmedi sultanım bilmem ne haldır*

*O sultandır her işlerin sebebi
Alnının uğrunda gördüm habibi
Yaralara merhem koyan tabibi
Salmadı sultanım bilmem ne haldır*

*Nenni de nenni dost nenni
Nenni de nenni has nenni*

*Nenni de nenni dost nenni
Nenni de nenni has nenni*

*O sultanı aşık pirden sorarım
Bugün dünya yarın ahret ararım
Aşkına kıldığım sabrı kararım
Kalmadı sultanım bilmem ne haldır*

*Veli'm der aklım başımdan gitti
Sağlığımda beni salacak etti
Cenazeyi kılarım diye vadetti
Kılmadı sultanım bilmem ne haldır*

*Nenni de nenni dost nenni
Nenni de nenni has nenni*

*Nenni de nenni dost nenni
Nenni de nenni has nenni*

www.turkudostlari.net/soz.asp?turku=5859, erişim tarihi: 19-07-2015

3.3.2.10. Moğollar (1967-1992)

Grup olarak Moğollar, Özgün Müzik türü içerisine değil, Anadolu Pop/Rock türü içerisine giren gruplardandır. Bu yönüyle, tıpkı yukarıda örnekleri verilen Ersen

ve Dadaşlar grubu gibi, ya da vokalist olarak Edip Akbayram gibi Anadolu Rock türünün içerisine girmektedirler. Bu yönüyle Moğollar, diğer Anadolu Rock topluluk ya da sanatçıları gibi Anadolu müziksel öğelerini, en başta da halk müziği ve ozanlık geleneğini, eserlerini üretirken kullanabilmektedirler ki, aşağıda bunun bazı örnekleri gösterilecektir. Moğollar grubu çok farklı ozanlardan faydalanmış olmakla birlikte, gelenek dışındaki çağdaş şairlerin sözlerini de müzikleştirmişlerdir.

1. Kul Olayım Kalem Tutan Ellere

Söz: Pir Sultan Abdal, Müzik: Anonim, Seslendiren: Moğollar

*Kul olayım kalem tutan ellere
Kâtip arzuhalim şaha böyle yaz
Şekerler ezeyim şirin dillere
Kâtip arzuhalim şaha böyle yaz
Güzelim ey güzelim ey güzellim ey*

*Allah'ın seversen kâtip böyle yaz
Dünü gün ol şaha eylerim niyaz
Umarım yıkulsın şu kanlı Sivas
Kâtip arzuhalim şaha böyle yaz
Güzelim ey güzelim ey güzellim ey*

*Sivas ellerinde zilim çalınır
Çamlı beller bölük bölük bölünür
Dosttan ayrılmışım bağrım delinir*

*Kâtip arzuhalim şaha böyle yaz
Güzelim ey güzelim ey güzellim ey*

*Münafiğin her dediği oluyor
Gül benzimiz sararıp da soluyor
Gidi Mervan şad olup da gülüyor
Kâtip arzuhalim şaha böyle yaz
Güzelim ey güzelim ey güzellim ey*

*Pir Sultan Abdal'ım ey Hızır Paşa
Gör ki neler gelir sağ olan başa
Hasret koydun bizi kavim kardaşa
Kâtip arzuhalim şaha böyle yaz
Güzelim ey güzelim ey güzellim ey
(Pir Sultan Abdal Divanı, 1996: 171)*

2. Kardeşim

Söz ve Müzik: Âşık Veysel Şatıroğlu, Seslendiren: Moğollar

*Beni hor görme kardeşim
Sen altınsın ben tunç muyum
Aynı vardan var olmuşuz
Sen gümüşsün ben saç mıyım*

*Ne var ise sende bende
Aynı varlık her bedende
Yarın mezara girende
Sen toksun da ben aç mıyım*

*Kimi molla kimi derviş
Allah bize neler vermiş*

*Kimi arı çiçek dermiş
Sen balsın da ben cec miyim*

*Topraktandır cümle beden
Nefsini öldür ölmeden
Böyle emretmiş yaradan
Sen kalemsin ben uç muyum*

*Tabiata Veysel aşık
Topraktan olduk kardaşık
Aynı yolcuyuz yoldaşık
Sen yolcusun ben bac mıyım
(Oğuzcan, 2001: 41)*

2. Altın Kafes İdi Benim Durağım

Söz: Karacaoğlan, Müzik: Anonim, Seslendiren: Moğollar

*Altın kafes idi benim durağım
Dost elinden yaralandı yüreğim
Evvel yakın idim şimdi ırağım
Felek beni nazlı yardan ayırdı*

*Kumaş olam arşın arşın yırtılam
Köle olam çarşılarda satılam
Vadem yetmedi ki ölem kurtulam
Felek beni nazlı yardan ayırdı*

*Dostumun yaylası çayır çimendi
Şu şirin dillerden ikrarın verdi
Yeminler eder de ayrılmam derdi
Felek beni nazlı yardan ayırdı*

*Der karacaoğlan yanam alışam
Akam gidem şu sulara karışam
Yok başına gelmiş varam danışam
Felek beni nazlı yardan ayırdı*

<http://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/16032/altin-kafes-idi-benim-duragim>, erişim tarihi: 19-07-2015

4. Nem Kaldı

Söz ve Müzik: Âşık Mahsuni Şerif, Seslendiren: Moğollar

*Parsel parsel eylemişler dünyayı
Bir dikili taştan gayrı nem kaldı
Dost elinden ayağımı kestiler
Bir akılsız baştan gayrı nem kaldı*

*Hediyem yoktur ki dosta götürsem
İki damla yaştan gayrı nem kaldı*

*Padişah değilem çıksam otursam
Saraylar kursam da asker yetirsem*

*Mahsuni Şerif'im çıksam dağlara
Rast gelsem de avcı vurmuş marala
Doldur tüfeğini beni yarala
Bir yaralı döşten gayrı nem kaldı*

http://www.turkuler.com/sozler/turku_nem_kaldi.html, erişim tarihi: 19-07-2015

5. Yalan Dünya

Söz ve Müzik: Neşet Ertaş, Seslendiren: Moğollar

*Hep sen mi ağladın hep sen mi yandın
Bende gülmedim yalan dünyada
Sen beni gönlünce mutlumu sandın
Ömrümü boş yere çalan dünyada*

*Bilirim sevdiğim kusurun yoğdu
Sana karşı benim hayalim çoğdu
Felek bulut oldu üstüme yağdı
Yaşları gözüme dolan dünyada*

*Ah yalan dünyada yalan dünyada
Yalandan yüzüne gelen dünyada*

*Ah yalan dünyada yalan dünyada
Yalandan yüzüne gelen dünyada*

*Sen ağladın canım ben ise yandım
Dünyayı gönlümce olacak sandım
Boş yere aldandım boş yere kandım
Rengi gönlümde solan dünyada*

*Ne yemek ne içmek ne tadım kaldı
Garip bülbül gibi feryadım kaldı
Alamadım eyvah muradım kaldı
Ben gidip ellere kalan dünyada*

*Ah yalan dünyada yalan dünyada
Yalandan yüzüne gelen dünyada*

*Ah yalan dünyada yalan dünyada
Yalandan yüzüne gelen dünyada*

<http://www.turkudostlari.net/soz.asp?turku=3462>, erişim tarihi: 19-07-2015

BÖLÜM IV

4. SONUÇ

68 Dönemi Olayları, gerek ekonomi-politik gerekse kültürel anlamda, Dünyanın yakın geçmişi üzerinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Dönem, tıpkı İki Dünya Savaşı gibi Dünya'nın kaderini değiştirme anlamında önemli bir yere sahiptir. 68 Dönemi, yenedünya ekonomik sisteminin komünizme mi yoksa kapitalizme mi döneceğinin dünya açısından ekonomik bir muhasebesini gerekli kıldığı için oldukça çalkantılı olarak geçmiş ve bu dönemin ardından süren bir dizi olay, Vietnam Savaşı, Yugoslavya'nın parçalanması, başta Rusya olmak üzere Komünizmin kalesi konumundaki birçok ülkede bu sistemin yıkılması ve nihayetinde Almanya'da Berlin Duvarı'nın yıkılması ve bugün *Utanç Duvarı* olarak addedilmesine sahne olmuş ve bugünkü yenedünya düzeninde komünizmin çökmesine neden olmuştur. Tüm bu siyasi çalkantı ve dönüşümler, İkinci Dünya savaşından kalma artçı sarsıntıların bugünkü dünya düzenini belirlemesi açısından önemliydi.

Bu siyasi ve kültürel değişimler, müziği de etkilemiş ve tüm Dünya'da 68 Kuşağı gençliği, kendilerine özgü yerel/popüler müziklerin içerisinde, bu siyasi akıma katılmışlardır. Dünya'da Latin Müziği, Rus Müziği, Yunan Müziği, Amerikan Müziği formatında görünmekte olan Muhalif (Devrimci) Müzik Türleri, Türkiye'de de Türk Müziğine ait geleneksel gereçlerin popüler kültürel mekanizma içerisinde Devrimci sözlerle desteklenmesi sayesinde Özgün (Muhalif/Devrimci) Müzik ve Anadolu Pop/Rock olarak adlandırılarak görünürlük kazanmıştır.

Endüstrileşme ve modernleşmeyle birlikte, İngiltere ve ABD'den İstanbul yoluyla Türkiye'ye giren Pop ve Rock türleri, Anadolu'ya ağırlıklı olarak Anadolu-Pop ve Anadolu-Rock biçiminde girmiştir. Öncelikle 1950'lerde yabancı şarkılara Türkçe sözler yazılarak aranjmanlar şeklinde başlayan ve apolitik bir niteliği olan Pop Müzik, 1960'larda çağın ruhu gereği politik bir yapıya dönüşmüştür. 68 Dönemi'nde olgunlaşan Anadolu Pop ve Rock, politik içeriği ve icracılarının politik tavrıyla muhalif müziğin Türkiye'deki doğal bir parçası olmuştur.

Anadolu Pop ve Rock'tan farklı olarak diğer bir Protest tür ise, Türkiye'de Özgün Müzik olarak adlandırılmıştır. Bu türün Anadolu Pop ve Rock'tan en büyük farkı, ritimlere daha az vurgu yapılması, tınların daha yumuşak ve ezgisel olması, yapısal anlamda geleneksel Türk Halk Müziği'ne ve Arabeske daha yakın olması, Anadolu Pop ve Rock'la karşılaştırıldığında Batı Sound'undan çok Doğu Sound'una yakın olması biçiminde sıralanabilir. ABD'de, Latin Amerika'da, Avrupa'da, Yunanistan'da Devrimci (Muhafif) Müzik adıyla hayat bulan Sol Politik Müziği, Türkiye'de de Muhafif Müzik, Özgün Müzik, Anadolu-Pop ve Anadolu-Rock gibi adlarla adlandırılmıştır.

Önce Avrupa'da ve ABD'de başlayan devrim hareketi, çok gecikmeden Phil Ochs, Tom Paxton, David Peel, The Lower Eastside, Bob Dylan gibi ünlü şarkıcı ve grupların tarzlarında değişiklikler meydana getirmiştir. Bu şarkıcılar protest söylemleriyle ve muhafif duruşlarıyla, zamanla hızlı bir şekilde sayısı artacak olan protest şarkıcıların öncüleri olmayı da başarmışlardır. Dolayısıyla dünya müziğindeki değişim rüzgârlarının etkisi Türkiye'de de kendini göstermeye başlamıştır. Türkiye'de *Özgün Müzik* olarak adlandırılan türün Zülfü Livaneli, Ahmet Kaya, Selda Bağcan gibi temsilcileri; *Anadolu-Pop/Rock* olarak adlandırılan türün Edip Akbayram, Cem Karaca, Fikret Kızılok, Moğollar gibi sanatçı ve gruplardan oluşan temsilcileri, 68 kuşağı protest sanatçılarından en popüler isimleri olmuşlardır. Bu sanatçılar, kendi özgün eserleri dışında Karacaoğlan, Dadaloğlu, Pir Sultan Abdal, Köroğlu, Âşık Veysel Şatıroğlu, Âşık Mahzuni Şerif, Neşet Ertaş gibi ağırlığı Alevi-Bektaşî geleneğinden gelen çeşitli Türk ozanların sözlerini de anonim müziklerle birleştirerek, daha çağdaş bir biçimde işlemişlerdir. Aşk ve sevda gibi dünyevi konular bir tarafa bırakıldığında bu ozanların hem taşlama türünde, hem de felsefi yönde olmak üzere iki ana biçimde şiirler yazdığı görülmektedir. Pir Sultan Abdal, Karacaoğlan, Dadaloğlu, Âşık Mahzuni Şerif gibi ozanlar muhafif ve taşlamacılık yönü ile bilinirken; Yunus Emre, Şah Hatayi, Âşık Veysel Şatıroğlu gibi ozanlar ise felsefi düşünce yönleri ile daha çok bilinmektedirler. Ezgilerin ise Batı çalgı ve ritimleriyle işlenmesi, değişik polifoni ve armoni teknikleriyle çok seslendirilmesi, stüdyoda çağdaş tekniklerle yeniden revize edilmesi ile ozanlara ait hammadde olan ezgi ve müzikler, işlenerek popülerite kazanmışlardır. Bu yeni Popüler ürünler, halkın muhafif kesiminin adeta sesi olmuşlardır.

1960'lı yıllarda Türkiye'de sosyalist hareketin yükselişiyle birlikte, bu yükselişi sağlayan müzikteki temel etkinin Alevi-Bektaşî merkezli âşıklık geleneği olduğu çalışmada saptandı. Eş deyişle Türkiye'deki muhalif müzik, ağırlıklı olarak Alevi-Bektaşî geleneğinden beslenmiştir. Alevi-Bektaşî kesiminin büyük bölümünün yoksul ve dışlanmış kesimden geldiği bilinir ve bu nedenle, karşı duruşlarını taşlama geleneği ile ifade etmeyi benimsemişlerdir. 68 Kuşağı yeni halk ozanları ya da halk ozanlığı geleneğini kullanan Popüler Protest Müzik icracıları, müziklerini kökleri yüzyıllar öncesine dayanan Alevi-Bektaşî geleneğine eklemişlerdir.

Alevi-Bektaşîlikten gelen halk ozanlığı geleneği ve 68 Kuşağı Protest Müziği arasında oluşan bu doğal bağ, Alevi-Bektaşî geleneğinin ve ozanlarının, iktidara kafa tutan dik başlı yapılarından ve dönemlerinde proto-komünist-sosyalist bir yaşamı tercih etmelerinden ileri gelmektedir. Bazı örnekler vermek gerekirse Grup Yorum, Grup Kızılırmak, Grup Munzur gibi sol görüşlü birçok protest grup da günümüzde halen muhalif çizgilerini sürdürmeye devam etmektedirler.

Sol içerikli müziklerin icrasında halk kaynaklarına ve mirasına yönelimin, dünyanın her tarafındaki Protest Müzikte görülen bir olgu olduğu da çalışmada başta ABD'deki folk-Rock (John Baez, Bob Dylan vb.) örneğinde olduğu gibi birtakım örneklerle gösterilmiştir. Çalışmada Alevi-Bektaşîlikten gelen halk ozanlığı geleneği ve 68 Kuşağı Protest Müziği arasındaki bağlantıyı ortaya koyabilmek için, 10 tane şarkıcı ve grubun ozanlık geleneğinin mirası olan eserlerinden 5'er tane örnek verilmiştir. Pir Sultan Abdal, Şah Hatayi, Karacaoğlan, Dadaloğlu, Yunus Emre, Âşık Mahzuni Şerif, Âşık Veysel Şatıroğlu, Hüseyin Kaplani gibi birçok ozanın eserlerinin çok yoğun olarak Anadolu Pop/Rock ve Özgün Müzik yapan Sol Protest tavrılı popüler müzisyenler tarafından kullanıldığı, bu örneklerle gösterilmiştir.

KAYNAKÇA

AKTÜZE, İrkin (2004), “Müziği Anlamak: Ansiklopedik Müzik Sözlüğü”, İstanbul: Pan Yayıncılık

BAŞGÖZ, İlhan (2014), “İzahlı Türk Halk Şiiri Antolojisi”, İstanbul: Pan Yayıncılık

BİRAND, Mehmet Ali (2000), “12 Mart İhtilali’nin Gölgesinde Demokrasi”, Ankara: İmge Kitabevi

BULUT, Feryat (2011) , “68 Kuşağı Gençlik Olaylarının Uluslararası Boyutu ve Türkiye’de 68 Kuşağına Göre Atatürk ve Atatürkçülük Anlayışı”, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, XI/23, 2011/Güz, (s.123-149)

CANBAZOĞLU, Cumhuriyet (2009), "Kentın Türküsü: Anadolu Pop-Rock", İstanbul: Pan Yayıncılık

DEMİR, Ömer-ACAR, Mustafa (2002), "Sosyal Bilimler Sözlüğü", Ankara: Vadi Yayınları

DİLMENER, Naim (2014), "Bak Bir Varmış Bir Yokmuş: Hafif Türk Pop Tarihi", İstanbul: İletişim Yayınları

DOĞAN, MEHMET (2008), “Büyük Türkçe Sözlük”, İstanbul: Pınar Yayınları

DUNAWAY, David King (1977), *ABD’de Politik İletişim Olarak Müzik*, “Popüler Müzik ve İletişim”, Editör: James Lull (2000), Çev: Turgut İblağ, İstanbul: Çiviyazıları Yayınevi

EYUBOĞLU, Sabahattin (1977), “Pir Sultan Abdal”, İstanbul: Cem Yayınevi

GROLIER International American Encyclopedia (1993), İstanbul: Sabah Medya Holding A.Ş.

GÜNDOĞAR, Sinan (2005), "Muhafif Müzik: Halk Şiirindeki Protesto Geleneğinden Günümüz Politik Şarkılarına", İstanbul: Devın Yayıncılık

GÜNGÖR, Nazife (1990), Arabesk: "Sosyo-kültürel Açıdan Arabesk Müzik", Ankara: Bilgi Yayınevi

KAHYALIOĞLU, Orhan (2003), "And Dağları'ndan Anadolu'ya 'Devrimci Müzik' Geleneği: Sıyrılıp Gelen Grup Yorum", İstanbul: Nekıtaplar Yayıncılık

KAPLAN, Ayten (2008), "Kültürel Müzikoloji", İstanbul: Bağlam Yayıncılık

KARAMAN, Şafak (2004), "İmajıma Dokunma", İstanbul: Neden Kitap

KILINÇ, Erol (2008), "İhtilal, İhtiras ve İdeal: 68 Kuşağı Hakkında", İstanbul: Ötüken Yayınları

KIZIK, Mete (2008), "Küresel İsyın '68", İstanbul: Günizi Yayıncılık

KUDRET, Cevdet (2003), "Halk Şiirinde Üç Büyükler: Pir Sultan Abdal", İstanbul: İnkılâp Kitabevi

KURLANSKY, Mark (2011), "1968 Dünya'yı Sarsan Yıl", İstanbul: Everest Yayınları.

MERRIAM, Alan P. (1964), The Anthropology of Music, Northwestern University Press.

MILLER, James (2005), "Çöpteki Çiçekler", Çev: Pelin Sıral-Gül Çağalı Güven-Bilge Ceren Şekerciler, İstanbul: Agora Kitaplığı

MUSTAN DÖNMEZ, Banu (2011), *Psiko-Etik Bir Fenomen Olan Katarsis'in Arabesk Özelindeki Görünümü*, "Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi", Cilt: 8, Sayı: 2 (s.228-249)

OĞUZCAN, Ümit Yaşar (2001), "Dostlar Beni Hatırlasın: Âşık Veysel, Hayatı ve Bütün Şiirleri", İstanbul: İnkılâp Kitabevi

O'HARA, Craig (2003), "Punk Felsefesi: Gürültünün Ötesinde", İstanbul: Çitlembik Yayınları

OK, Akın (1994), "68 Çılgınlıkları: Anadolu Rock-Anadolu Protest-Anadolu Pop", İstanbul: Broy Yayınları

ÖZ, Baki (2003), "Osmanlı'da Alevi Ayaklanmaları", İstanbul: Can Yayınları

ÖZTÜRK, Tuğba (Ed.), (2007), "Dadaloğlu Bütün Şiirleri", İstanbul: Akvaryum Yayınevi

PİR SULTAN ABDAL Divanı (1996), İstanbul: Şahkulu Sultan Dergâhı Yayınları ve Ant Yayınları Yayınevleri

RIVERA, Guillermo Rodriguez (2013), "Biz Kübalılar: Küba'da Şiir, Müzik, Edebiyat, Tarih, Kültür, İnsan ve Diremiş", İstanbul: Kalkedon Yayıncılık

SAY, Ahmet (2002), "Müzik Sözlüğü", Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları

SAY, Ahmet (2005), "Müzik Ansiklopedisi", Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları

SOLMAZ, Metin (1996), "Türkiye'de Pop Müzik: Dünü ve Bugünüyle Bir İnfilak Masalı", İstanbul: Pan Yayıncılık

SÖNMEZ, Zeynep (2013), "Bozuk Düzen Metodu (Uzun Kol)", Ankara: Yurt Renkleri Yayınevi

SÖZER, Vural (2005), "Müzik/Ansiklopedik Sözlük", İstanbul: Remzi Kitabevi

STOKES, Martin (2009), "Türkiye'de Arabesk Olayı", İstanbul: İletişim Yayınları

ŞAHİN, İbrahim (2014), "12 Mart'tan 12 Eylül'e 68 Kuşağı Öğrenci Hareketleri", Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü.

TİRELİ, Münir (2007), "Türkiye'de Grup Müziği: 1980'ler", İstanbul: Arka Plan Müzik Yayınları

TOPUZ, Hıfzı (2008), "Paris 68 Bir Devrim Denemesi", İstanbul: Agora Yayınları

TÜRKÖNE, Mümtaz'er (2008), "Darbe Peşinde Koşan Bir nesil: 68 Kuşağı", İstanbul: Nesil Yayınları.

WOODALL, James (2000), "John Lennon-Yoko Ono: Aşklar ve Çiftler", Editör: Bahar Siber, Osman Yeter, Çev: Altuğ Işığın, İstanbul: İletişim Yayıncılık

YAĞCI, Öner (1996), "Sevda'nın Ozanı Karacaoğlan ve Şiirleri", İstanbul: Gün Yayıncılık

YURGA, Cemal (2002), "20. Yüzyılda Türkiye'de Popüler Müzikler", Ankara: Pegem Yayıncılık

İNTERNET KAYNAKLARI

http://www.turkcemuzik.com/sarki/S%C3%B6z/30344/A%C5%9F%C4%B1k-Mahsuni-%C5%9Eerif_Merdo.html, erişim tarihi: 19-07-2015

<http://www.turkuyurdu.com/garip-bu-mezarda-bir-garip-var-1122.html>, erişim tarihi: 19-07-2015

http://www.turkuler.com/sozler/turku_kendim_ettim_kendim_buldum.html, erişim tarihi: 19-07-2015

<http://www.turkudostlari.net/soz.asp?turku=4600>, erişim tarihi: 19-07-2015

<http://www.siir-defteri.com/sairler/halk-ozanlari/Erzurumlu-Emrah/Dedim-Dedi/9-1.aspx>, erişim tarihi: 19-07-2015

<http://www.turkudostlari.net/soz.asp?turku=320> , erişim tarihi: 19-07-2015

<https://www.youtube.com/watch?v=CoQJwj13qQk> , erişim tarihi: 19-07-2015

http://www.turkuler.com/sozler/turku_yuruyorum_dikenlerin_ustunde.html, erişim tarihi: 19-07-2015

http://www.turkuler.com/sozler/turku_oy_goresim_geldi_bercenek_seni.html, erişim tarihi: 19-07-2015

<http://siir.sitesi.web.tr/pir-sultan-abdal/gafil-gezme-saskin.html>, erişim tarihi: 19-07-2015

http://www.turkuler.com/sozler/turku_oy_goresim_geldi_bercenek_seni.html erişim tarihi: 19-07-2015

<http://www.siir-defteri.com/sairler/halk-ozanlari/Pir-Sultan-Abdal/Nas%C4%B1-Yar-Diyeyim/4-2.aspx>, erişim tarihi: 19-07-2015

http://www.turkuler.com/sozler/turku_bir_gun_birak_gam_kederi_.html, erişim tarihi: 19-07-2015

<http://www.siir-defteri.com/sairler/halk-ozanlari/K%C3%B6ro%C4%9Flu/Mert-Dayan%C4%B1r-Namert-Ka%C3%A7ar/3-2.aspx>, erişim tarihi: 19-07-2015

<http://www.sarkisozum.gen.tr/grup-yorum/kizildere-sarkisozu>, erişim tarihi: 19-07-2015

<http://www.diyez.info/nomxn-ahmet-kaya-karli-daglar-ilgaz-daglarinda-sarki-sozu.html>, erişim tarihi: 19-07-2015

<http://www.turkuyurdu.com/gul-yuzlum-gul-destim-553.html>, erişim tarihi: 19-07-2015

[http://www.turkcemuzik.com/sarki/S%C3%B6z/47291/A%C5%9F%C4%B1k-Mahzuni-%C5%9Eerif_Ben-Beni-\(Seyyah-Oldum\).html](http://www.turkcemuzik.com/sarki/S%C3%B6z/47291/A%C5%9F%C4%B1k-Mahzuni-%C5%9Eerif_Ben-Beni-(Seyyah-Oldum).html), erişim tarihi: 19-07-2015

<http://sarki.alternatifim.com/data.asp?ID=3262&sarki=%D6yle%20Bir%20Yerdeyim%20Ki&sarkici=Ahmet%20Kaya>, erişim tarihi: 19-07-2015

<http://www.siir-defteri.com/sairler/halk-ozanlari/Karacao%C4%9Flan/%C3%9Cryan-Geldim-Yine-%C3%9Cryan-Giderim/7-8.aspx>, erişim tarihi: 19-07-2015

<http://www.turkudostlari.net/soz.asp?turku=18636>, erişim tarihi: 19-07-2015

<http://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/16032/altin-kafes-idi-benim-duragim>, erişim tarihi: 19-07-2015

http://www.turkuler.com/sozler/turku_nem_kaldi.html, erişim tarihi: 19-07-2015

<http://www.turkudostlari.net/soz.asp?turku=3462>, erişim tarihi: 19-07-2015

<https://www.nomorelyrics.net/tr/sozleri/1984-Parka-sozleri.html>, erişim tarihi: 25-10-2015

<http://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/10263/maden-iscileri>, erişim tarihi: 25-10-2015

<http://sarkisozu.kahkaha.gen.tr/muhlis-akarsu/arada-sirada-bizi-de-dusun/sarkisozleri/>,
erişim tarihi: 25-10-2015

<http://www.bilgiruzgarim.com/asik-mahsuni-serif-karaoglan/>, erişim tarihi: 25-10-2015

http://www.siir.gen.tr/siir/n/nazim_hikmet/ceviz_agaci.htm, erişim tarihi: 25-10-2015

http://www.turkuler.com/sozler/turku_bir_of_ceksem_karsi_ki_daglar_yikilir_1.html,
erişim tarihi: 25-10-2015

www.turkuler.com/sozler/turku_kerbela_destani.html, erişim tarihi: 25-10-2015

[http://www.nedirnedemek.com/s%C3%BCrvey-metodu-nedir-s%C3%BCrvey-metodu-
ne-demek](http://www.nedirnedemek.com/s%C3%BCrvey-metodu-nedir-s%C3%BCrvey-metodu-ne-demek), erişim tarihi: 07-08-2015

<http://www.turkuyurdu.com/katil-amerika-defol-git-5282.html>, erişim tarihi: 08-12-
2015

http://www.siir.gen.tr/siir/s/semsi_belli/anayasa.htm, erişim tarihi: 11-12-2015

[http://www.huzursayfasi.com/siirler-sayfasi/10660-nazim-hikmet-ceviz-agaci-siiri-ve-
hikayesi-s1.html](http://www.huzursayfasi.com/siirler-sayfasi/10660-nazim-hikmet-ceviz-agaci-siiri-ve-hikayesi-s1.html), erişim tarihi: 16-12-2015

<http://www.erkurum.gov.tr/dadas.asp>, erişim tarihi: 26-12-2015

http://www.turkcemuzik.com/Ahmet-Kaya_Gönül-Yarasına-Lokman-Olan-Şah,
erişim tarihi: 19-07-2015

<http://turkusoju.net/turkuler-tek-tek/gitme-turnam-kirkklar-semahi.html>, erişim tarihi:
04-01-2016

<http://www.sarkisozleri.bbs.tr/sarki/16663/semah-miraclama-tevhid>, erişim tarihi: 04-01-2016

http://www.aydincaglarbaglamakursu.com/baglama_notalari/ey_sahin_bakislim_baglama_notalari_sozleri_baglama_notalari.html, erişim tarihi: 09-01-2016

<http://www.turksanatmuzigi.org/notalarimiz/turku-notalari/ey-sahin-bakislim-bulbul-avazlim-notasi>, erişim tarihi: 09-01-2016